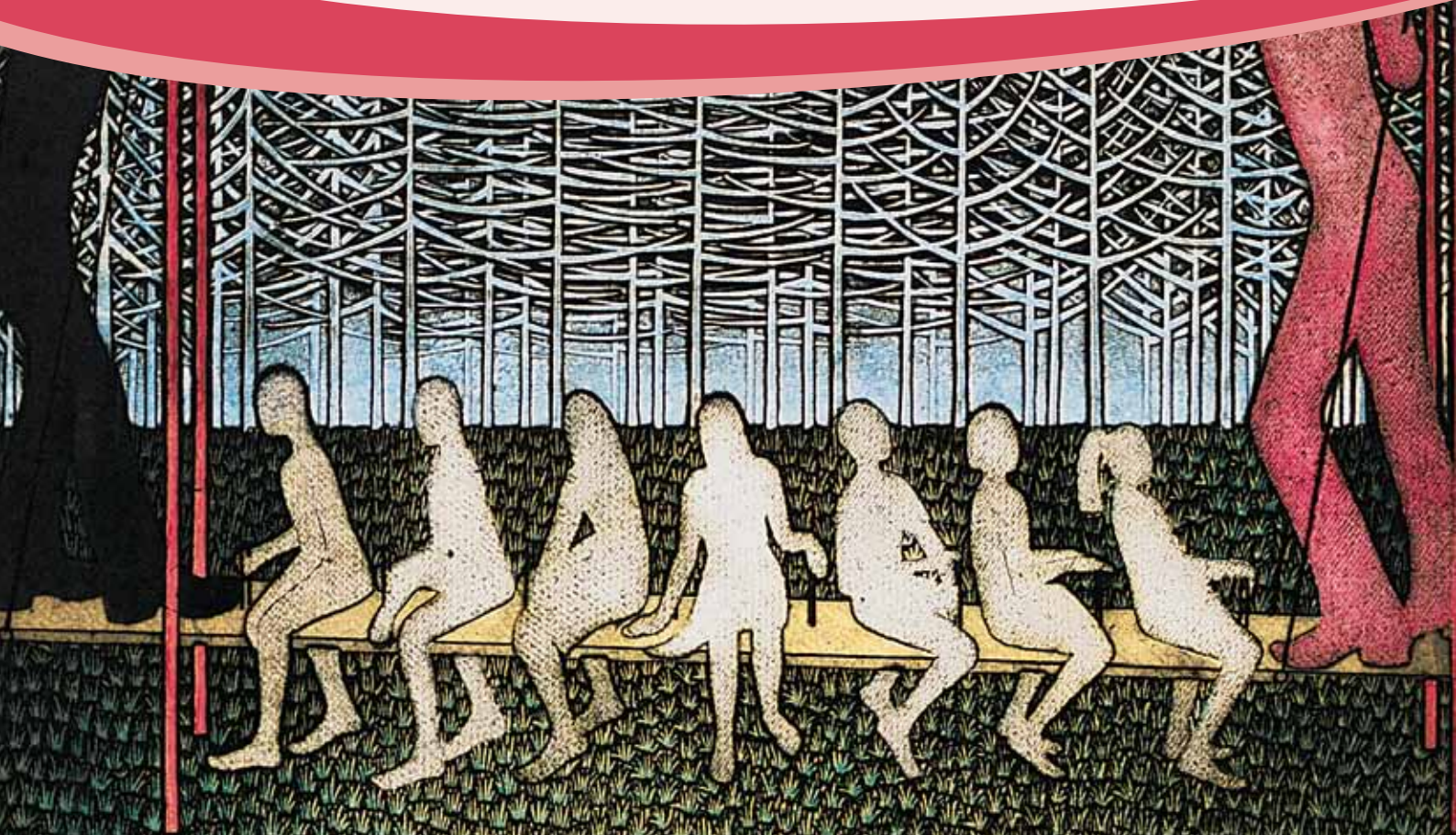

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

marec 2017

Letnik XIX/1 ■ številka **73**
cena 4,95 eur

V žarišču: Na poti k celostnosti

stran 24

Naš pogovor:
Matej Tušak

stran 36

Internet v našem
življenju

stran 45

Biti čuječ
prostovoljec

Podatki o knjigi:

velikost: 165 mm x 235 mm, obseg: 240 strani

Izid: 28. 3. 2017

Cena:

Prednaročniška (velja do 28. 3. 2017): 17,90 €

Redna: 21,90 €

Naročila:

DKPS, Ul. Janeza Pavla II. 13, 1000 Ljubljana,
01/43-83-983, revija.vzgoja@gmail.com

V knjigi najdemo vsebinsko razčlenitev temeljnega smotra vzgoje in izobraževanja 'spodbujanje celostnega razvoja osebnosti' ter temeljito predstavitev vloge vrednot v motivacijskem krogu. Avtor poleg drugih vsebin in izsledkov raziskave predstavlja tudi možnosti razvoja vzgojnih načrtov in predlaga pomembne teme za raziskovalno delo.

Knjigo priporočamo učiteljem, vzgojiteljem in staršem ter vsem, vodijo vzgojno-izobraževalne ustanove.

Pošljite SMS s ključno besedo
LJUBHOSPIC5
na številko 1919
in prispevajte
5 EUR za Hišo
Ljubhospica.

LJUBH **SPIC**
Hvaležni za življenje.

Prispevajo lahko uporabniki mobilnih storitev Telekoma Slovenije, Izimobila, Si.mobila in Telemacha. Pogoji sodelovanja: www.ljubhospic.si/sms

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije

mag. Ivan Bresciani
dr. Helena Jeriček Klanšček
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hozjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
dr. Franci M. Kolenec
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja, Ulica Janeza Pavla II. 13,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom

Tiskarna Oman, Kranj

Tisk

Grafis trade d.o.o.

Lektoriranje

Barbara Rodošek

Revija Vzgoja izhaja štirikrat letno.
Cena izvoda v letu 2017 je 4,95 €. Naročnina
za naročnike v Sloveniji je 19,80 € (tujina
34 €). DDV in poština sta všeta v ceno.
Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno
za naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov lahko
dobite na uredništvu ali na spletni strani.
Nenaročenih prispevkov ne honoriramo.
Natisnjenih 1700 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija za
raziskovalno dejavnost RS.

Na poti v drugačnost

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

V življenju hodimo po svoji poti, včasih pa smer tudi spremenimo. Na uredništvu smo se odločili spremeniti obliko naše revije. Radi imamo lepoto, saj je čut za lepo pomemben del razvoja celostne osebnosti. Upamo, da vam bo všeč. Veseli bomo vaših odmevov.

V Knjižnici Otona Župančiča sem se udeležil pogovora s p. dr. Karlom Gržanom ob izidu dveh knjig z naslovom *Vstanimo*, v suženjstvo zakleti, ki imata skupaj preko 1000 strani. Koliko oblik suženjstva opiše! Gržan pravi, da so sla po Imeti, Posedovati, Obvladovati, Nadzorovati novodobne droge mnogih ljudi. Ko človeka zagrabi ena od njih, se vede neracionalno. Ob tem opozori na temeljno razliko med ekonomijo in ekonomizmom. Ekonomija skrbi za dom. Zaslužek je potreben, da preživijo vsi člani družine. In nič več. Ekonomizem preračunljivo išče dobiček na račun drugih in kopiči zaklade, ki jih ne bo nikoli potreboval. Avtor poda ogromno primerov ekonomizma. Sodobne šole ekonomije in politike pravzaprav uvajajo v ekonomizem, sodobno ideologijo velikega Imperija. Gržan doda tezo, da sveta ne vodijo več vlade, ampak interes kapitala. »Imperij, ki nas upravlja z denarjem, se je s svojo logiko pohlepa v tki vo človeštva zajedel kot rak in v vse družbene strukture razsejal metastaze« (str. 19). Taka filozofija vodi v slepo ulico, pa naj gre za človeško zgodovino ali za osebne zgodbe. To potrjuje tudi stavek Steva Jobsa, ki ga je napisal na bolniški postelji: »V katerem koli življenjskem obdobju ste, bo sčasoma prišel dan, ko se boste morali soočiti s tem, da se zavese spuščajo« (str. 166).

Podnaslov *Izstop iz smrtonosne igre polov poudari drugo sporočilo*. Gržan svari pred ujetostjo v »igro polov«. Ljudje smo razdeljeni na bogate in revne, na leve in desne, neverne in verujoče, grešne in svete itd. Z mnogimi primeri pronicljivo slika klavrno stanje sveta. Poleg analize želi Gržan preraščati trenutno

situacijo, saj ve, da bi bil svet lahko boljši. V prvi knjigi omenja p. Franca Cerarja. Njegova knjiga *Partizan* nekoliko drugače je bila znanilka preraščanja ideologije polov. Iz njegovega pričevanja sije velika notranja svoboda. Ob njem se spomnim tudi drugih jezuitov, ki so bili po vojni v zaporih. Večkrat. Trdo so delali, doživljali veliko zasliševanj, laži, podtikanj. Toda ko so govorili o teh izkušnjah, niso bili zagrenjeni. Bili so svobodni. To me je vedno pritegnilo. In čudilo: od kod moč za odpuščanje, svobodo, odprtost, spoštovanje?

Kam nas vabi Gržan? Kako lahko presežemo »ujetost v suženjstvo«? Nakaže veliko možnosti (7. poglavje). Odgovor išče pri fizikih. A. Komat pravi, da »resničnega humanizma ne bomo dosegli z zapovedmi, temveč s spoznanjem in z mističnim izkustvom enosti z vsemi bitji«. In Einstein: »Najlepše in najgloblje doživetje je v občutku mističnega. V tem je čar vsake prave znanosti. Vsakdo, ki mu je ta občutek tuj, ki se ne more čuditi in obstrmeti od začudenja, je tako rekoč mrtev.« Išče ga pri psihologih. C. G. Jung pravi: »Tisti, ki ima mistično izkustvo, poseduje velik zaklad, ki je postal njegov vir življenja, smisla in lepote in ki je dal svetu in človeštvu nov sijaj.« Vstopiti v svet svetega je podobno kot vstopiti v svet lepega. Nam, vzgojiteljem in učiteljem, bo verjetno najbližje Dostojevski: »Ljubite posebno otročičke, zakaj tudi ti so brez greha, kakor angeli, in živijo zato, da bi nas ganili, v očiščenje naših src in v nekakšen pouk za nas. /.../ Odloči se za ponižno ljubezen. /.../ Ljubega ponižnost je silna moč, najsilnejša med vsemi.« Ali ni to tudi izkušnja Jobsa, ki je tik pred smrtjo zapisal: »Bog nam je dal čute, da občutimo ljubezen v srcu do vsakogar, in ne iluzij, ki nam jih prinaša bogastvo. Bogastva, ki sem si ga pridobil v življenju, ne morem nesti s sabo« (str. 167)?

Vsak človek se znajde na križišču in išče pot v drugačnost.

Pristen dialoški pouk

... Pozornost bomo usmerili na tiste značilnosti pouka, ki lahko bistveno prispevajo k uveljavljanju pomembnih vrednot, kot so spoštovanje in samospoštovanje, a nanje pogosto pozabljam, ker jih jemljemo kot nekaj preveč samoumevnega in vsakdanjega. Da bi se jih jasneje zavedli, vas spodbujam k 'mikroanalizi' tipične učne ure. ...

Razvijanje osebnosti v odnosih

... O razvijanju osebnosti težko govorimo, če nimamo jasne predstave, čemu vsemu naj bi v življenju sledili. Zato eno prvih razrednih ur v prvem letniku posvetimo pogovoru o vrednotah v lastnem življenju. /.../ Pri tem ne gre za kategoriziranje ali pomnjenje pojmov, ampak za ozaveščanje pomena vrednot v lastnem življenju. ...

Vzgoja osebnosti za vzdržni razvoj

... Neoliberalni kapitalizem je krut. Vzdržljivost le predpostavlja, sistemsko pa je ne podpira. Čedalje več je žrtev prezahtevnih razmer, ker ne delujejo v skladu z naravnimi pogoji lastne eksistence. Rezilientnost je sicer dinamičen, prožen in prilagodljiv proces, za katerega sta značilni splošna življenjska prilagodljivost in prožnost. ...

Družim se, torej sem – toda s kom in kako?

... Vrstniški odnosi so mladostniku v pomoč pri osamosvajanju od staršev ter pri navezovanju stikov z nasprotnim spolom. V obdobju mladostništva pride do sprememb tudi na področju oblikovanja prijateljstev, ki postanejo čustveno intenzivna in bolj intimna. V primerjavi z otroštvom prijateljstvo mladostnikov temelji na večji medsebojni odprtosti, odkritosti, zaupanju in vzajemnosti. ...

Otroci in njihovi skrivnostni usmerjevalci

... Negovanje individualnosti in za življenje potrebna socializacija pa se najbrž zlivata v težnje po osebnosti celovitosti, ki naj bi otroku omogočala harmoničen razvoj, varnost in svobodo, kar morda nakazuje 'neuvrščena' deklica na sredini, ki edina ne jezdi gugalnice, ampak sedi na njej sproščeno, a zato morda manj zavarovano. ...

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec: Na poti v drugačnost*

V žarišču: Na poti k celostnosti

5 *Silvo Šinkovec: Odločitev za celostni pristop*

8 *Stanko Gerjolj: Potreba po novi 'filozofiji vzgoje'*

10 *Marijana Kolenko: Vzgojni načrt: osnova za spodbujanje celostnega razvoja*

12 *Jože Ramovš: Skupinsko socialno učenje*

15 *Barica Marentič Požarnik: Pristen dialoški pouk*

18 *Alenka Škrubej: Socialni razvoj otroka*

20 *Irena Zupančič: Čustva in gibanje*

22 *Andreja Kosirnik, Bernarda Mal: Lepopis. Pozabljen?*

Naš pogovor

24 *Silvo Šinkovec: Matej Tušak: Spremljanje športnikov*

Etika v šoli

27 *Vida Žontar: Etika in vrednote v Vrtcu Litija*

Biti vzgojitelj

28 *V spomin: dr. Peter Vencelj*

Duhovna izkušnja

30 *Janez Poljanšek: Videti preko, videti onkraj*

31 *Marija Janša: Bilo je na trgatvi*

Razredništvo in vzgojni načrt

32 *Lidija Golc: Razvijanje osebnosti v odnosih*

34 *Bogomir Novak: Vzgoja osebnosti za vzdržni razvoj*

Starši

36 *Neža Miklič: Internet v našem življenju*

38 *Špela Pahor: Samopoškodbeno in samomorilno vedenje*

41 *Helena Jeriček Klanšček, Jasmina Krajnc, Karmen Britovšek: Družim se, torej sem – toda s kom in kako?*

Vzgojna področja

43 *Milček Komelj: Otroci in njihovi skrivnostni usmerjevalci*

Prostovoljno delo

45 *Tina Klinkon: Biti čuječ prostovoljec*

46 *Lidija Golc: Še veš, da si sol zemlje*

Izkušnje

47 *Ester Pečarič: Delo krepi telo in značaj*

49 **Nova spoznanja**

50 **Prebrali smo**

51 **Iz življenja DKPS**

52 **Summary**

53 **Napovedni koledar**

Odločitev za celostni pristop

Silvo Šinkovec, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Da vzgojni načrt dobi svoje pravo mesto na šoli, je pomembno, da ga povezujemo s splošnim smotrom vzgoje in izobraževanja; »smoter namreč daje smisel vsaki stvari« (Aristotel, 1994: 112). Zato je treba med različnimi smotri izbrati enega.

V Unescovem dokumentu Učenje: skriti zaklad (Delors, 1996), v Zakonu o osnovni šoli (2007) in v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju (2011) najdemo zapisan smoter »spodbujanje celostnega razvoja osebnosti«, kar daje temu smotru teoretično in normativno podlago, kar je pomembno tudi pri razmišljanju, kako razvijati vzgojne načrte osnovnih šol.

Celostno

Pojem celostnost je v sodobni literaturi pogosto uporabljen. V psihologiji je izraz 'holistična psihologija' uvedla Horney, ki je trdila, da je treba osebo obravnavati kot povezano celoto, ki vpliva na okolje in sprejema vplive iz okolja (Kaplan in Sadock, 1991: 188). Bistveno vlogo pri uveljavljanju izraza celostno ima geštaltpsihologija (Lewin, Perls), ki trdi, da je vedenje več kot le seštevek posameznih elementov, ki vplivajo nanj. Geštalt ali celota vključuje posamezne dele, pomeni pa več kot le posamezni deli/dogodki, ki jo sestavljajo (Kaplan in Sadock, 1991: 190). Campbell poudari, da proučevanje delov ne more pojasniti celote, kajti celota je nekaj drugega kot le preprosto seštevanje njenih delov (Campbell, 1989: 325). Ščuka pa poudari, da je v ospredju »doživljanje celote, ne analiziranje njenih delov. Ne gre torej le za razumsko predstavo o raziskovanem, ampak za širšo miselno predstavo o doživetem« (Ščuka, 2007: 19). Z omenjenimi avtorji lahko rečemo, da (1) z besedo celostno pojmuje mo posameznika v povezanosti z okoljem

in interakcijo med obema, (2) da je celota vedno več in nekaj drugega kot le seštevek posameznih sestavnih elementov, zato tudi (3) proučevanje le posameznih delov ne pojasni celote, poleg tega (4) celote ne moremo spoznati le z metodo analize, ampak z doživljanjem celote.

Opozoriti moramo tudi na neustrezno rabo tega pojma, kajti 'celostna vzgoja' (pedagogika) se pogosto uporablja, ko avtorji želijo poudariti vidik, ki v vzgojo še ni vključen ali ni dovolj vključen. Na primer, kjer ni dovolj gibanja, poudarijo, da je celostno takrat, ko je vključeno tudi gibanje; kjer v vzgojo niso vključena čustva, celostno pomeni vključnost čustev; kjer manjka etična vzgoja, celostno pomeni, da vključujejo etično raven; kjer ni vključena duhovnost, želijo s pojmom celostna vzgoja vključiti tudi duhov-

Celovitost pomeni tudi uravnoteženost med izobraževanjem in vzgojo. Poudarek na skladnem in celovitem razvoju je zavezujoč za šole ter daje vzgojnim načrtom jasno obzorje.

no raven. Take opredelitve dodajo, kar je bilo izpuščeno, ostajajo pa na ravni seštevanja; prištejejo tisto, kar se zdi, da še manjka. Ta raba ima še vedno v mislih vsestranost in ne preide v razmišljanje o celostnosti. Pri pojmu celostno je bistvenega pomena vprašanje, kaj je središče ali jedro osebnosti, kaj osebo povezuje, poenoti in izpolni.

Izmed različnih virov, ki zagovarjajo celostni razvoj osebnosti, smo izbrali štiri. Prvi je Pediček (1985), ki se je v osemdesetih letih zavzemal za »celovitega človeka«, sledi Unescov dokument Učenje: skriti zaklad (Delors, 1996), ki se zavzema za šolo, ki želi »prispevati k celovitemu razvoju vsakega posameznika«, nova Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju (Krek in Metljak, 2011), ki se zavzema za »skladen in celovit razvoj posameznika« in Humphreys (2002), ki poudarja, da je »jedro osebnosti samospošтовanje«.

Celovit človek

Že na posvetu o pomenu vsestransko razvite osebnosti (VRO), ki ga je l. 1985 organiziral Pedagoški inštitut in na katerem je večina razpravljavcev zavrnila smoter VRO, se je Pediček zavzel za paradigmatski preobrat in za »celovitega človeka«, za človeka, ki je v sebi »integriran«, »v delovnih in življenjskih okoliščinah ravna iz te svoje celosti«, »skladno s svojimi načeli in stališči«, »etično, dosledno in odgovorno« (Pediček, 1985: 9). Pediček pojasni, da človeka ne pojmuje kot seštevek različnih področij ali lastnosti, ampak kot celoto, kjer je med seboj vse povezano in usklajeno. Pediček še pravi, da naj človek ne bi bil uporabljen za nekaj; »otroka, mladostnika, odraslega ne vzgajamo in ne izobražujemo za nekaj«, »ne vzgajamo 'za nekaj' (poklicno-produkcijsko bitje, državno sodelujoče bitje)« (Pediček, 1994: 61). Ko vzgajamo 'za nekaj', učenec postane objekt, uporaben za trg dela ali za državo; ko pa vzgoja postane oblikovanje človeka v sebi, učenec postane subjekt, v središču je razvoj otroka, pri čemer ne gre samo za to, kaj potrebuje za življenje (uporabne veščine), ampak predvsem za to, da razvija osebo (»človekovo bistvenost«) in izraža svojo osebnost (»inven-

tivna mišljenjskost«, »humana socialnost«, »delovna ustvarjalnost«). Celota je več kot posameznosti, biti je nad uporabnostjo. Pediček pojmuje celoto tudi v pomenu odnosa osebe do okolja, do družbe. Pediček je o celostnem pedagoškem modelu sanjal že na Bledu leta 1971 s trditvijo, »da ni vzgoja pojmovana prvenstveno kot družbena, temveč kot imanentna človeška funkcija« (Pediček, 2013: 28). Poudaril je bistveno razliko med pogledom na človeka totalitarne in demokratične družbe; prva se zateka k »družbeni dresuri« in »modelnemu mišljenju«, druga poudarja posameznika, svobodo, njegovo samostojnost in izvirnost. Pediček poudarja razvoj posameznikove avtonomnosti, kajti svoboden in ustvarjalen posameznik postane družbeno dejaven in soustvarjalec družbe. Ko Pediček razčisti posameznikov odnos do okolja (družbe), se že opredeli za celostno pedagogiko, ker upošteva odnos dela do celote, ki ni samo podredljiv, ampak soustvarjalen. Ramovš pravi, da se Pediček »zavestno trudi za antropologizacijo pedagogike« (Ramovš, 2013: 183), zato jo smemo imenovati antropološka pedagogika, katere srčika je celostni razvoj človeka. »Le človekova celost in celovitost, njegova globalnost in totalnost, morata biti temeljni teleološki vrednosti naše današnje pedagoške misli in našega današnjega vzgojno-izobraževalnega dela« (Pediček, 1994: 60).

Popoln razcvet osebnosti

Unescova komisija je »že na prvi seji močno poudarila temeljno načelo, da mora izobraževanje prispevati k celovitemu razvoju vsakega posameznika«, to pomeni »k njegovemu duševnemu in telesnemu razvoju, čustvovanju, smislu za lepoto, k osebni odgovornosti in duhovnim vrednotam« (Delors, 1996: 86). Ta dokument poudari čustveni razvoj in s tem pomen čustvenega opismenjevanja ter razvoj estetskega (smisel za lepoto), moralnega (učiti se odgovornega ravnanja) in religioznega (duhovne vrednote) čuta. Dokument poudari, da se mora človek učiti živeti samostojno, svobodno razmišljati, razvijati domišljijo, da je lahko inovativen in ustvarjalen. Pri vzgoji in izobraževanju gre za »notranje potovanje«, ki traja »vse življenje«, gre za nenehno »zorenje osebnosti«. Učenec naj spoznava sebe, razvija svoje zmožnosti in oblikuje

Foto: Petra Duhanny

osebno identiteto. »Cilj razvoja je popoln razcvet človeka, vsega bogastva njegove osebnosti, vse zapletenosti njegovih izrazov in različnih obvez – kot posameznika, člana družine in skupnosti, državljana in proizvajalca, iznajditelja tehnologij in ustvarjalnega sanjača« (prav tam: 87). Komisija cilje vzgoje in izobraževanja bolj natančno določi v »štirih stebrih: učiti se, da bi vedeli; učiti se, da bi znali delati; učiti se, da bi znali živeti v skupnosti« (prav tam: 89), za vrh razvoja osebnosti pa postavi »učiti se biti«. Carneiro, soavtor dokumenta, je tako kot Pediček sanjal o novi renesansi, ko bo človek spet v središču v šoli, »da bomo presegli izključno porabniški pristop k formiranju človeškega kapitala in s tem tudi z birokracijo pogojeno ideologijo, ki sloni na standardizaciji in centralizirani diktaturi« (Šinkovec, 2000: 23). Odločitev za celostni pristop ni enostavna, saj so neizprosna gospodarska logika, zakon močnejšega in brezdušni neoliberalizem vir vedno hujše neenakosti, izčrpavanja mnogih zaradi skrajne bede, novih oblik pomanjkanja (siromašenje kulturnega, materialnega, duhovnega, čustvenega in državljanskega življenja), porajanja družbe, v kateri prevladujejo sebični nagoni in popolnoma spodkopavajo zaupanje v medsebojne odnose, razpadanje civilne družbe. Ta miselnost predstavlja velikanski odmik od pedagogike, ki ima v središču

človeka, zato je »celosten razvoj posameznikove osebnosti posledica utrditve osebne neodvisnosti ter sočasno gojenja skrbi za druge. /.../ Humanizacija, opredeljena kot notranja rast posameznika, se najbolje izraža v tisti nepremični točki, kjer se srečujeta svoboda in odgovornost« (Carneiro, 1996: 194). Carneiro želi, da šola oblikuje samostojnega, svobodnega, odgovornega in ustvarjalnega člana skupnosti. Postavljanje smotra se vedno sooča z miselnostjo časa, zato ni samoumevno, da bo šola sledila velikim idealom pedagogov (dokumentu komisije), ker je v posameznih državah in v globaliziranem svetu mnogo drugačnih interesov, ki skušajo šolo podrediti svojim ciljem.

Skladen in celovit razvoj

Bela knjiga pravi, da gre za »skladen in celovit razvoj posameznika« (Krek in Metljak, 2011: 18), pri čemer skladnost lahko razumemo kot sozvočje različnih plasti osebnosti, celovitost pa kot celoto osebnosti. Ta poudarek je v skladu s Pedičkom, ki poudarja, da ni dovolj samo prištevati nova področja, ampak je treba skrbeti za skladen razvoj vseh področij, torej za razvoj človeka kot celote. Dokument pravi, da je cilj vzgoje in izobraževanja »optimalen razvoj« (prav tam: 16), kar v skladu s teorijami uresniči-

tve z vidika razvoja pomeni najvišji možen razvoj. V svojem razvoju naj bi torej učenec dosegel največ, kar se da, tj. optimalnost. Celovitost v tem dokumentu pomeni tudi uravnoteženost med izobraževanjem in vzgojo. Poudarek na skladnem in celovitem razvoju je zavezujoč za šole ter daje vzgojnemu načrtom jasno obzorje.

Jedro osebnosti: samospoštovanje

Humphreys (2002) vidi samospoštovanje kot jedro osebnosti. Z rojstvom je vsak človek edinstven, enkratni, neponovljiv in popoln. Temeljna vrednost je v njem, zato je človek vreden naklonjenosti, spoštovanja in ljubezni zato, ker je človek. Z nobeno dejavnostjo temeljni vrednosti ne moremo ničesar dodati ali odvzeti, vrednost v človeku

preprosto je. Z vrednostjo v sebi pa je človek lahko v stiku ali pa ne. Občutek lastne vrednosti imenujemo samospoštovanje. Humphreys samospoštovanje točneje opredeli kot človekov »občutek, da je vreden ljubezni, in občutek sposobnosti« (Humphreys, 2002: 16). Ta občutek se v življenju razvija, zato ima nekdo nizko, drugi srednje ali visoko samospoštovanje, kar je odvisno od tega, koliko se zaveda svoje vrednosti. Samospoštovanje se razvija preko šestih jazov: telesnega, čustvenega, intelektualnega, vedenjskega, socialnega in ustvarjalnega jaza (prav tam: 129–130). Prednost tega pogleda na osebnost je v tem, da vidi razvejano osebnost, hkrati pa išče povezovalno točko, ki vsa področja med seboj povezuje in osebi daje občutek celote. Vzgoja je torej razvijanje samospoštovanja. Ob množstvu izkušenj in dejavnosti na različnih podro-

čjih jaza se oblikuje občutek, da je učenec vreden ljubezni in naklonjenosti drugih ter da je kos nalogam, ki mu jih življenje postavlja. Celovit razvoj osebnosti se torej dogaja z odkrivanjem in doživljanjem lastne vrednosti in preko te izkušnje človek ceni druge ljudi. Na tem lahko gradimo kulturo spoštovanja. Ob številnih negativnih izkušnjah pa se oblikuje občutek ne vrednosti, manjvrednosti, sramu in nesposobnosti, zaradi česar človek razvije obrambno vedenje. Humphreysov pogled na človeka je dobra podpora filozofiji deklaracije o človekovih pravicah, ki trdi, da ima vsak človek svojo neodtujljivo vrednost in svoje dostojanstvo. Odločitev za celostni razvoj osebnosti najdemo v mnogih dokumentih in pri različnih avtorjih. Pediček v središče vzgoje postavlja »celostnega človeka«, Unescova komisija »popoln razcvet človeka«, Bela knjiga »skladen in celovit razvoj«, Humphreys »samospoštovanje«. Osnovne šole svoje vzgojne načrte lahko še bolj razvijajo v luči temeljnega smotra vzgoje in izobraževanja, ki je »spodbujanje celostnega razvoja osebnosti«, ker šolam omogoča, da posamezne vzgojne dejavnosti med seboj smiselno povezujejo in dopolnjujejo.

Foto: Marko Hrovat

Literatura

- Aristotel (1994): *Nikomahova etika*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Campbell, Robert Jean (1989): *Psychiatric Dictionary*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Carneiro, Roberto (1996): Oživljanje skupinskega duha: pogled na vlogo šole v podružbljanju v naslednjem stoletju. V: Delors, Jacques (ur.): *Učenje: skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za Unesco*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, str. 193–196.
- Delors, Jacques (ur.) (1996): *Učenje: skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za Unesco*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Humphreys, Tony (2002): *Otrok in samozavest*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Kaplan, Harold I.; Sadock, Benjamin J. (1991): *Study guide and self-examination review for synopsis of psychiatry and comprehensive textbook of psychiatry*. Baltimore: Williams & Wilkins.
- Krek, Janez; Metljak, Mira (ur.) (2011): *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Pediček, Franc (1985): VRO – naš cilj vzgoje in izobraževanja. V: *Problemi: revija za kulturo in družbena vprašanja*, 23 (4), str. 5–9.
- Pediček, Franc (1994): *Edukacija danes*. Maribor: Obzorja.
- Pediček, Franc (2013): Vzgoja kot družbena funkcija. V: Šinkovec, Silvo (ur.): *Franc Pediček, slovenski pedagog*. Ljubljana: Inštitut Franca Pedička, Društvo katoliških pedagogov Slovenije, Jutro, str. 18–28.
- Ščuka, Viljem (2007): *Šolar na poti do sebe*. Radovljica: Didakta.
- Šinkovec, Silvo (2000): Roberto Carneiro: pogovor. V: *Vzgoja*, 7, str. 20–23.

Potreba po novi 'filozofiji vzgoje'

■ **Stanko Gerjoli**, dr. teologije in dr. pedagogike/psihologije, gešalttrener in supervizor, profesor na Teološki fakulteti v Ljubljani, predsednik *Evropskega združenja za krščansko gešaltpedagogiko*. Je avtor več knjig v domačem in tujih jezikih ter avtor številnih znanstvenih in strokovnih člankov.

Ob mnogih znanstvenih odkritjih razviti svet ugotavlja, da 20. stoletje ni bilo le stoletje napredka, ampak je vsebovalo tudi desetletja moralnega razpada (Borba, 2001: 46). V tem smislu se prihodnost kljub vedno novim znanstvenim spoznanjem ne more izogniti moralnim izzivom; le-ti bodo dobivali celo vedno večjo veljavo (Coles, 1999: 188–189). Človek je namreč že sedaj kognitivno in sekularno preveč inteligen, da bi lahko preživel brez »srčne inteligentnosti«.

Le človeka s srčno kulturo iz dneva v dan lahko spremlja občutek »in glej, bilo je dobro« in le moralno odgovoren človek je sposoben skleniti svoje življenje z občutkom »in glej, bilo je zelo dobro« (1 Mz 1,31). Tako ni čudno, da mladi kličejo po redefiniciji vzgoje, pravzaprav po novi 'fi-

lozofiji vzgoje', kjer bomo drug do drugega »takšni, kot smo«, brez prikrivanja in sprenevedanja, hkrati pa bomo v medsebojni vzgoji sprejemali vsak del odgovornosti. Mladi si od odraslih ne želijo napotkov za življenje, hrepenijo pa po dobrih primerih odraslega življenja (Adams, 2013: 120).

Seveda 'nova filozofija vzgoje' predpostavlja senzibilno in poglobljeno ter pozitivno in kreativno komunikacijo. Nevrobiologija ugotavlja, da se vsaka komunikacija pretvarja v signale v možganih (Firestone, 2009: 78), ki vplivajo na ravnanje, kar zopet pogojuje našo komunikacijo (Bauer, 2007: 15–16). To pomeni, da nas pozitivna komunikacija trenira za boljše odnose, negativna in agresivna komunikacija pa nas oropa še tistih senzibilnih komunikacijskih spretnosti, ki smo jih morebiti že imeli (Bauer, 2007: 37). V tem kontekstu še kako držijo Jezusove besede: »Kdor namreč ima, se mu bo dalo in bo imel obilo; kdor pa nima, se mu bo vzelo tudi to, kar ima« (Mt 13,12).

Holistična pedagogika v službi celostne osebne rasti

Za enega izmed začetnikov holistične pedagogike velja Johann Heinrich Pestalozzi, ki si je tako v organizacijskem smislu kot v metodoloških pristopih močno prizadeval za poučevanje, ki bo ustrezalo »vsem otrokovim potrebam« (Liedtke, 1991: 186). Pri

njem lahko najdemo korenine vseh poznejših smeri, ki so povezane s pojmom holistične in celostne pedagogike ter se zlasti na nemškem govornem področju navezujejo na formulo »3H = dobra vzgoja«¹.

V povezavi s kakovostjo se celostna pedagogika pogosto omenja v povezavi z nekaterimi smermi, ki gradijo na izročilu humanističnih pedagogik in psihologij ter s svojimi pedagoškimi principi skušajo uveljavljati celostno vzgojo tako, da človek v kompatibilnem prepletanju in nadgrajevanju telesne, duševne in duhovne dimenzije raste v integrativno osebnost (Ščuka, 2007: 39).

Pedagoška preventivna kurativa

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so v šolskih sistemih in izobraževanju učiteljev pedagogi zaznavali pomanjkljivo upoštevanje celostnega značaja vzgoje in poučevanja. Pedagogi, ki so imeli dobre izkušnje z nekaterimi psihoterapevtskimi pristopi, so začeli razmišljati o tem, kako bi lahko te koncepte in metode uporabili v svojem poklicu. Zdelo se jim je škoda, da bi jih uporabljali samo za zdravljenje, ne pa tudi za razvijanje osebnosti in osebnostnih kompetenc pri vzgoji (Hofmann, 1998: 37). Gre za temeljno spoznanje, da učenci niso 'neomadeževani' z negativnimi in bolečimi izkušnjami, zato so v povezavi z uveljavljenimi metodami preventivne vzgoje zelo dobrodošli tudi čuteči kurativni procesi, ki po eni strani 'čistijo' preteklost, hkrati pa

Foto: arhiv Montessori inštituta

iščejo potrebne vire za motivirano učenje in vzgojo v sedanjosti in za prihodnost. Tako celostna pedagogika temelji na prepričanju, da človek po naravi teži k temu, da bi prekorčil oz. razširil svoje obstoječe meje (navznoter in navzven), da bi osebnostno rasel in se smiselno uresničeval (Ščuka, 2007: 111–112). Gre torej za pedagogiko, ki izhaja iz osebe, zato je učna vsebina smiselna šele v stiku z učencem, upoštevajoč njegovo biografijo in celostno podobo (Gerjolj, 2008: 145). Vloga učitelja kot vzgojitelja ni toliko poučevanje, pač pa bolj empatično in senzibilno spremljanje učenca ter s tem povezana sposobnost prebujanja zanimanja oz. aktiviranja notranje motivacije (Ščuka, 2007: 274). To še posebej velja v sodobnem času, ko imajo učenci na razpolago ogromno informacij, težave pa se pojavijo pri njihovem povezovanju in osmišljanju. Tako celostna pedagogika tudi ni ciljno usmerjena v smislu klasičnih pedagoških metod, ampak je procesno orientirana edukativna dejavnost, ki prebujata učne impulze in se nanje vzgojno odziva (Höfer, 1997: 90). Učitelj, učenec, vsebina ter cilji in metode sooblikujejo svojevrstni didaktični oz. pedagoški kvadrat, v katerem so vloge posameznih elementov enakovredno razporejene, učitelj pa senzibilno spremlja pedagoški proces in vodi učno dinamiko skupine (Höfer, Steiner, 2004: 16).

Učenje med čutenjem in védenjem

Učni proces je pogosto prepleten med čutenjem in védenjem. Umetnost humanističnega učenja ima – zlasti v obdobju mladostniškega odraščanja – svoje korenine vsekakor v čutenju. Potem ko se otroci in mladostniki 'začutijo', so pripravljene tudi prisluhniti. Zato je za humanistično in etično formacijo izkustvena pedagogika ključnega pomena. Ta lahko obsega več stopenj ter več didaktičnih pristopov. Kot vstopno mesto so zelo primerne različne oblike meditacij in domišljjskih vizualizacij, ki se navezujejo na življenje otrok ali mladostnikov. Te jih odpirajo za 'gledanje' sebe v konkretnih življenjskih okoliščinah, kjer se 'začutijo' ter svoj položaj sprejmejo kot izhodišče za nadaljnje delo. Naslednjo stopnjo izkustvene pedagoške komunikacije predstavlja neverbalna iz-

Foto: Petra Duhannoy

poved slišane vsebine – risanje je ena najučinkovitejših didaktičnih metod. Podobe človeka najbolj 'pritegnejo' in v njih se najbolj celostno izraža. »Človeško razmišljanje ljubi vzorce, podobe, barve. Tako človek lahko v svoji domišljiji iz navideznega kaosa ustvari čudovite povezave in oblike ter intuitivno ustvarja in izraža novo resničnost« (Lazear, 1991: 52).

Šele nato pride na vrsto verbalizirana izpoved. Medtem ko risanje aktivira pretežno desnohemisferske centre, verbalna interpretacija risbe in izpoved potekata preko leve polovice možganov (Hadolt, 2011: 82). Pri verbalizaciji 'izdelkov' se bo skoraj avtomatično ustvarilo ozračje, v katerem lahko ostali udeleženci avtorju slike povedo svoje želje.

Sodelovanje med levim in desnim prednjim korteksom oblikuje svojevrstno križišče, kjer se stikata čutenje in kognitivno mišljenje (Goleman, 1997: 48–49). Tu se potem oblikujejo z emocijami povezane odločitve. Prav 'balansiranje' med levo in desno možgansko hemisfero človeka permanentno transformira v osebnost, ki zmora bolj kakovostno ter predvsem bolj resnično in smiselno živeti in delati (Firestone, 2009: 74).

Opomba

1 Nanaša se na tri nemške izraze: **Hand + Herz + Hirn** (roka + srce + razum) = dobra vzgoja.

Literatura

- Bauer, Joachim (2007): *Lob der Schule: Sieben Perspektiven für Schüler, Lehrer und Eltern*. Hamburg: Hoffmann und Campe.
- Borba, Michele (2001): *Building Moral Intelligence*. San Francisco: Jossey Bas.
- Coles, Robert (1999): *The Secular Mind*. Princeton: University Press.
- Firestone, W. Robert (2009): *The Ethics of Interpersonal Relationships*. London: Karnac.
- Gerjolj, Stanko (2008): *Howard Gardners Theorie über multiple Intelligenz und ihre praktische Applikation. Ein Weg des ganzheitlichen Lernens im Sinne der inklusiven Pädagogik*. V: Knauder, H. idr. (ur.): *Jede/r ist willkommen! Die inklusive Schule – Theoretische Perspektiven und praktische Beispiele*. Graz: KPH, str. 79–92.
- Goleman, Daniel (1997): *Emotionale Intelligenz*. München: DTB.
- Hadolt, Karl (2011): *Risanje kot pomoč pri reševanju konfliktov v skupini*. V: Gerjolj, S.; Stanonik, M.; Kastelec, M. (ur.): *Gestalt pedagogika nekoč in danes*. Ljubljana: Društvo za krščansko gestalt pedagogiko, str. 91–98.
- Höfer, Albert (1997): *Heile unsere Liebe. Ein gestaltpädagogisches Lese- und Arbeitsbuch*. München: Don Bosco.
- Höfer, Aalbert; Steiner, Katharina (2004): *Handbuch der Integrativen Gestaltpädagogik und Seelsorge, Beratung und Supervision*, 1. Teil. Werdenfels.
- Hofmann, Claudio (1998): *Gestaltpädagogik*. V: Burow, O. A., Gudjons, H. (ur.): *Gestaltpädagogik in der Schule*. Hamburg: Bergmann und Helbig, str. 21–43.
- Lazear, David (1991): *Seven ways of knowing – Teaching for Multiple Intelligences*. Arlington Heights/Illinois: IRI.
- Liedtke, Max (1991): *Johann Heinrich Pestalozzi*. V: Scheuberl, H. (ur.): *Klassiker der Pädagogik*. München: Beck, str. 170–186.
- Ščuka, Viljem (2007): *Šolar na poti do sebe. Oblikovanje osebnosti*. Radovljica: Didakta.

Vzgojni načrt: osnova za spodbujanje celostnega razvoja

■ **Marijana Kolenko**, mag., prof. ped., je ravnateljica na *Osnovni šoli Lava* v Celju. Ima izkušnje s poučevanjem, šolskim svetovalnim delom, predavanji o komunikaciji in retoriki ter pisanjem strokovnih člankov. Na *Mednarodni fakulteti za družbene in poslovne študije* predava o poslovnem bontonu.

Celostni razvoj osebnosti mladih je odgovornost vseh, ki delujemo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah na vseh ravneh, s pričetkom v predšolskem obdobju, v nadaljevanju zelo sistematično v osnovnem ter srednjem šolstvu, deloma tudi na ravni terciarnega izobraževanja.

Pomembno obdobje

Osnovnošolsko obdobje vzgoje in izobraževanja traja devet let in tako imamo na razpolago najdaljše obdobje, ki bi ga morali zelo premišljeno posvetiti celostnemu razvoju otrok z močno podporo staršev ter povečano dejavnostjo otrok.

Otroci imajo v hitrem tempu razvoja naše družbe pod vplivom različnih socialnih omrežij, medijev, potovalnih navad družin, interneta, raznovrstnih tehnologij ... številne priložnosti, da z 'veliko žlico' zajemajo informacije, pridobivajo nova znanja, postajajo vedno bolj informirani, razgledani, opolnomočeni v uporabi tehnologij. Hkrati pa ugotovljamo, da ostale vidike, ki dopolnjujejo celovito osebnost (čustveni razvoj, osebna odgovornost, socialni razvoj, duhovni razvoj, smisel za lepoto), premalo sistematično razvijamo oziroma nimamo dovolj priložnosti, da jih učimo tega.

Učni programi po posameznih predmetih so v osnovni šoli prednostno naravnani na kognitivni razvoj, vsekakor pa premalo na razvoj ostalih vidikov. Kot primer naj navedem skromno število ur umetnosti (glasbe, likovne, nekoliko bolje je na področju športa).

Kdo naj vzgaja

V nekem trenutku so se strokovnjaki tudi spraševali, ali je vzgoja sploh potrebna, čigava domena je vzgoja, koliko v šolah

smemo vzgajati, ali so naše vrednote tudi vrednote domačega okolja, iz katerega prihajajo otroci, na kateri točki lahko starši in šola dosežemo dogovor o razvoju temeljnih vrednot. Kljub zavedanju, da kar nekaj otrok v osnovnih šolah prihaja iz nizkega socialno-kulturnega okolja in nimajo spodbud za velik del celostnega razvoja osebnosti, nismo naredili večjega preobrata v prid razvoju manjkajočih dejavnikov. Prav slednje bi bilo pomembno upoštevati, da bi vsaj v šoli lahko nekoliko omilili nastale razlike, ki izhajajo iz različnega domačega okolja, saj v takšnih primerih šola odigra najpomembnejšo vlogo.

V knjigi *Učenje skriti zaklad* je Delors zapisal, da šola prispeva »k učenčevemu duševnemu in telesnemu razvoju, čustvovanju, smislu za lepoto, k osebni odgovornosti in duhovnim vrednotam« (Delors, 1996: 86), prav tako je celovit razvoj osebnosti določen z zakonodajo – v ZOŠ: »spodbujanje skladnega telesnega, spoznavnega, čustvenega, moralnega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika« (ZOŠ, 2007: 2. člen), in v Beli knjigi (2011). A kljub temu se v praksi mnogokrat postavi vprašanje, koliko poučevati in koliko časa nameniti vzgoji.

Naš vzgojni načrt

Vzgojni načrti v osnovnih šolah so se približali izpolnjevanju tako pomembnega delovanja, a izvajanje v praksi ostaja na različnih ravneh.

Na OŠ Lava smo v uvodu vzgojnega načrta zapisali, da šola izobražuje in posreduje sistem vrednot, kar pomeni, da učence tudi vzgaja, sooblikuje njihova stališča in moralno ravnanje – namerno ali pa v obliki skrivnega načrta. Učno okolje, ki je estetsko urejeno, vablivo ali pa pusto, zanemarjeno; odnosi, ki so spoštljivi, prijateljski ali pa uradniški, odtujeni; pravila, ki so lahko pretrirano omejujoča ali preveč ohlapna; vse to je pomembno upoštevati pri načrtovanju in ustvarjanju vzpodbudnega vzgojnega okolja v šoli.

Vzgojni načrt nam nudi prepotrebno pomoč kot preventivno orodje ob številnih vzgojnih težavah, ki jih zmanjšujemo prav zaradi sistematičnega spremljanja in odzivanja.

Vzgojno delovanje

V vzgojni načrt smo vtkali pristope za vzgojno delovanje: zapisali temeljne vrednote, načine, kako jih bomo dosegali, kako bomo spremljali uspešnost delovanja, kako bomo podelili odgovornosti šole, staršev, učencev. Izhajali smo iz posnetka stanja v šoli ter ugotovili naslednja šibka področja: pomanjkanje odgovornosti učencev, nespoštovanje vrstnikov in odraslih, povečano psihično in fizično nasilje med vrstniki, neodgovoren odnos do domačega in šolskega dela, povečana nestrpnost med mladimi, drugačnimi, drugače mislečimi, pomanjkanje vrednot: poštenost, spoštovanje, zaupanje, odgovornost, žaljiv odnos do vrstnikov

in učiteljev ter ostalih zaposlenih. Te izhodiščne ugotovitve so nas navedle, da smo zadnjih osem let intenzivno iskali rešitve.

Aktivnosti

Vsa leta je vzgojni načrt šole okvir za številne dejavnosti, s katerimi učence usmerjamo k lastnemu razmišljanju in odpravljanju šibkih točk na vzgojnem področju. Sistematično smo razvili nekaj izjemno kakovostnih projektov, v okviru katerih dosegamo razvoj temeljnih vrednot in celovitost razvoja mlade osebnosti.

V kodeks delovanja vseh udeležencev vzgojno-izobraževalnega procesa smo zapisali ravnanja, pri katerih sprotno preverjamo, ali jih spoštujemo, kako uspešno spreminjamo stanje v pozitivno smer. Na osnovi tega vsako leto oblikujemo prednostne naloge šole.

Razvili smo model državljskih kompetenc, v katerega smo po mesecih zapisali cilje, ki jih bodo učenci dosegali z lastnimi aktivnostmi pod našim vodenjem: odnos do lepe slovenske besede, aktivno državljanstvo, skrb za obnašanje in spoštovanje bontona, kulturno vedenje v šoli ter izven nje, spoštovanje in odnos do urejenega šolskega prostora, skrb za lastno zdravje in dobro počutje, skrb za lastno varnost in varnost vseh ostalih, skrb za zdrav način prehranjevanja, odnos do umetnosti – dejavno sodelovanje v likovnih, fotografskih, filmskih dogodkih, aktivno kulturno delovanje vseh, od najmlajših do najstarejših učencev, na številnih področjih: pevski zbori, ples, ljudski plesi, gledališče, literarna

ustvarjalnost, novinarstvo, odnos do multikulturalnosti – različnost nas namreč bogati. Prav tako smo pred leti razvili projekt Pozdrav ptic miru, s katerim krepimo in razvijamo vrednote strpnosti, pravičnosti, enakosti, miru, svobode, brez katerih ne moremo delovati pozitivno, v prid sebi in soljudem. Številne dejavnosti izvajamo na področju prostovoljstva, solidarnosti, dobrotelčnosti. Mladi se pri tem soočajo s šte-

*Vzgojni načrt nam nudi
prepotrebno pomoč kot preventivno
orodje ob številnih vzgojnih
težavah, ki jih zmanjšujemo prav
zaradi sistematičnega spremljanja
in odzivanja.*

vilnimi pozitivnimi rezultati in spoznavajo, da prav vsak zmore spreminjati stanje na bolje in da je vsaka njihova najmanjša aktivnost del sestavljanke v velikih zgodbah.

V ospredje postavljamo dejavnosti, ki mladim pomagajo razvijati socialne veščine.

V zadnjih treh letih smo se pripravljali na vstop v gibanje Rastoča knjiga – pot k odličnosti ravnani, razvoja vsakega posameznika. Že drugo leto zapored smo izdelali lastni koledar Abeceda odličnosti, mojstrstva in etike. Koledar vrednot, pozitivnih lastnosti vsakega posameznika, ki ga oblikujejo v odgovorno osebnost. Koledar smo ustvarili zaposleni in učenci s svojim razmišljanjem in delovanjem ter ga kot darilo poklonili vsem družinam, da vedo, h katerim vre-

dnotam težimo v šoli, in da so to skupne vrednote, ki so jih tudi sami prepoznali.

V preteklem letu smo uspešno spisali svojo knjigo Knjiga z velikim srcem, v kateri smo se ozrli na našo preteklost – korenine našega naroda; v sedanost smo ujeli vse tiste posameznike in inštitucije, ki danes z različnimi dejavnostmi pomagajo oblikovati osebnosti mladih; prihodnost – 'zapisali' so jo vsi učenci od prvega do devetega razreda, ki danes nabirajo znanje, izkušnje, modrosti, večine, vrednote, ki jih bodo potrebovali na svoji ustvarjalni poti v prihodnosti. Menim, da smo na dobri poti oblikovanja celovitih osebnosti mladih prav s številnimi zelo sistematično načrtovanimi projekti, dejavnostmi in aktivnostmi, ki nas usmerjeno vodijo do ciljev.

Osem krogov odličnosti

V zadnjem letu smo dodali še razvoj mladih s pomočjo osmih krogov odličnosti. To je skupek močnih življenjskih vrednot in načel, po katerih živijo uspešni ljudje, ki podpirajo pozitivno ravnanje in delovanje (odgovornost, predanost, uravnoveženost, to je to, napake vodijo k uspehu, govori z dobrim namenom, integriteta, fleksibilnost), ki dopolnjujejo naša prizadevanja.

Vedno novi izzivi

V predstavitvi povezanosti vzgojnega načrta in spodbujanja celovitega razvoja osebnosti sem predstavila nekaj možnosti, ki smo jih v preteklih letih preizkusili v praksi in za katere lahko trdimo, da pozitivno delujejo.

Poudariti želim še, da s tem še zdaleč nismo razrešili številnih dilem, ki nas dnevno spremljajo pri izvajanju dejavnosti. Da vsako leto v šolo prihajajo zahtevnejše generacije otrok in staršev, ki imajo popolnoma drugačen vrstni red vrednot, kot jih imamo mi v šoli. Pogosto se srečujemo z nerazumevanjem vrednot pri nekaterih starših, kar pomeni, da moramo imeti skrb za oboje: starše in otroke. Primanjkljaj pri otrocih čutimo predvsem na področju čustvenega razvoja (vedno obsežnejša uporaba tehnologij ter socialnih omrežij, ki pogosto delujejo nekonstruktivno), primanjkljaj na področju socialnega razvoja, duhovnega razvoja in delno tudi razvoja smisla za lepoto.

Foto: arhiv OŠ Lava

Skupinsko socialno učenje

Metoda za razvijanje celostne osebnosti in sožitja

■ **Jože Ramovš**, prof. dr., antropolog in socialni delavec, predstojnik *Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje*, je izredni profesor na *Univerzi v Ljubljani*. Napisal je dvajset samostojnih knjig, njegova strokovna bibliografija v COBISS obsega nad tisoč enot.

Metodo skupinskega socialnega učenja razvijamo na Inštitutu Antona Trstenjaka dobrega četrto stoletja. Pri delu za izboljševanje medčloveškega sožitja in sodelovanja namreč zgolj razumsko znanje ni učinkovito. Programe za to področje smo zato razvijali na osnovi dobrih izkušenj skupinskega dela, ki ga je v prvi polovici 20. stoletja praktično in znanstveno zasnoval Jakob Moreno¹, razcvet pa je doživelo v drugi polovici stoletja.

Metodo skupinskega socialnega učenja stalno izpopolnjujemo z raziskovanjem na temelju dobrih izkušenj v praksi. Danes je to naša osnovna metoda pri vrsti novih programov za kakovostno staranje ter učenje lepšega sožitja in boljšega sodelovanja, npr. v prostovoljsko vodenih medgeneracijskih skupinah, pri usposabljanju prostovoljcev, družinskih članov, ki doma oskrbujejo starega človeka, vodstvenega kadra za menedžment sodelovanja ob staranju zaposlenih v podjetjih, šolah in drugih organizacijah ipd.² Ta metoda je uporabna povsod, kjer mora biti učenje celostno življenjsko in ne pretežno razumsko, tehnično, vajeniško, spretnostno ali drugače enostransko.

Oris skupinskega socialnega učenja

V čem se skupinsko socialno učenje razlikuje od drugih učnih metod in kaj ima z njimi skupnega?

Pri *intelektualnem učenju* sta v ospredju razumska in spominska plat. Njegov cilj je zbirati objektivno, to je brezosebno znanje o stvareh, ljudeh, dogajanju, delovanju, proizvajanju in pridobivanju. Skupinsko socialno učenje ima z njim skupno prizadevanje za razumski uvid v smiselnost in potek učenja, izhaja pa iz osebnih izkušenj in je usmerjeno vanje.

Pri *vajeniškem ali tehničnem učenju* je v ospredju storilnostno delovno usposabljanje in usvajanje veščin za opravljanje različnih del v gospodinjstvu, poklicih, za vožnjo

Iz slabih izkušenj se je mogoče uspešno učiti šele, ko znamo do njih zavzeti smiselno stališče in jih prav obdelati. To dvoje je zahtevno delo.

avtomobila in pri drugih pridobitnih dejavnostih. Skupinsko socialno učenje ima z njim skupno konkretno uporabnost naučenega za vsakdanje sožitje, usmerjeno pa je povsem na polje *biti človek med ljudmi* in ne k pridobivanju sredstev, ki jih je treba *imeti* za preživljanje.

Spretnostno učenje pri športnih in podobnih treningih ima v ospredju individualno spretnost in tekmovalnost, medtem ko je pri socialnem učenju uspeh vsakega premo sorazmeren z uspehom vseh drugih v skupini. Skupna jima je vztrajnost v vadbi, pri ekipnih športih tudi skupinska metoda.

Socialno učenje je torej metoda za oblikovanje in razvoj človekove osebnosti ter lepšega medčloveškega sožitja in sodelovanja v družini, službi in družbi. Pri njem se krepi ta to potrebni temeljni človeški zmožnosti:

sodoživljanje z drugimi in solidarnost.

Preglejmo nekatere značilnosti socialnega učenja.

Socialno učenje je osebno človeško. Izhaja iz osebne človeške izkušnje tistega, ki poučuje, tistega, ki se uči, iz izkušenj vzornikov, članov skupine, družinskih članov, sodelavcev in drugih. Pri tem je v ospredju spoštovanje človeškega dostojanstva vsakogar od prisotnih in odsotnih.

Pri skupinskem socialnem učenju je odločilna povezanost med spoznanji in življenjem. Pri njem vsako potrebno strokovno znanje sproti spreminjamo v konkretno osebno in sožitno prakso. In obratno: iz pomembnih vsakdanjih izkušenj sproti luščimo nova spoznanja, seveda na ravni intelektualnih potreb udeležencev konkretne skupine.

Skupinsko socialno učenje je celostno življenjsko. Zajema celotnega človeka z vsemi njegovimi razumskimi, doživljajskimi, praktičnimi in drugimi sposobnostmi, medtem ko intelektualno učenje zajame predvsem razum oziroma levo možgansko polovico. Učno izhodišče skupinskega socialnega učenja je uvid vsakega od članov, da so njegove potrebe in potrebe drugih v skupini ter njegove zmožnosti in zmožnosti drugih dopolnjujoča se celota.

Glavna učna snov pri skupinskem socialnem učenju so izkušnje vseh članov skupi-

ne, zato je pripovedovanje dobrih izkušenj – in v dobre obdelanih slabih izkušenj – glavna dejavnost ali delovna metoda; o tem več pozneje. Poleg nje uporabljamo še vrsto dejavnosti; navedimo dve.

Biblioedukacija. Branje (npr. vnaprejšnje ter glasno v skupini) in pogovor ob njem je danes cenjena preventivna in terapevtska metoda (biblioterapija). Pri skupinskem socialnem učenju sodi v redni nabor dejavnosti.

Dragocena učna snov skupinskega socialnega učenja so živa vprašanja, ki se porajajo ob lastnih izkušnjah in izkušnjah drugih ali ob biblioedukacijskem pogovoru. Pravo radovedno vprašanje je več vredno kakor dober odgovor, ker z njim človek potisne svoje možgane in dogajanje v skupini v ustvarjalni proces iskanja življenjskih odgovorov. Ob vprašanjih se pogovarjamo po sokratski metodi (majevtiki): celostno življenjsko, eksistencialno in ne zgolj intelektualno ali čustveno. Pomembno je usvajanje zahtevne veščine, da človek svojih neprijetnih izkušenj, neuspehov, nejasnosti in nemoči ne premleva v sebi ter jih z grenkobo ali obtožbo pripoveduje drugim, ampak jih spremeni v radovedno vprašanje, ga zapiše in ob primerni priložnosti zastavi drugim v skupini, ker bi rad našel odgovor nanj. Ko se človek nauči tega, je njegovo socialno učenje doseglo zelo visoko raven.

Skupina oblikuje medčloveški prostor

Skupina je pri tej metodi bistvena, zato je poudarek *skupinsko* že v njenem imenu. Individualno socialno učenje ni mogoče. Lepšega sožitja in osebnostnega zorenja se človek ne more učiti sam iz knjig, z razmišljanjem in analiziranjem ali z usvajanjem znanja iz spleta. Tudi v skupnosti ne, da bi npr. poslušal predavanje ali zastavljal strokovnjakom anonimna vprašanja.

Skupinsko socialno učenje poteka večinoma v majhni skupini, ki šteje od dva do osem ljudi, ali v srednje veliki skupini do osemnajst ljudi, redko v veliki skupini, katere zgornja meja je dvaintrideset ljudi.

Slog skupinskega dela pri tej metodi ne sme biti niti avtoritaren niti razpuščeno anarhičen, ampak demokratičen, da komunicirajo vsi z vsemi, toda urejeno, tako da so pri različnih dejavnostih vloge med vsemi jasno

razdeljene in vsakdo sprejema odgovornost za kakovost svoje vloge.

Skupinsko socialno učenje se torej dogaja v skupini, ko se spoznanja in izkušnje pretakajo med vsemi po načelu: *vsí smo učenci in vsí smo učitelji, razlike nas bogatijo*.

V začetku skupinskega socialnega učenja gre prizadevanje v smeri sproščenega pripovedovanja dobrih izkušenj. S tem spontano nastaja prijetno vzdušje, ki vsakega usmerja v pozorno, radovedno in spoštljivo poslušanje drugih. Pri tem se čedalje bolj zaveda svojih izkušenj in spoznanj. Na temelju dobrih izkušenj se mu krepi zmožnost, da jih na primeren način

sožitje, proti izkušnjam drugih in proti pripovedovanju svojih izkušenj. V učni skupini zavlada vzdušje spoštovanja in varovanja intimnosti vsakogar. Ko imajo vsi izkušnjo, da se v skupini govori osebno, vendar ne o intimnih stvareh nikogar, in da nihče zunaj skupine ne izve, kar so osebne povedali, vlada med njimi zaupanje. Med etičnimi načeli skupinskega socialnega učenja ima častno mesto molčečnost: osebne stvari drugih, ki jih človek sliši v skupini, ostanejo v skupini.

Za dober potek skupinskega socialnega učenja je zelo pomembno, da je skupina zdravo vpeta v življenje širše skupnosti.

Foto: Matej Hozjan

pripoveduje drugim. Za skupine, ki delajo po metodi skupinskega socialnega učenja, je značilna dobra pogovorna kultura. Ta se najbolj oblikuje na prvih srečanjih skupine ob jasnih spoznanjih o zakonitostih naganjanja drugih, dobrega pripovedovanja, poslušanja in molčanja.

Ko ljudje v skupini čutijo prijetno vzdušje in ko njihove pripovedi ali izkušnje nihče ne zlorabi, v njih obmirujejo obrambni mehanizmi proti učenju novih vzorcev za

Skupinsko socialno učenje za lepše sožitje in boljše sodelovanje se torej dogaja samo v medčloveškem prostoru, ki nastane v skupini pri osebnem odnosu in komuniciranju.

Obdelane izkušnje gradijo človekovo življenje in medčloveško sožitje

Najbolj osebna človekova lastnina so njegove izkušnje; so tako osebne in tako lastne

kakor njegovo telo. Iz življenjskih izkušenj je sestavljena naša zavest: kdo in kaj sem. Izkušnje nas oblikujejo, da smo takšni, kakršni smo: srečni ali nesrečni, dobri ali slabi, drugim prijetni ali zoprni, uspešni ali neuspešni. Zato so osebne izkušnje največje osebno bogastvo. In izkušnje: dobre, vsakdanje in slabe; tudi slabe so za življenje in sožitje odločilne, obenem pa zelo zahtevne. *Vsakdanjih izkušenj* je največ. V skupini se utirjamo v sožitje boljše vsakdanje izkušnje. To uspeva zlasti ob vzorcih lastnih dobrih izkušenj in ob dobrih izkušnjah tistih, ki so nam pri srcu.

Dobre izkušnje so glavno učno gradivo pri skupinskem socialnem učenju. Vsakdo jih ima veliko, saj vsak dan doživimo, naredimo ali se nam zgodi kaj lepega, dobrega, zanimivega, koristnega. Dobre izkušnje so nam tako samoumevne, da se jih večinoma ne zavedamo. Pozabljenih pa ne moremo koristno uporabljati zase, da bi nas osrečevale in s tem dajale življenjsko moč. In ne morejo koristiti drugim, da bi se jih veselili in iz njih učili. Učenje je najlažje in najuspešnejše iz dobrih izkušenj. Zato v skupini dobre izkušnje obdelujemo tako, da se jih zavemo, smo jih veseli, nanje ponosni in zanje hvaležni. In o njih pripovedujemo drugim, da se z njimi obogatijo.

Slabe izkušnje. Tudi te ima vsakdo. So neprijetne, težke, žalostne, tragične. Same po sebi človeka klestijo, lomijo in pohablajo. Iz njih se je mogoče uspešno učiti šele, ko znamo do njih zavzeti smiselno stališče in jih prav obdelati. To dvoje je zahtevno delo. Zanj je treba imeti že utrjeno navado učenja iz dobrih izkušenj. Za obdelovanje slabih izkušenj imamo vrsto učinkovitih orodij. Enega smo že omenili: namesto da bi se grenil in težil drugim s slabo izkušnjo, se v skupini učim najti v tej težavi izzivalno nalogo, ki jo hočem obvladati, ne da bi pri tem komu škodil, se maščeval ali mu tekmovalno dokazoval svoj prav. To je začetek obdelovanja slabe izkušnje v meni, ki se nadaljuje s tem, ko drugim v skupini to povem v obliki radovednega vprašanja, npr.: *Tole se mi je zgodilo in me žalosti; kako je kdo od vas rešil podobno zagato?*

Opis orodij za obdelovanje slabih izkušenj pri skupinskem socialnem učenju presega obseg tega članka. Prav tako povezava te metode s sodobnimi nevroznanstvenimi spoznanji oziroma s prastaro vzgojno izku-

Foto: Marko Hrovat

šnja, kako pomembni so pri učenju navdušenje, veselje, zanimanje, radovednost ... Ostaja tudi prikaz sodobnih spoznanj o pomenu zavzemanja smiselnega stališča do lastnih izkušenj in možnosti. Namen in meja članka sta oris te učinkovite metode za vseživljenjsko osebnostno zorenje vse tja v starostno onemoglost in s tem povezano oblikovanje lepšega sožitja in boljšega sodelovanja vse življenje. ◀

Opombe

- ¹ V slovenščini je obsežen izbor Morenovih del: Groterath, Angelika (ur.) (2000): Moreno, Jacob Levy; Moreno Toeman, Zerka. *Skupine, njihova dinamika in psihodrama*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- ² Po metodi skupinskega socialnega učenja so narejeni naši priročniki za udeležence programov, npr. *Družinska oskrba*, *Prostovoljski dnevnik*, *Družabniški dnevnik*, *Bralni dnevnik*, *Preprečevanje padcev v starosti*, *Obvladovanje krvnega tlaka*, *Starajmo se trezno*, *Življenje ob rožnem vencu* (za Karitasove župnijske skupine za starejše), *Varno staranje*, *Menedžment sodelovanja ob staranju zaposlenih*.

Pristen dialoški pouk

Spodbuda celostnega razvoja osebnosti

■ **Barica Marentič Požarnik**, dr. psih., dr. ped., zaslužna univ. prof., ima 40 let izkušenj dela s študenti pedagogike in andragogike, z izobraževanjem učiteljev, svetovalnih delavcev in ravnateljev. Samostojno ali v soavtorstvu je izdala 12 knjig ter napisala okoli 300 znanstvenih in strokovnih člankov, zlasti s področij psihologije učenja, strokovnega razvoja učiteljev, visokošolske didaktike in vzgoje za trajnostni razvoj.

Pozornost bomo usmerili na tiste značilnosti pouka, ki lahko bistveno prispevajo k uveljavljanju pomembnih vrednot, kot so spoštovanje in samospoštovanje, a nanje pogosto pozabljamo, ker jih jemljemo kot nekaj preveč samoumevnega in vsakdanjega. Da bi se jih jasneje zavedli, vas spodbujam k 'mikroanalizi' tipične učne ure.

V raziskavi o vlogi vzgojnih načrtov (Šinkovec, 2016) se je izkazalo, da med vrednotami, zapisanimi v načrtih, izstopa spoštovanje. Avtor iz tega izpelje utemeljen predlog, da je treba na šolah ustvarjati kulturo spoštovanja in v ta namen pri učencih načrtno spodbujati samospoštovanje. Poudarja, da so za spodbujanje celostnega razvoja osebnosti pomembne različne vzgojne dejavnosti, kot so razredne ure, delavnice za razvijanje socialnih veščin, prostovoljno delo in vrstniška pomoč ter primerni ukrepi ob prekrških, kot je restitucija. Pomembno pa je tudi celotno vzdušje na šoli, medosebni odnosi in ne nazadnje način, kako običajno poteka pouk.

V čem se 'dialoški' pogovor razlikuje od prevladujočega 'monološkega'?

Namen mojega prispevka je usmeriti pozornost na tiste značilnosti pouka, ki lahko bistveno prispevajo k uveljavljanju pomembnih vrednot, kot so spoštovanje in samospoštovanje, a nanje pogosto pozabljamo, ker jih jemljemo kot nekaj preveč samoumevnega in vsakdanjega. Da bi se jih jasneje zavedli, vas spodbujam k 'mikroanalizi' tipične učne ure. V ta namen lahko povabite v razred dobrega kolega/kolegico, lahko pa si dogajanje posnamete (zadostoval bo avdioposnetek) in ga nato sami analizirate. Pri tem bodite pozorni na naslednje vidike:

- Kolikšen del časa med uro govori učitelj, koliko pa učenci?

- Koliko vprašanj je učitelj zastavil med uro? Koliko je bilo vprašanj s strani učencev?
- Kolikšen delež učiteljevih vprašanj je odprtih, miselno zahtevnejših (da terjajo primerjanje, sklepanje, izražanje izkušenj, domnev ...)?
- Koliko časa učitelj običajno daje učencu za odgovor? (Pri tem boste potrebovali štoparico!)

- Kakšen je tipičen učiteljev odziv? Kratek (prav, narobe) ali tudi daljši, npr.: Ali bi to podrobneje razložil? Ali sem te prav razumel/a, ti torej misliš ...
- Kolikokrat učitelj vprašanje preusmeri na druge učence?
- Koliko je med uro pogovora v parih ali v skupinah?

Morda se sprašujete, kaj ima vse to opraviti s spodbujanjem spoštovanja in samospoštovanja. Razmislite, kako se vi počutite v pogovoru, med katerim vas sogovornik pozorno posluša, upošteva vaše ideje, se nanje naveže ali pa vas le zasuje z množico novih vprašanj, še preden ste se utegnili zbrati. O pomembnosti načina pogovora v razredu govori že dejstvo, da je bil to predmet številnih mednarodnih in tudi domačih razi-

Foto: Nataša Pezdur

skav (več o tem v: Marentič Požarnik, Plut Pregelj, 2009). Naj povzamem nekatere ugotovitve. Učitelj v povprečju med uro govori dve tretjini časa, preostali del pa učenci. Če pomislimo, da so učenci tisti, ki naj bi se naučili primernega izražanja, uporabe strokovnega jezika, ob tem tudi razmišljali, je to malo! V tipičnem razrednem pogovoru močno prevladuje ustaljen vzorec: spominsko vprašanje – poziv učenca – odgovor – (kratka) povratna informacija – novo vprašanje, in to v zelo hitrem ritmu, za kar se je uveljavil izraz 'monološki' pogovor. Tudi tak pogovor je občasno potreben. A če prevladuje, učencem nehote sporoča, da želi učitelj od njih le vnaprej predvidene, (spominsko) naučene kratke odgovore, ne pa samostojno oblikovanih misli. Učitelji med uro zastavljajo tudi mnogo preveč vprašanj – več deset, tja do sto in še več; od teh pa je žal le od 5 do 20 odstotkov takih, ki terjajo razmišljanje in izražanje lastnih idej (Marentič Požarnik, Plut Pregelj, 2009; William, 2011). Učenec ima za oblikovanje odgovora malo časa, običajno le sekundo ali dve. Raziskave so pokazale, da že podaljšanje tega časa na 3 sekunde poveča kakovost in dolžino učenčevega odgovora. Ko učenec odgovori, naj bi sledil še 'drugi čakalni čas',

Razmislite, kako se vi počutite v pogovoru, med katerim vas sogovornik pozorno posluša, upošteva vaše ideje, se nanje naveže ali pa vas le zasuje z množico novih vprašanj, še preden ste se utegnili zbrati.

da ima priložnost razmisliti, izpopolniti svoj odgovor, vključijo pa se lahko tudi drugi učenci. Pri nas je zlasti v nižjih razredih uveljavljeno dviganje rok. Vendar je mnogo bolj priporočljivo, da učitelj, potem ko je dal čas za razmislek, zastavi vprašanje učencu po lastni izbiri. Tako doseže, da res vsi razmišljajo o odgovoru in se eni ne 'skrivajo' za bolj aktivnimi sošolci. Ponekod uveljavljajo pravilo, da učenec dvigne roko le, kadar želi kaj vprašati. Če učitelj zahtevno vprašanje preusmeri na druge učence, spodbudi pozorno poslušanje, sodelovanje, medsebojno pomoč in zmanjša čustveno obremenitev posameznika. Lahko pa tudi naroči, naj se o odgovoru na zahtevno vprašanje najprej po-

Foto: Marko Hrovat

svetujejo v parih. Prevečkrat podcenjujemo moč medsebojnega učenja!

Pomemben je tudi učiteljev odziv. Učitelj, ki se ne odzove le s skopim 'prav' ali 'narobe', ampak preverja, ali je prav razumel učenčev odgovor, pokaže, da spoštuje, upošteva učenca kot partnerja, da se vživlja v to, kako učenec razmišlja, ter v skladu s tem usmerja nadaljnji potek. Nasploh velja, da učitelji »bolje govorijo, kot poslušajo«, čeprav je zmožnost pozornega poslušanja zanje izrednega pomena (Plut Pregelj, 2012).

Učitelj v takem pristnem, 'dialoškem' pogovoru kaže zaupanje v učenčev zmožnost razmišljanja, vrednotenja, zanimanje za njegove misli, spoštovanje njegovih odgovorov, tudi če so ti še nepopolni. Tudi Piaget je svoj čas rekel: »Spoštujmo poštene napačke!« Povratna informacija ob nepopolnem

ali napačnem odgovoru ima večjo vrednost pri učenju kot povratna informacija za pravilen odgovor. Ne gre za to, da učenec 'ugane' edini pravilni odgovor, ki ga ima učitelj v mislih, ampak da sam ali ob pomoči sošolcev napreduje v smeri izpopolnjevanja, poglobljanja razumevanja in znanja.

Tak način vodenja pogovora ima pomembno mesto tudi v modelu pouka, ki namesto na poudarjanju številčnega ocenjevanja sloni na sprotnem – formativnem spremljanju, kar vodi do bolj kakovostnega znanja in predvsem do večje motiviranosti učencev. Ključne strategije so (William, 2011):

- učencem razjasnimo namene učenja in kriterije uspešnosti na danem področju;
- pouk usmerjamo z učinkovitim pogovorom, dobrimi vprašanji in nalogami, da dobimo od učencev dokazila o učenju;

- učencem dajemo sprotno in kakovostno povratno informacijo, ki jim pomaga napredovati v učenju;
- aktiviramo učence, da podpirajo učenje sošolcev (medsebojno učenje je dokazano eden najuspešnejših, a preveč zastavljenih vidikov pouka);
- aktiviramo učence kot 'lastnike' procesa učenja.¹

Dober pogovor je nenadomestljiv tudi pri razvijanju vrednostne presoje

Kako učenci razmišljajo, učitelj lahko odkrije le z dobro vodenim pogovorom, ki mu nakaže tudi, kako jim pomagati, da napredujejo v svojem razmišljanju. S takim pogovorom učitelj razkriva intuitivne ideje in napačne, nepopolne predstave učencev, ki jih postopno izpopolnjuje. Tako se bo na vprašanje, kaj vse potrebujejo rastline za življenje, najprej le malokateri učenec (celo dijak!) spomnil na ogljikov dioksid; tudi na vprašanje, kaj bi se zgodilo, če bi izginili vsi gozdovi, ne bi pomislili na pojav 'tople grede' ali na podnebne spremembe, ampak na pomanjkanje lesa ali gob. Razčiščevanje takih idej in globlje razumevanje povezav prispeva k odgovornejšemu odnosu do našega okolja.

Za celosten razvoj učencev je pomemben tudi poglobljen pogovor o moralnih dilemah po Kohlbergu, pri katerem je treba biti pozoren predvsem na argumente učencev za eno ali drugo rešitev, ki kažejo, na kateri stopnji moralnega razvoja se nahajajo (npr. dilema: »Ali naj izdamo prijatelja, ki je razbil šipo?« – podrobneje glej v Marentič Požarnik, 2000; 2014). Moralni razvoj spodbujajo tudi pogovori o etični drži in dilemah različnih literarnih junakov ali zgodovinskih osebnosti, pa tudi razprave o okoljskih in moralnih dilemah, ki jih prinaša sodobni znanstveni, tehnološki in ekonomski razvoj. Takih pogovorov je v okviru pouka naravoslovja in drugih predmetov bistveno premalo. Ali upoštevati interese kmetovalca, ki želi z uporabo pesticidov povečati pridelek, ali pa čebelarja, ki mu zaradi pesticidov poginjajo čebele? Ali je ohranjanje čebel res le v interesu čebelarjev? S kakovostnim razrednim dialogom o pomembnih temah torej razvijamo kulturo (po)govora, poglobljamo zavedanje o moralnih vrednotah in dilemah, soustvarjamo razmere za pristne, spoštljive odnose, spodbujamo samospoštovanje in medsebojno spoštovanje, sodelovanje, radovednost in zdravo samozavest. Kot poudarja Šinkovec (2016: 223): »Vsak človek mora ohranjati naravno radovednost, se učiti jasnega in ne-

posrednega sporočanja, tekmovati s samim seboj in ne z drugimi, opuščati obrambno vedenje, se učiti iz napak, sprejemati nove izzive. /.../ Spodbujanje razvoja samospoštovanja, ki je jedro osebnosti, je lahko največji prispevek k celostnemu razvoju posameznikov in ustvarjanju kulture spoštovanja.«

Povratna informacija ob nepopolnem ali napačnem odgovoru ima večjo vrednost pri učenju kot povratna informacija za pravičen odgovor.

Spreminjanje ustaljenih vzorcev pogovora v razredu ni preprosto. Za omenjene spremembe, začenši z manjšimi koraki, naj bi se odločilo več učiteljev na šoli (nastanek 'učee se skupnosti'), ki so pripravljeni hospitirati drug pri drugem, si dajati povratne informacije, nove ideje in medsebojno oporo, ki svoje individualne izkušnje podkrepijo tudi s teorijo in so jih pripravljeni, tudi v obliki pisanja o tem, deliti z drugimi. Nedvoumno je dokazano, da sta za učiteljev strokovni napredek še bolj kot udeleževanje raznih seminarjev pomembni kakovostna povratna informacija o njegovem delu ter podpora kolegov in ravnatelja. Še najbolj spodbudni pa so pozitivni odzivi učencev, ko se enkrat 'ogrejejo' in odprejo za pristno sodelovanje.

Literatura

- Holcar Brunauer, Ada idr. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju. Priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Marentič Požarnik, Barica (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, Barica (2014). Kako v šoli ustvarjamo prostor za učenje vrednot. V: Ošlaj, Borut; Pavliha, Marko (ur.). *Svetovni etos in celostna pedagogika*. Radovljica: Didakta, str. 116–127.
- Marentič Požarnik, Barica; Plut Pregelj, Leopoldina (2009). *Moč učnega pogovora. Poti do znanja z razumevanjem*. Ljubljana: DZS.
- Plut Pregelj, Leopoldina (2012). *Poslušanje: način življenja in vir znanja*. Ljubljana: DZS.
- Šinkovec, Silvo (2016). *Vzgojni načrt v vlogi spodbujanja celostnega razvoja osebnosti učencev. Doktorska disertacija*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- William, Dylan (2011). *Embedded formative assessment*. Bloomington: Solution Tree Press.

Opomba

¹ Projekt formativnega spremljanja že poteka na številnih šolah pod vodstvom Zavoda za šolstvo, ki je nedavno izdal tudi ustrezn priročnik v več zvezkih (Holcar Brunauer, 2016).

Osebna izkušnja

Ko sem na različnih šolah predavala o tem, kako voditi produktivne pogovore, sem bila deležna precejšnjega zanimanja prisotnih; lističi, ki sem jih dobila po predavanju, so bili polni hvale, a nekateri so tudi zapisali: »Res je, kar pravite, a spremeniti se je zelo težko.«

Res je – učitelj v razredu deluje na osnovi utrjenih navad, tako kot so ravnali že njegovi učitelji, in ne toliko na osnovi priporočil iz študija ali literature. Tradicionalni pogovor mu daje gotovost, medtem ko se mora pri produktivnem dialoškem pogovoru pripraviti na nepredvidljive odgovore in se jim prilagoditi. Morda zato tako trmasto prevladujejo ozka vprašanja z le enim pravilnim odgovorom? Večina učiteljev je prepričana, da tako običajno metodo, kot je pogovor, že dobro obvladajo in se jim tega ni treba dodatno učiti. Prav tako neradi odprejo vrata v razred drugim učiteljem in prerediti vzamejo v roke strokovno literaturo (morda preverite, katere od spodaj navedenih virov imate v svoji knjižnici). Mnogi tudi omenjajo, da za to »ni časa«. A ne pozabite, da gre za sekunde – že podaljšanje 'čakalnega časa' na 3–5 sekund bo imelo za rezultat daljši, bolj premišljen učenčev odgovor. Čas pridobimo tudi s tem, da si pripravimo le manjše število res kakovostnih vprašanj. Hospitirala sem na nekaj šolah, kjer so vse to odlično uveljavljali, rezultat pa so bili bolj motivirani, razmišljujoči, samozavestni učenci.

Socialni razvoj otroka

■ **Alenka Škrubej**, dipl. vzg. pred. otrok, je v Vrtcu Čebelica Šentjernej zaposlena že 13. leto. V svoje delo vnaša elemente pedagogike montessori. Nova znanja pridobiva na mednarodnih konferencah in simpozijih, kjer predstavlja tudi svoje primere dobre prakse.

Zalokar Divjak (2000) opozarja na odtujenost ljudi, do katere je prišlo v zadnjih desetletjih. Ljudje se bojijo tesnih medosebnih stikov, otroci ne vzdržujejo več stikov s starši, svoje ostarele starše oddajajo v domove za ostarele ali v bolnišnice. Vzrok za to so v veliki meri spremenjene družbene razmere, ritem življenja in nemoč posameznika, da ohrani svojo identiteto in vrednostni sistem, ki se je v preteklosti izkazal kot dober.

Z nadaljevanjem takega načina življenja se bomo znašli v množici osamljenih in zagrenjenih ljudi. Morali bi se zavedati, da sami lahko največ prispevamo k izboljšanju odnosov. Ko smo pripravljene pomagati sočloveku, smo bolj uspešni, hkrati pa vstopamo v različne odnose in srečujemo veliko ljudi.

Spodbujanje otrokovega socialnega razvoja

Otrok je v svojem bistvu socialno bitje; že v obdobju dojenčka rad opazuje druge otroke in uživa v njihovi družbi. Čeprav se še ne zmore igrati z njimi, mu socialni stik z otroki veliko pomeni. Otrok prve socialne večine nabira v svoji družini. Družinski odnosi se odražajo tudi v vrtcu in okolju. Občutek varnosti, ki ga otrok doživlja v svoji družini, in dobri odnosi so ključnega pomena za učenje socialnih odnosov v družbi. Otroci v vrtec prihajajo iz različnih okolij in s sabo prinašajo različne vzorce vedenja in odnosov. Te vzorce morajo v sodelovanju z vrstniki in odraslimi prilagoditi. Ob kakovostnih medsebojnih odnosih odraslih imajo otroci v vrtcu idealne pogoje za socialno učenje. S tem postajajo vse bolj odgovorni in samostojni pri vključevanju v okolje. Odnosi med vrstniki včasih privedejo do konfliktov. Naloga odraslih je, da otroke naučijo mirnega reševanja konfliktov, brez agresije in merjenja moči. Pri reševanju nesoglasij spodbujamo komunikacijo in iskanje kompromisov. Ko so otrokove sposobnosti dovolj razvite, mu dovolimo, da sam rešuje konflikte med vrstniki, ter ga

ne prikrajšajmo za izkušnje, ki mu bodo v življenju koristile. Otroci bolje delujejo v okolju, kjer so določena pravila obnašanja in postavljene meje. Meje niso določene zaradi nadzora otrok, temveč z namenom usposabljanja za sprejemljivo ravnanje v družbi.

Pravila obnašanja so bistvena za dobre in zdrave medosebne odnose. Otrokom nudijo varno okolje z ustaljenim redom, ki jim daje občutek trdnosti. Na trdnih temeljih otrokov socialni razvoj napreduje, razvija spretnosti odnosa do sočloveka, spoštovanja, prijateljstva, empatijo, potrpežljivost, sočutje ...

»Strokovnjaki napovedujejo, da bo v prihodnosti največji problem posameznika osamljenost, kajti človek je po svoji naravi predvsem socialno bitje, to pa pomeni, da za svoj obstoj potrebuje sočloveka.«

(Zalokar Divjak, 2000: 38)

V sodobnem času otroci namesto popoldanskega druženja z vrstniki svoj čas raje preživljajo s sodobno tehniko – s televizijo, računalniki in pametnimi telefoni. Otrokom sodobna tehnologija krade dragocen čas, ki bi ga lahko preživeli v dobri družbi z vrstniki, kjer bi osebno rastle in razvijali svoje zmožnosti.

Vzgojitelji opažamo pretirano skrb staršev za razvoj otrokovega intelektualnega po-

dročja, hkrati pa se zanemarja pomembnost otrokovega socialnega in čustvenega področja.

Dober socialni razvoj ima velik vpliv na otroka. Otrok si med socialnim razvojem krepi samospoštovanje ter odnos do družbe, razvija svojo osebnost in pridobiva osebne vrednote. Oblikuje si samozavest in samopodobo, spoznava svoje sposobnosti ter oblikuje občutek varnosti in pripadnosti.

Celostna pedagogika ni le znanost, temveč je predvsem človeška drža. Pomen in vrednost te zdravilne pedagogike je v pomoči drugim v stiski in sprejemanju le-te.

Vzgojitelji v vrtcu otroke z igro in vsakdanjimi dejavnostmi vključujemo v prve družbene odnose. S tem jih usmerjamo v nabiranje izkušenj, novih spoznanj, v izražanje sebe, socialno in čustveno vključenost v skupino. Otrok se v vrtcu in družini uči ter spoznava meje socialno sprejemljivega in nesprejemljivega vedenja v družbi, in sicer predvsem z zgledom odraslega. Odrasla oseba, ki je otroku zgled, mora izražati notranji mir, trdno in stabilno osebnost, spoštljivost, prijateljstvo, poštenost, humanost, ljubeznivost.

Otroke za prihodnost vzgajamo v duhu tolerantnosti, solidarnosti, spoštovanja, v kulturnem obnašanju, prilagajanju in odprtosti do sočloveka.

Celostna vzgoja kot zdravilna pedagogika

»Celostna vzgoja, h kateri teži sodobna pedagogika, ne pospešuje samo razvoja mladih v celovito osebnost; celostna vzgoja vodi k pedagogiki, ki je zdravilna. Da lahko dojamemo njen pravi pomen, jo moramo zajeti dovolj široko. Pripadamo družbi, ki

pozablja na človečnost. Resda je to družba izobilja, vendar le materialnega. Po eni strani namreč kopiči potrošne dobrine, po drugi strani pa si izmišljuje uničevalna sredstva, ki lahko v nekaj minutah pokončajo človeštvo. Naša družba pozablja na človečnost. Zdravilna pedagogika je kot kaleče seme v gnijočem plodu. Vpliv zdravilne pedagogike se mora odražati

predvsem v skrbi za človeško dušo. To pa niso le mladostniki, ampak tudi ostareli, duševno bolni, telesno prizadeti, sirote, begunci.« (Bizjak, 1996: 67)

Bizjak še navaja, da je celostna pedagogika edini možen odgovor, ki ga lahko danes nudimo človeštvu. Celostna pedagogika ni le znanost, temveč je predvsem človeška drža. Pomen in vrednost pedagogike,

ki je zdravilna, je v pomoči drugim v stiski in sprejemanju le-te.

Literatura

- Bizjak, Helena (1996): *Sprostitev in ustvarjalnost v šoli: pedagogika za tretje tisočletje*. Ljubljana: samozaložba.
- Shapiro, Lawrence E. (1999): *Čustvena inteligenca otrok: kako vzgojimo otroka z visokim čustvenim količnikom*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zalokar Divjak, Zdenka (2000): *Vzgojati z ljubeznijo*. Krško: Gora.

Foto: Alenka Škrubej

Čustva in gibanje

■ **Irena Zupančič**, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok, je že 18 let zaposlena v Vrtcu Čebelica Šentjernej. 10 let vodi Športno-kulturno društvo Hopla Šentjernej, kjer letos med drugim pripravlja že deseto plesno produkcijo za starše otrok in širšo javnost.

Čeprav so nekatera čustva neprijetna, so kljub temu koristna za preživetje in otrokov čustveni razvoj. Na osnovi igre 'ogledovanja', ki so se jo igrali dve- in triletni otroci, 'spakovanja' obrazov in opazovanja govornega aparata v ogledalu sem dobila potrditev, da otrok od rojstva raziskuje svet z vsemi čutili. Želela sem jim pokazati, kako se lahko učijo iz lastnih izkušenj. S plesnimi dejavnostmi sem želela vplivati na celostni razvoj otroka, poudariti plesno ustvarjanje in improvizacijo.

Potek dejavnosti

Moje védenje, da otrok od rojstva raziskuje svet s čutili, me je privedlo do odločitve, da njihovo igro (ogledovanje = samoopazovanje v ogledalih) ozavestim, zato sem jim ponudila zgodbo, ki govori o čustvih. Otroci so vsebino pravlјice navdušeno sprejeli, nato pa smo se začeli intenzivno ukvarjati s čustvi in občutki.

Foto: arhiv Irena Zupančič

Vsebino pravlјice *Piščanček Pik* sem jim posredovala s branjem, s pripovedovanjem ob ilustracijah, s pripovedovanjem ob ploskih lutkah in na koncu s pomočjo skrbno izbranih instrumentalnih skladb, ki so predstavljale določena čustva. O čustvih in občutkih smo se z otroki veliko pogovarjali, iskali slikanice na to temo in jih prebirali, slikali čustva ob glasbi in brez nje, v jutranjem krogu s kartončki označevali svoja počutja, občutja itd.

Skupaj smo izdelali plakate štirih čustev (veselje, žalost, strah, jeza). Opazila sem, da so se otroci pogosto zadrževali ob plakatih, z mimiko posnemali sličice ter se ob njih besedno in nebesedno izražali oz. poimenovali čustva.

Opazila sem tudi, da so se otroci pogosteje zadrževali ob plakatu žalosti, saj so bili sočutni z otroki na slikah, ki so bili žalostni in solzni. Zadrževali so se tudi ob plakatu jeze; zanimanje zanj je verjetno povečala večkrat slišana motivacijsko močna glasba za to čustvo.

Pri poslušanju glasbe na temo posameznih čustev je bil moj cilj, da jo otroci dejavno poslušajo in skušajo ugotoviti, za katero čustvo oz. občutke gre. Opazila sem, da niso imeli težav s prepoznavanjem čustev preko glasbe. Spodbudila sem jih tudi, da so se igrali in se preizkušali z malimi ritmičnimi inštrumenti ter skušali izbrati pravi inštrument za določeno čustvo. Njihova občutenja in odzivi so pokazali, da jim je všeč impulzivnost, glasnost ...

Želela sem slediti celostnemu razvoju otroka, zato sem temo o čustvih zastavila na način, ki ga opisujem v nadaljevanju.

Ples

Ples omogoča zavedanje lastnega telesa, raziskovanje svojega gibanja, sprostitve in ustvarjalnost.

»Ples spremlja človeka v vseh obdobjih življenja in je del njegovega delovanja. Lahko je le preprost skok, ki je izraz veselja ali navdušenja. Najbolje je, da otroku nudimo čim več možnosti, da izkusi ples in si pridobi veliko izkušenj. Vsi otroci se radi gibajo, poskakujejo, se vrtijo in se sproščajo ob glasbi. Telo je človekov instrument, ki ga je treba uglasiti že zelo zgodaj« (Kovač Valdes, 2010: 8).

Otroci lahko s plesom izražajo svoje počutje (veselje, žalost, strah, vznemirjenje ipd.), raziskujejo različne vrste gibanja, spoznavajo sebe in svoje vrstnike. Svoja občutja in ideje radi delijo s prijatelji iz skupine. Vse to raziskovanje vpliva na otrokovo samopodobo. Če je ponosen na

Treba je le prisluhniti otrokom, opazovati njihovo spontano igro in spodbujati zanimanje za raziskovanje.

to, kako se giblje, to pozitivno vpliva nanj, medtem ko je lahko v nasprotnem primeru, če npr. nečesa ne zna, zelo ranljiv in ga je sram. Zato mora biti tako učenje prilagojeno razvojni stopnji otrok in posameznikovi potrebi. Pomembno je, da jih vzgojitelji pohvalimo in spodbujamo za nadaljnje učenje, raziskovanje in ustvarjanje (Kovač Valdes, 2010).

Namen dejavnosti

Z dejavnostjo sem želela doseči, da:

- se otrok uči iz lastnih izkušenj;
- se giblje in pleše s celim telesom, preizkuša možnosti gibanja posameznih delov telesa, kombinira zaporedje in hkratnost gibanja;
- otrok poskuša in preizkuša hitro in počasno gibanje, vezano in odsekano ter napeto in sproščeno;
- preizkuša gibanje v različnih smereh (različne ravni: spuščanje, dvigovanje, zapiranje, odpiranje, napredovanje ...).

Izbor glasbe in besed

Skrbno sem izbrala glasbo za določeno čustvo, ki je otroke močno motivirala in spodbujala k plesni improvizaciji. Dejavnosti smo vsakodnevno ponavljali. S temo o občutkih in čustvih smo se ukvarjali več kot mesec dni. Prijetno jih je bilo opazovati, kako različno so spontano in delno usmerjeno z gibom izražali svoja čustva in občutke. Najprej so posnemali moje gibanje in nato iskali svoje gibe.

Otroke sem seznanila z besedami, ki opisujejo čustva in jih še niso poznali. Razložila sem jih njihovi starosti primerno. Pomembno je bilo, da otrok besedo sliši, si jo morda zapomni, jo uporabi in si jo skuša predstavljati.

Presenečena sem bila nad odzivi otrok, njihovimi gibalnimi motivi in tudi nad zadovoljnimi obrazi. To je bila njihova spontana igra telesa in občutkov. Menim, da sta gibanje in igra otrokovi primarni potrebi. Svoje cilje sem dosegla z otroško igro, domišljijo in ustvarjalnostjo.

Otrok lahko predstavi svoja najbolj skrita občutja, čustva, čustvene vsebine in ravno zaradi celovitosti doživljanja in ustvarjanja so izkušnje na področju umetnosti pomemben dejavnik uravnoteženega otroškega razvoja (Kurikulum za vrtce, 1999).

Sklep

Dobila sem potrditev, da spodbudno učno okolje otroku ponuja možnost aktivnega učenja. Ugotovila sem, da mi ne bo zmanjkalo spodbud; treba je le prisluhniti otrokom, opazovati njihovo spontano igro in spodbujati zanimanje za raziskovanje. Iz izkušenj lahko potrdim, da plesna vzgo-

Foto: arhiv Irena Zupančič

ja vključuje gibanje in spodbuja izvirnost, ustvarjalnost ter otrokov kognitivni, čustveno-socialni in psihomotorični razvoj. Znanje, pridobljeno z lastno dejavnostjo, otrok ponotrani: govorimo o t. i. utelešeni kogniciji oziroma utelešenju in povezavi um – telo. Utelešena kognicija predstavlja teoretično osnovo za razumevanje, kako naša gibalna aktivnost vpliva na učenje, in poudarja pomembnost senzomotoričnih procesov. Tako kognitivni znanstveniki in nevroznanstveniki na osnovi ugotovitev številnih raziskav potrjujejo starejša spoznanja Piageta in Montessorijeve, da je duševni razvoj povezan in odvisen od gibanja. Ne sprašujemo se več, ali otroci potre-

bujejo gibalne in plesne dejavnosti, ampak raziskujemo, kako izvajanje teh dejavnosti lahko spodbudi razvoj kognicije in učenja (Tancig, 2014).

S plesno improvizacijo čustev smo se veliko naučili in to bo bogatilo naše življenje, saj pod vplivom čustev doživljamo svet v vsej paleti pisanih barv.

Literatura

- Kovač Valdes, Jana (2010): *Plesna žgečkalnica: priručnik ustvarjalnega giba in sodobnega plesa za otroke z osnovami plesnih tehnik*. Ljubljana: JSKD.
- *Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo.
- Tancig, Simona (2014): *Nevroedukacija in utelešena kognicija – pogledi na gibalno in plesno dejavnost*. V: Geršak, Vesna; Meško, Nina (ur.): *2. mednarodna konferenca plesne pedagogike*. Zbornik. Ljubljana: JSKD.

Lepopis. Pozabljen?

Niti ne. OŠ Jurija Vege Moravče izvaja tekmovanje v lepopisu.

- **Andreja Kosirnik**, mag. znanosti, prof. defektologije, je učiteljica za dodatno strokovno pomoč na OŠ Jurija Vege Moravče. Kot specialna pedagoginja izvaja specialno pedagoško diagnostiko in dodatno strokovno pomoč za učence s posebnimi potrebami v šoli in v vrtcu. Dela tudi z učenci tutorji in vodi krožek učenje učenja.
- **Bernarda Mal**, predmetna učiteljica slovenščine na OŠ Jurija Vege Moravče, ima naziv svetnica, je mediatorica, učiteljica razmišljanja in mentorica MEPI. Objavlja strokovne članke, sodeluje v radijskih in TV-oddajah ter na strokovnih posvetih.

Otroci veliko časa preživijo ob igranju igrice na računalnikih, tablicah in telefonih. Zdi se, da je pisanje nepomembno. Številne študije na področju nevroznanosti pa potrjujejo, da pisanje na roko prispeva k učinkovitejšemu branju ter spodbuja procese v možganih, ki so osnova za naše mišljenje, učenje in spomin.

Teoretična izhodišča

V današnjem svetu prevladujejo računalniki in ostala informacijska tehnologija. Otroci veliko časa preživijo ob igranju igrice na računalnikih, tablicah in telefonih. Zdi se, da je pisanje nepomembno. Učitelji pa ugotavljamo, da se v zadnjih letih prav zaradi pretirane uporabe različnih naprav v najzgodnejšem otroštvu poslabšuje motorika predšolskih in šolskih otrok. Slabši rezultati se izkazujejo pri športu, pa tudi pri finomotoričnih in grafomotoričnih dejavnostih. Postavi se nam vprašanje, kako pomembno je v resnici dandanes pisanje za naše šolarje. Številne študije na področju nevroznanosti, še zlasti pedagoške, potrjujejo, da je pisanje na roko pomembno. Prispeva k učinkovitejšemu branju ter spodbuja procese v možganih, ki so osnova za naše mišljenje, učenje in spomin (Tancig, 2014). Raziskave so potrdile, da otroci, ki pišejo na roko, sestavljajo bolj popolne stavke, hitreje tvorijo besede ter imajo več idej pri pisanju samostojnih zapisov kot otroci, ki pri pisanju uporabljajo zgolj tipkovnico. Pri pisanju potekajo drugi miselni procesi kot pri tipkanju. Primerjali so, kako dobro si učenci zapomnijo besede, ki se jih učijo s pisanjem ali pa s tipkanjem. Pokazalo se je, da so po šestih tednih učenja tisti učenci, ki so se učili s pisanjem, znali

neprimerno več. Tudi pri snemanju možganske aktivnosti so ugotovili, da se pri pisanju na roko aktivira predel možganov, ki je pomemben tudi za branje. Pisanje na roko pa nam omogoča tudi multisenzorno učenje. Gre za to, da pridobivamo informacije skozi naše sprejemnike po različnih poteh, zato si te informacije bolj zapomnimo. Pisanje na roko in druge gibalne dejavnosti pa niso pomembni samo za branje in usvajanje pojmov, ampak razvijajo tudi druge kognitivne funkcije. Pri študentih so ugotovili, da so bili tisti, ki so na predavanjih pisali na roko, pri višjenivojskem znanju, torej pri razumevanju in uporabi, enako tudi pri povzemanju, bistveno boljši kot tisti študenti, ki so tipkali. Faktografsko znanje pa je bilo enako. Učitelji se moramo pomena pisanja na roko zavedati in ga pri učencih spodbujati, saj je to dobra popotnica za njihovo življenje.

Ideja

Lepopis, kot ga predstavljajo učbeniki iz časov, ko je bil to obvezni šolski predmet, je v dobi računalnikov gotovo le še prijetna večina ljubiteljev umetelnih rokopisov, kaligrafov in še koga. Tekmovanje, ki smo ga osnovali na OŠ Jurija Vege Moravče, temelji na drugih vidikih razvoja osebnosti; izhaja

iz ugotovitve, da učenci nimajo več spretnosti za orientacijo na papirju, oblikovanje črk, odmikov od roba, ločevanje naslovov od besedila, izdelavo estetskega pisnega izdelka, prav tako ne vztrajnosti in potrpežljivosti.

Izvedba

Na Prešernov rojstni dan, 3. decembra, šola objavi razpis. Tedaj se pričnejo tudi priprave na tekmovanje, ki zajemajo vse učence pri vseh predmetih, saj učitelji vsako uro namenijo več pozornosti natančnejšemu oblikovanju zapisov. V drugi

Ponos na prireditvi (foto: Andreja Vavpetič)

polovici januarja oddelčne skupnosti izvedejo izbor tekmovalcev, ki bodo tekmovali na šolskem tekmovanju. Tekmujeta 2 fanta in 2 dekleti iz vsakega oddelka, na naši šoli je to 92 tekmovalcev. Razredniki izvedejo prijavo. Ožja skupina učiteljev v tem času pripravi tekmovalne naloge in celotno organizacijo tekmovanja ter ga tudi izvede. Naloga zajema prepis besedi-

Učitelji se moramo pomena pisanja na roko zavedati in ga pri učencih spodbujati, saj je to dobra popotnica za njihovo življenje.

la o Prešernu ali njegovih pesmi ter zapis avtorskega besedila. Tekmovanje poteka v začetku februarja. Še isti dan se sestane komisija. Izbor poteka po vnaprej izdelanem kriteriju. Kriterij zajema lepopis, okrašeno prvo črko in vrstico, avtorsko besedilo in

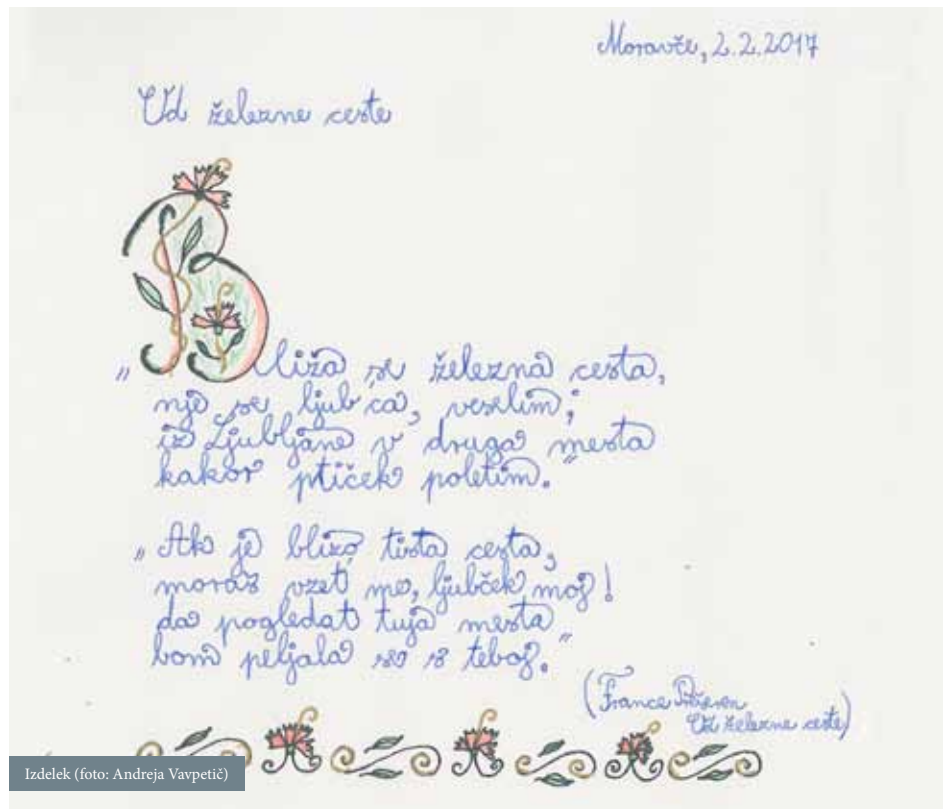
celosten estetski vtis. Izbere 18 zmagovalnih izdelkov, in sicer devet dekliških in devet fantovskih. Za zmagovalne izdelke napiše obrazložitev izbora. Nagrajenci so slovesno razglašeni na šolski prireditvi ob slovenskem kulturnem prazniku. Vsak zmagovalec prejme priznanje, pero z napisom tekmovanja Prešern(ov)o pero 2017, obrazložitev in v glinen lonček posajen

Vsak pisni izdelek, napisan z roko in peresom ali z roko in tipkovnico, je ogledalo pisca.

zimzelen, prinesen iz Prešernove rojstne hiše. Dogodek dobi še dva odmeva. Pripravimo razstavo zmagovalnih izdelkov in objavimo e-knjigo na spletni strani šole. Vsi izdelki so trajno shranjeni v posebni mapi, ki je na voljo za ogled. S tem zaključimo dejavnosti ob edinstvenem prazniku Slovencev, prazniku kulture.

Sklepne ugotovitve

Po dveh letih izvajanja vemo, da je tekmovanje za učence izziv, da je vznemirjenje v času priprav, tekmovanja in podelitve med učenci veliko, da so izjemno ponosni, če jim uspe dobiti pero. To nam sporočajo njihove izjave po podelitvi. Nismo še dosegli cilja iz izhodiščne ideje. Ocenjujemo, da nas bo zastavljena pot pripeljala na cilj – ličen, čitljiv in na papirju pregleden vsak učenčev zapis. Vsak pisni izdelek, napisan z roko in peresom ali z roko in tipkovnico,

Izdelek (foto: Andreja Vavpetič)

je ogledalo pisca. To ni nepomemben podatek za druge, še manj za pisca, ki si s tem izboljšuje mnenje o sebi in svoji vrednosti. Navdušeni smo, ker so med dobitniki tudi učenci, ki so odrinjeni na rob ali pa imajo težave z vrednotami, vedenjem, ugledom med vrstniki ...

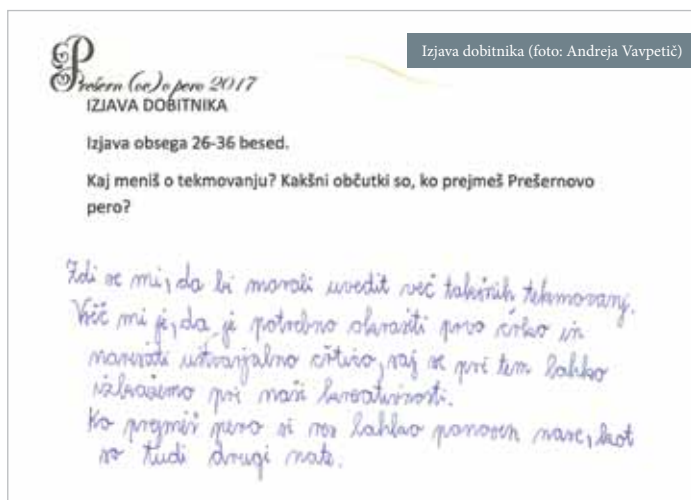
Vizija

Izkušnja prvega leta nas je naučila, da smo letos pripravili tekmovanje za fante in de-

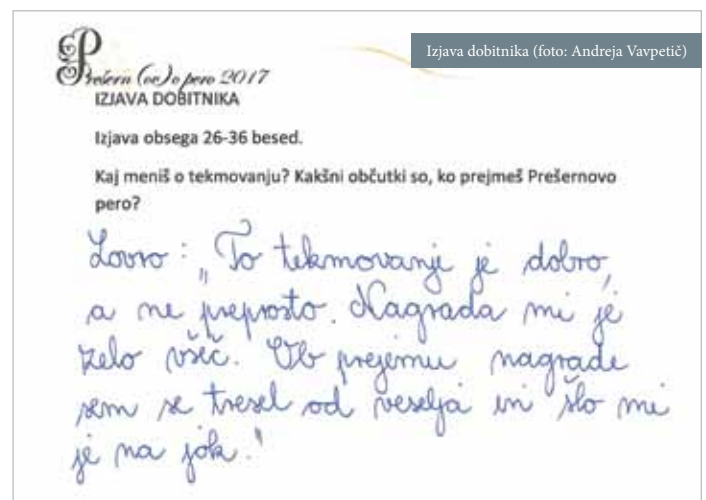
kleta v dveh kategorijah. Odziv odraslih po prvem tekmovanju nas je navdušil do te mere, da smo letos povabili na tekmovanje tudi odrasle tekmovalce iz 40 društev v naši občini, a se nam niso pridružili. Dobro prakso pa si želimo širiti z mreženjem na druge šole. ◀

Literatura

- Tancig, Simona (2014): Kako branje spreminja možgane in kaj izgubimo, če pisanje nadomestimo s tipkanjem? V: Orel, Mojca (ur.): *Sodobni pristopi poučevanja prihajajočih generacij. Mednarodna konferenca*. Polhov Gradec: Eurovision 2014, str. 11–19.

Izjava dobitnika (foto: Andreja Vavpetič)

Izjava dobitnika (foto: Andreja Vavpetič)

Spremljanje športnikov

Naš pogovor: dr. Matej Tušak

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Dr. Matej Tušak je profesor na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani, predstojnik Katedre za psihologijo športa, predava 10 predmetov, samostojno in kot soavtor je izdal vrsto knjig, napisal številne članke. Včasih ga vidimo na televiziji, ko komentira športne dosežke. Poleg tega spremlja mnoge naše vrhunske športnike na njihovi karierni poti. Srečala sva se na dveh posvetih, ko je predaval o motivaciji: na Brdu pri Kranju, kjer je nagovoril ambasadorje etike in vrednot po vrtcih in šolah, ter v Črenšovcih na mednarodnem posvetu »Kako se avtonomno odzivati na socialno in čustveno neprilagojenost učencev in ohraniti notranje ravnovesje«. V telovadnici te šole je nastal sledeči pogovor.

Živate v svetu športnikov. Da ste zašli v njihov svet, ste se najbrž tudi sami ukvarjali s športom?

Treniral sem več športnih disciplin, npr. rokomet, namizni tenis in drugo, nisem pa prišel na raven vrhunskega športa. Želel sem tudi skakati na skakalnici, toda v zadnjem trenutku sem se zavedal, da samo želja ni dovolj, da je za določene športe potrebno tudi znanje in še kaj. Žogo lahko mečeš na koš brez predhodne priprave, spustiti se po velikanki pa ni kar tako. V tem je tudi neka razlika med tem športom in drugimi, zato imajo smučarski skoki svojo privlačnost.

Na to, da ste psiholog, pa je verjetno vplivalo tudi to, da je bil psiholog že vaš oče.

Moj oče me ni spodbujal, da bi šel v svet psihologije, prej nasprotno. Od njegovega časa do danes so se spremenile tudi razmere, odnos družbe do tega poklica. Oče je že delal s športniki; pogosto je delal doma, tako so k nam prihajali mnogi vrhunski športniki – včasih dopoldne, včasih popoldne ali zvečer. Ne da bi me oče navdušil za psihologijo, ampak ko sem opazoval te ljudi, ki so bili najboljši na svetu, je bilo zame zelo privlačno.

Psihologija raziskuje človeka, išče tisto, kar ga poganja 'od znotraj', motivira. Kaj ima največjo moč pri usmerjanju človeškega vedenja?

Najbolj pomembna je želja. Koliko želja smo imeli v mladosti in so nas usmerjale! Nekateri smo uresničili, drugih ne. Če se želje hitro izpolnijo, niso več privlačne, nimajo več motivacijske moči.

Ni se treba truditi. Otroci so danes prikrajšani za zadovoljstvo, ker vse dobijo prehitro. Če pa je potrebnega veliko napora, veliko dela, da se izpolnijo želje, sledi tudi veliko zadovoljstvo. Ljudje, ki se trudijo, da nekaj dosežejo, ustvarijo, so mnogo bolj zadovoljni. Če je želja dolgotrajna, poveča motivacijski potencial.

Težko si je kar naprej izmišljovati, kako bi

otroke motivirati. Za motiviranje je potrebna veliko pogovora in energije. Hkrati pa je treba vedeti, da učenje poteka tudi z instrumentalnim pogojevanjem, da na nek način zavračamo stvari, ki se ne zdijo ustrezne, in pohvalimo, nagradujemo stvari, ki so ustrezne. Če znamo otroka z ustreznim načinom dosledno voditi skozi želje in izpolnjevanje želja, mu pomagamo prav kanalizirati želje in ga vodimo, da izbira in se trudi za stvari, ki so zanj prave. Zmoremo zaznati stvari, ki osmislijo njegove želje.

Nekaj časa smo v psiholoških teorijah brali, da bo človek srečen, ko bodo njegove potrebe zadovoljene. Potem so se pojavila mnenja, da določenih želja ne smemo zadovoljiti, da je treba odložiti trenutno zadovoljitev, počakati; potrebna je frustracija.

Točno o tem govoriva. Če bi se dalo progresivno ustvarjati nove in nove potrebe – torej ko je ena zadovoljena, se pojavi druga – bi ohranili napetost, ki je potrebna za motivacijo. Ko nek cilj dosežemo, se nečesa naučimo, nekaj znamo, nam to veča samozavest. Da uresničimo želje, da napredujemo, potrebujemo cilje in samozavest, prepričanje, da zmoremo te cilje doseči. Ko pa športnik doseže najvišji možen rezultat, motivacija pade. Otroke moramo učiti, da znajo uživati ne samo v postavljanju ciljev, ampak tudi v iskanju poti za doseganje ciljev.

Foto: Silvo Šinkovec

Podobno se zgodi, ko imamo v šoli zelo nadarjene otroke in se ti hitro naučijo pričakovanega, dosežejo cilj, potem pa se dolgočasijo.

Zato je treba tem učencem postavljati višje cilje. Seveda je težje, če ima učitelj v razredu 30 učencev, opaziti tiste, ki potrebujejo dodatno pozornost. Predstaviti je treba tudi razloge, zakaj nekomu damo dodatno nalogo, predstavimo mu višino cilja. Otroci se lahko hitro zadovoljijo z lažjo potjo; otrok bo izpolnil, kar se od njega pričakuje, in ne bo delal več. Učenje se tu konča. Prehitro. Zato otroci potrebujejo višje cilje, kar dvigne motivacijo, razvoj se okrepi. V športu so svetovni prvaki tisti, ki največ trenirajo, največ delajo. Hitro so spoznali, da delo pelje do rezultatov. Težave so tam, kjer kljub trdemu delu ni zelenih rezultatov. Motivacija lahko hitro pade. Športnike zato učimo, da je treba pri delu vztrajati – če letos ni bilo pravih rezultatov, pridejo kasneje. Tako moramo tudi v šoli učence učiti, da nagrada, rezultat ne prideta takoj. Treba je znati vztrajati pri delu, pri učenju, za to je potreben čas, potrebni sta potrpežljivost, disciplina. Ni nujno, da bo trud, ki ga danes vlagam, že danes poplačan z rezultatom. Dolgotrajno in zvesto delo pripelje do visokih ciljev, do vrhunskih rezultatov. Če učenec kljub učenju, zvestemu delu mogoče ne blesti v šoli z ocenami, pa mu bodo lastnosti, ki si jih pridobiva z delom, prav prišle v njegovem poklicnem delu. Gotovo je to učencu pri 12 ali 13 letih težko razumeti. Zato je v takih situacijah dobro uporabljati primere iz življenja tistih ljudi, ki so prav to doživeli, zmogli.

Slovinci dosegamo visoke rezultate v športu. Kako to?

Navajeni smo discipliniranega dela, ki pa ni vedno vezano na takojšen rezultat. Kajti če dobro delaš, slej ko prej pride tudi do rezultatov. Včasih se veliko dela, toda v športu ni nujno, da sledijo tudi vrhunski rezultati. Prav tako ni nujno, da bo v vrhunskem športu do 3 % vrhunskih rezultatov, če nekdo dobro dela. Poznamo primere velikih garačev, ki pa ne dosegajo vrhunskih rezultatov, kar pomeni toliko večjo frustracijo. Med nami pa je veliko športnikov, ki z vztrajnim delom dosegajo tudi vrhunske

rezultate. Ti so gotovo zgled, da kontinuirano delo pripelje do rezultatov. Uspeh je vedno povezan tudi z disciplino, vztrajnostjo, dolgotrajnim delom. Če hočeš biti najboljši, nad povprečjem, moraš tudi več vložiti. Pri vrhunskih rezultatih je treba vedno pogledati tudi lastnosti športnikov. Nekaj so njihovi kakovostni rezultati, nekaj pa je njihova osebnost, zgled.

Katere take lastnosti opazate pri športnikih, ki jim odpirajo vrata?

Gotovo je prva samodisciplina, pa samomotivacija. Naučiti se morajo hitro narediti veliko stvari. Ti ljudje nimajo časa gledati skozi okno in se dolgočasiti. Ritem življenja jih sili, da so dobri organizatorji časa, treba je storiti to in potem ono. Ko gre za otroke v šoli ... predstavimo jim tiste športnike, ki odražajo tudi pozitivne lastnosti osebnosti, ki imajo vrednote; ki odražajo veliko mero skromnosti. To ne pomeni, da ne bi govorili o svojih dosežkih, ampak so pozorni v medosebnih odnosih. Z odnosom povedo, da so kljub uspehom še vedno ljudje. Ko si uspešen, se ti tako in tako že dogaja veliko stvari, zato je še lažje biti dober človek. Taki ne potrebujejo nadomestnega potrjevanja sebe. Razumem, da ne znajo poudariti pozitivnih vidikov takrat, ko jim kljub trudu ne gre, ni rezultatov, ko so npr. brez denarja; takrat pride do zagrenjenosti in bi radi uveljavili tudi svoj jaz. Za tiste pa, ki zmagujejo, ki so dobri, ki jim gre kot po maslu, je pomembno, da ohranjajo svojo osebnost, dober odnos do športa in do drugih ljudi, naroda. Dobro podobo fanta ali dekleta. Da to širijo med mlade.

To so javne osebe in imajo velik vpliv na mlade, na družbo.

To je pomembno tudi v sodobnem svetu, ko mnogokrat poudarjamo, da nam gre težko, ko ni več spoštovanja. Zato je pomembno ohranjati vrednote, kot je na primer spoštovanje do odraslih. To je pomembno v vseh okoljih. Tudi v službi. To so procesi, ki se ne dogajajo samo v Sloveniji, to se je v svetu dogodilo že leta prej, sedaj se je to pojavilo tudi pri nas. Danes spet odkrivamo, kaj je spoštovanje. Tudi odrasli imajo napake, toda vredni so spoštovanja. Pomembno je spoštovati druge. Če tega

ne bomo usvojili, se nam slabo piše. Pomembna je neka skromnost v obnašanju. Navaditi se moramo, da smo sicer različni, da so v družbi eni bogati in drugi revni, to je realnost. Po celem svetu so take razlike. Če se kdo trudi in z delom obogati, je prav, toda to ga ne dela vrednega več od drugih. Pomembno je, da smo spoštljivi do vseh. Ljudje smo različni, nekdo ima rad družino, drugega otroci ne zanimajo. Spoštovati različne ljudi, tega moramo danes naučiti mlade, kljub negativnim zgledom iz okolja. In v tem vidim prednost, da imamo veliko športnikov, s katerimi si lahko zelo pomagamo, ki so lahko zgled mladim. Težko spregledamo pozitivno vlogo, ki jo ima v zadnjih sezonah Peter Prevc, ki se je pokazal kot altruistična oseba; tudi Petra Majdič je to pokazala v mnogih situacijah. To so osebe, ki imajo v sebi neko umirjenost, ki znajo pristopiti odprto in preprosto. Mlade moramo opozoriti, da so ljudje, ki kljub svoji veličini in uspešnosti ohranjajo občloveške vrednote, preprostost in človeškost. Učitelji si pri vzgoji lahko pomagajo s tem, da poiščejo take like in jih približajo mladim. Njihov zgled je zelo dragocen. To moramo znati izkoristiti.

V zadnji Vzgoji smo pisali o etiki v športu. Kateri so ključni etični poudarki v športu?

Šport je izrazito storilnostno usmerjen, kar izvabi iz človeka najboljšo, pa tudi najslabšo, zato je etika v športu zelo pomembna. V družinah, v klubih in v šolah je treba mladim pokazati, da ni bližnjic do uspeha, uspeh je sad poštenega dela. K temu sodi tudi pravi odnos do športnika, enakovrednost do vseh, ne glede na rezultate. Pa ne gre samo za rezultate, ampak da vidimo najprej osebnost, človeka. To se lepo vidi pri zmagovalcih, ki kljub temu, da so prvi, na najvišji stopnički, pristopijo do svojih tekmecev; ali pa njihovi tekmeči pridejo do njih in jim iskreno čestitajo. Veselijo se uspeha drugega, mu ga celo privoščijo, zaploskajo. Ni zavisti. To je lepo. Pošten odnos do kolegov, pa tudi do naših sodelavcev, sosedov. V svetu, kjer sta prisotna egoizem ali egocentrizem, in to se stopnjuje, moramo ustvarjati neko ravnotežje. S primeri, ki sva jih omenila, pa mladim pokažemo, da je bistvo športa druženje, da znamo kljub

razočaranju videti tudi pozitivne stvari. To sporočajmo mladim.

Da šport ostane igra, kar v svojem bistvu je.

Tako.

Slovenci se radi poistovetimo z vrhunskimi športniki. Pričakujemo visoke rezultate in smo hitro razočarani, ko teh ni. Zakaj nam je to tako pomembno?

Vsi narodi radi berejo o uspešnih, velikih, pomembnih stvareh. Tudi mi. Mi nismo največja velesila na področju gospodarstva, osvajanja vesolja in podobno. V športu pa zelo kompetentno tekmujejo z ostalim svetom. Tu se čutimo zmagovalce. Po drugi strani pa se moramo zavedati, da je to včasih

tudi beg. Namesto da bi se posameznik odločil, da bi postal bolj uspešen v življenju, sanja predvsem o rezultatih naših športnikov. Jaz sem prvi, ki se veselim lepih rezultatov naših športnikov. Udobneje je gledati s svojega fotelja rezultate športnikov in se trkati po prsih, ko igrajo Zdravljico, kot pa se sam potruditi in kaj narediti. Taki ljudje pogosto ves čas pljuvajo po državi, po politikih, po ne vem kom, vendar ti niso krivi, če taisti ljudje ne znajo biti srečni, če ne prevzamejo odgovornosti za svoje življenje. To je njihova naloga. Pogosto imamo dežurne krivce, ki so krivi za naše frustracije. Mi ne znamo prevzeti pobude tudi zato, ker smo bili toliko časa v socializmu. Ne znamo spoštovati razlik, zato hitro obsojamo vsakega, ki je drugačen od nas – smo sumničavi ali pa mu že pripisujemo

neko nepošteno vedenje. Težko prenesemo, da je nekdo uspešen, mi pa nismo. Naučiti se moramo živeti z razlikami. Razlike ženejo družbo v nek napredek, ker so motivacijsko gibalo. Ali nam je všeč ali ne, videti moramo tistega, ki je pred nami, ga skušati doseči, ne pa mu pripisovati slabih namenov.

Psihologinja na športni gimnaziji mi je pred leti dejala, da je Katanec, ki je bil na obisku v šoli, rekel fantom, da noče videti na igrišču nobenega, ki je v šoli slab učenec. Kajti kdor ne dela v šoli, tudi na igrišču ne bo. Kako bi komentirali to njegovo trditev?

Pametni trenerji so že davno opazili, da ljudje, ki dajo na stran vse dejavnosti, zato da se posvetijo eni, niso najbolj krepostni. Vrlina je, da si sposoben storiti veliko stvari hkrati. Seveda, na stran naj dajo neumnosti. To je Katanec. Iz tega prihajajo njegovi rezultati – naj bo kot igralec ali kot trener. Njegova beseda ima zato veliko težo. Včasih smo res imeli trenerje, ki so govorili, da ni treba v šolo. Če je fant uspešen na igrišču, se težko motivira za učenje, za zvezke. Drugače je bilo z Goranom Dragičem, ki preprosto ni zmožal hoditi v šolo zaradi preobremenitve v klubu. Tudi ob koncu kariere športnik lahko zaključí šolanje, kot je to storil Jaka Lakovič, saj ni mogel hoditi v šolo, ker je igral za Krko in je moral hoditi s tekme na tekmo. Naredil je nekaj letnikov, ko pa je končal kariero, je v šoli zaključil, kar mu je manjkalo. Znati je treba združiti vrhunsko športno kariero in šolo. Velika potuha je denar, npr. pri ekipnih športih. Kajti če igralec dobi 3000 € na mesec, je tega mladega človeka težko prepričati, da je tudi šola pomembna. Pri individualnih športih, kjer ni denarja, je zgodba drugačna. Dolgotrajno delo v športu gre skupaj z učenjem: ali športniki sočasno ali pa ob koncu kariere dokončajo šolanje. To so ljudje, ki so navajeni trdega in konstantnega dela.

Spremljate športnike. Kaj prinese tisto tiho zadovoljstvo, ko ste s posameznikom na njegovi poti?

Več stvari. Na primer, spomnim se Petre Majdič. Ko se zgodi uspeh, tako nenavadno, ti gre na jok. Posebno zadovoljstvo

pride, ko spremljam športnika, ki se leta trudi, dosega rezultate, a ne tistih, ki si jih želi, pa v pogovorih spozna, da to ne gre na hitro, da uspeh pride počasi, stopničko za stopničko. Ali zgodba Matjaža Vrhovnika, ki je dolga leta veljal za zelo pridnega, a ker ni bilo rezultatov, se je zdelo, da nima pravih sposobnosti. Pa se je odprlo. Smučar je zadnja leta dosegel vrhunske rezultate, toda potrebna so bila dolga leta trdega dela, ko ni bilo rezultatov. Ko je tiho delal na vseh področjih, so se začeli kazati rezultati, počasi je lezel po stopničkah navzgor, do zmage. Vedel sem, da se ne da skočiti na vrh, brez počasne rasti, ko se športnik uči vrsto drobnih stvari in jih vedno bolj obvladuje. Tako postaja boljši od drugih, zato je tudi rezultat drugačen. Ko se potem tudi športnik sam zaveda, kakšno pot je prehodil, to daje veliko zadovoljstvo. Podoben primer je Peter Kauzer. Do lani se mu je dvakrat izmuznila medalja na olimpijskih igrah. Vedel sem, da je to športnik, ki si zasluži tudi olimpijsko nagrado za vse delo. Ko jo je končno dobil, sem imel občutek, da je še neka pravica na svetu, ki poskrbi, da se stvari prav uredijo. Pri tem je treba vedeti, da priti na vrh ni preprosta stvar. Prej sledijo tudi težke preizkušnje, krize. Prav to pa človeku daje izkušnje, spoznanja, samozavest.

Kaj pa vam osebno največ pomeni, kje so vaši notranji viri moči?

Prva stvar je veselje, ko srečam športnike, ki so pripravljene delati več. Ko delo ni več obrtniško, rutinsko, ampak ves čas razmišljam, kaj storiti, da bi stvari spremenil, izboljšal. Drugo je družina. Name so močno vplivali starša, moji bratje in sestre. Pa to, da poskušam vzgajati sina nekako tako, kot so moji starši vzgajali mene; da vidim, da se lepo obnaša, da je to, kar sem zahteval od njega, padlo na plodna tla, da ima delovne navade, da je priden in discipliniran, da zna poiskati svojo svobodo znotraj nekih meja. To mi daje občutek, da sem na pravi poti. Vsak nov izziv, novo delo, drugačna stvar, nova knjiga, ki jo izdam, je lep občutek.

Hvala za pogovor in veliko uspeha pri delu. ◀

Etika in vrednote v Vrtcu Litija

■ **Vida Žontar** je že več kot 30 let vzgojiteljica, od tega deset let v Vrtcu Litija. Vrednote, ki so ji pomembne, skuša prenašati na otroke, pri tem ji je v pomoč program Etika in vrednote. V Vrtcu Litija ima nalogo 'varuha etike in vrednot'.

V Vrtcu Litija smo že tretje leto vključeni v nacionalni program Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju, ki ga pod okriljem SAZU vodi Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj.

Program temelji na prepričanju, da je dolgoročno stabilna in srečna lahko le družba, ki je osnovana na etičnih standardih ter njim ustreznih vrednotah in znanju. Glavni cilj programa je večja integracija vrednot v vzgojne cilje; le-te so bile namreč pred časom v veliki meri izločene iz vzgojno-izobraževalnega sistema.

Etično vprašanje ni le stvar posameznikov, temveč celotne družbe. Vrednote je treba privzgojiti, kar je dolgotrajen proces. Pomembni temelji se postavljajo že v vrtcih in šolah. Program *Etika in vrednote* nam pri tem pomaga, saj šolam in vrtcem ponuja vrsto orodij za spodbujanje in utrjevanje etičnih načel v vzgojno-izobraževalnem procesu ter za krepitev kompetenc vzgojiteljev in učiteljev.

V teh letih smo v okviru programa tako namenili več pozornosti desetim vrednotnim domenam, ki smo jih poglobljeno vključevali v vzgojno-izobraževalno delo. Zavedamo se, da etike in vrednot ni mogoče privzgojati z besedo, temveč predvsem z zgledom, zato je dober zgled naša skupna odgovornost. V letošnjem šolskem letu smo pomen vzgojiteljevih vrednot v vzgojnem procesu zapisali med prednostne naloge vrtca, v vrtcu pa pogosto gostimo zanimive goste z različnih področij delovanja, ki so zaradi svojega življenja in dela tudi naši vzorniki.

Dobrohotnost, sočutje in prijaznost skozi celo leto

V božično-novoletnem času smo izrekli mnogo lepih misli in želja. Največkrat si izrekamo želje po zdravju, sreči in zadovoljstvu, celo v želji po materialnih dobrinah se običajno skriva le hrepenenje po sreči, dobroti in ljubezni. Zdi se, kot da smo v pra-

zničnem času bolj naklonjeni vrednotam, ki jih sicer vsak od nas nosi globoko v sebi, naše vsakodnevno ravnanje pa pogosto ni usklajeno z našimi etičnimi načeli.

Prav v predprazničnih dneh smo začeli z modulom *Humanost*. Ta vrednotna domena združuje mnoge temeljne vrednote, pomembne za bivanje v vsaki skupnosti: svobodo, ljubezen, strpnost, prijaznost, dobrotu, upanje, optimizem, človeško dostojanstvo; odlično izhodišče za načrtovanje decembrskega dogajanja.

Dejavnosti v vrtcu so namreč tudi v prazničnem času skrbno izbrane in načrtovane. Kot protiutež hitremu tempu, zunanjemu blišču in potrošništvu sodobne družbe si prizadevamo, da z lepimi skupnimi doživetji in v prijetnem sobivanju oplemenitimo praznike in jih napolnimo z vsebino. December je v enoti Najdihojca potekal v ustvarjalnem vzdušju in prijetnem druženju, ob vsem dogajanju pa so se otroci znali tudi umiriti, prisluhniti tišini in drug drugemu. K medsebojni pomoči, izkazovanju drobnih pozornosti in prijaznosti so jih nagovarjale mnoge načrtovane dejavnosti, zgodbe in pravljice, pogosto pa čisto vsakdanje in naključne situacije. Mlajši otroci so naučili novo pesmico starejše otroke, starejši otroci so mlajšim ponudili pomoč na prehodu in pri oblačenju. Nihče namreč ni tako velik, da ne bi potreboval pomoči, in nihče tako majhen, da je ne bi mogel ponuditi, je dejal že modri kralj Salomon.

Tudi obisk decembrskih dobrih mož je bil za otroke spodbuda k dobroti, hkrati pa povabilo, da se med seboj vsak dan v letu obdarujejo z dobrim dejanjem, objemom, nasmehom, prijaznim pozdravom.

Prijaznost rodi prijaznost, zato so se prijetna doživetja kar vrstila. Večerni pohod z lučkami je bil za otroke in starše lepa priložnost za

Foto: Alenka Veber

skupno druženje, ki ga bodo lahko shranili med svoje najlepše spomine. Iskrice v otroških očeh so se lesketale tudi potem, ko je sij svetilk že ugasnil, in toplina v srcu je ogrela sicer mrzel zimski večer.

Na obisk smo povabili naše sosede – prvošolčke iz OŠ Litija. Skupaj smo si ogledali igrano predstavo strokovnih delavk vrtca in običajno dopoldne je dobilo prazničen obraz.

Otroci starejše skupine so obiskali oskrbovance v Socialno-varstvenem centru ŠMELC. Skupaj so izdelovali okraske, s katerimi so polepšali prostore naših starejših občanov, s prijetnim medgeneracijskim druženjem pa so drug drugemu popestrili dan.

Člani Tamburaškega orkestra Šmartno in učenci Glasbene šole Litija - Šmartno so naše praznovanje obogatili z glasbo. Hvaležni smo jim, da so bili pripravljeni z nami deliti svoje talente, dragocen čas in pozitivno energijo.

V Vrtcu Litija si želimo, da bi vrednote, kot so sočutje, empatija, dobrohotnost in prijaznost, spet našle svoje mesto v naši družbi, a ne le v prazničnih dneh, pač pa vse dni v letu.

Strokovni delavci vrtca verjamemo, da nam bo z vztrajnim in odgovornim delom te vrednote uspelo prenesti na otroke, ki bodo čez nekaj let ustvarjalci naše prihodnosti. To je pot, da želje, ki smo si jih izrekli v teh dneh, postanejo resničnost, naše skupno bivanje pa lepše in bogatejše. ◀

V spomin: dr. Peter Vencelj

Na novega leta dan, 1. januarja 2017, se je poslovil naš prijatelj dr. Peter Vencelj. Bil je preprost, prijazen, dobrodušen, iskren prijatelj, poln znanja in živega duha. Trden v življenju po temeljnih vrednotah, ustvarjalen, zavzet za to, kar je dobro in prav. Bil je minister za šolstvo in šport v prvi slovenski vladi. Ostal nam bo v lepem spominu.

Rodil se je leta 1939 v Stražišču pri Kranju kot prvi od štirih otrok. S pridnim delom si je pridobil manjšo štipendijo in si prislužil denar za zvezke in knjige. Njegov najljubši predmet je bila matematika. Iskra mu je omogočila študij tehnične fizike, iz česar je l. 1963 diplomiral ter se zaposlil v Iskri na raziskovalnem področju polprevodnikov. Leta 1968 je na povabilo profesorjev začel delati kot asistent na matematično-fizikalnem oddelku Fakultete za naravoslovje in tehnologijo (FNT), postal docent in redni profesor ter bil tam zaposlen vse do upokojitve.

Leta 1985 je prevzel naloge predsednika Odbora za usmerjeno izobraževanje pri Izobraževalni skupnosti Slovenije in se vse do ustavnih sprememb l. 1989 ukvarjal z nalogami in težavami celotnega izobraževanja v Sloveniji. Kot dober poznavalec področja je l. 1990 postal minister za šolstvo in šport v prvi slovenski vladi. V tem času so se v naš šolski prostor vrnile gimnazije, zasebne šole so dobile javna pooblastila. Ves čas je poudarjal dvojno poslanstvo šole: vzgojo in izobraževanje ter pravico staršev, da odločajo o vzgoji svojih otrok. Boril se je za kakovostno šolo, neodvisno od politike in ideologij, katere temelj naj bi bil učitelj.

V prizadevanju za vsesplošno izobraževanje je izjemno zaslužen za razvoj izobraževanja odraslih v Sloveniji, med drugim za ustanovitev Andragoškega centra Slovenije l. 1991, prve razvojne in raziskovalne ustanove za izobraževanje odraslih v Sloveniji. Leta 1993 je sprejel izziv in postal državni sekretar na ministrstvu za zunanje zadeve, kjer je bil zadolžen za Slovence izven ma-

tične domovine. Njegovo delo je bilo tako uspešno, da so ga nenehno vabili na vse pomembne manifestacije, kot upokojenec pa je brezplačno vodil ekskurzije v dežele, kjer moramo spodbujati slovenstvo.

Aktiven je bil tudi na drugih področjih. Od leta 2007 je bil predsednik Društva slovensko-avstrijskega prijateljstva, predstojnik malteškega viteškega reda v Sloveniji in aktiven član ŽPS.

Bil je med tistimi, ki so na pragu slovenske pomladi razmišljali o prihodnosti slovenske šole, o tem, kako bi k spremembam svoj delež lahko prispevali tudi sami, zato je bil med ustanovitelji Društva katoliških pedagogov Slovenije (DKPS). V DKPS je bil član strokovnega sveta (1993–1996,

1999–2002), član častnega razsodišča (2006–2009) in član komisije za Slomškova priznanja (2005–2009). Od samega začetka (1999) je bil član sveta revije Vzgoja. Od leta 2006 do 2014 je v okviru DKPS vodil majske strokovne ekskurzije v zamejstvo (Italija, Avstrija, Madžarska). Z ženo Ireno, s katero sta imela dve hčerki, se je rad udeleževal tudi drugih društvenih srečanj. Leta 2009 je od DKPS na Ponikvi prejel Slomškovo priznanje za delo na vseh področjih vzgoje in izobraževanja.

V 42. številki revije Vzgoja (2009: 17–19) smo objavili pogovor z njim. Ker je bil prvi minister slovenske vlade, smo mu zastavili tudi vprašanje v zvezi s tem. Odgovoril je: »V času okoli leta 1973 je v meni dozorelo spoznanje, da sem kot oče, Slovenec in kristjan odgovoren za usodo domovine in bodočnost naših otrok. Zato je moja dol-

Posebno veliko mi pomeni pravičen odnos do sebe in soljudi; svetost življenja, občestvena povezanost ljudi, solidarnost v težavah in to, da so različnosti priložnost za bogatitev in ne moteče dejstvo.

žnost in pravica, da po svojih možnostih sodelujem pri urejanju skupnih stvari. Zavedal sem se, da se moram izogniti idejno političnemu delovanju. Vključil sem se v delovanje na krajevni in društveni ravni ter na službeni ravni v okviru univerze. Kar sem sprejel, sem skušal pošteno in dobro opraviti. Tako se je zgodilo – ne da bi se sam dobro zavedal – da sem leta 1985 prevzel vodenje Republiškega odbora za usmerjeno izobraževanje pri Izobraževalni skupnosti Slovenije. Odbor je bil odgovoren za celotno izobraževanje po osnovni šoli. Vedno več ljudi, ki so delovali znotraj izobraževalnega področja, je spoznavalo napačne ali slabe rešitve v slovenskem izobraževalnem sistemu in takratnem samoupravnem družbenem konceptu. Tako je prišlo v letu 1989 do prvih ustavnih sprememb na tem področju. V tem štiriletnem obdobju sem sorazmerno dobro spoznal ves izobraževalni sistem v Sloveniji, od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja, izobraževanja odraslih in delavskih univerz. To je bil tudi najpomembnejši razlog, da sem sprejel

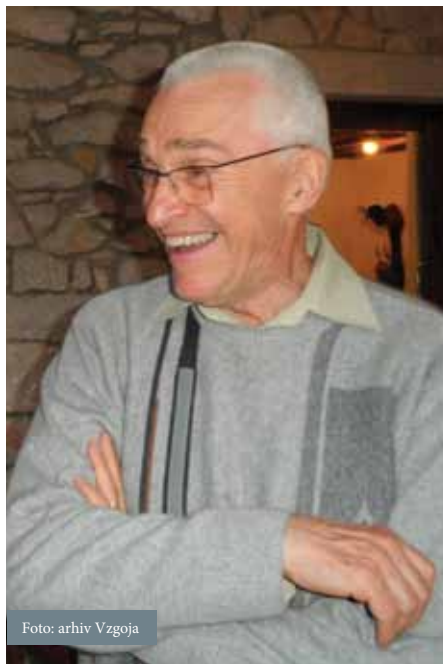

Foto: arhiv Vzgoja

povabilo prvega predsednika vlade Lojzeta Peterleta.

Kar nekaj odločitev, ki smo jih takrat uveljavili, je nastajalo že v obdobju pred prvimi demokratičnimi volitvami. Mnogo pa je bilo predlogov iz domače strokovne javnosti in iz stikov ter pogovorov z ministrstvi, ki imajo podobno šolsko tradicijo, kot je naša. Nič od tega, kar smo takrat naredili, ne bi opustil, morda bi le še kaj dodal. So pa nekatere spremembe (vrnitev gimnazij in matura) v naslednjih letih potekale drugače, kot je bilo mišljeno ob njihovi obnovitvi. Slovenija je pluralizirala šolstvo, dobili smo zasebne šole s koncesijo. Tega ne bi bilo, če jih ne bi uveljavili v prvi vladi. Vprašanje je tudi, kaj bi bilo z izobraževanjem odraslih, če prva vlada ne bi ustanovila Andragoškega centra Slovenije.

Tako kot na mnogih drugih področjih se je šolski sistem spreminjal v smeri, ki mi ni najbolj blizu. Namesto skrbi za boljše medsebojne odnose, za večje zaupanje in sodelovanje med učitelji in drugimi udeleženci (starši, učenci, dijaki, strokovnimi združenji in lokalnimi skupnostmi) je preveč urejanja po tehnokratsko administrativni poti, napačne tekmovalnosti, premalo solidarnosti in tovarištva, tako med učitelji kot med učenci.«

V tem pogovoru smo ga povprašali tudi o tem, katere vrednote so zanj najbolj pomembne in zakaj. Odgovoril je: »Kot najbolj pomembne vidim tiste vrednote, ki oblikujejo in usmerjajo naš odnos do stvarstva in plemenitijo naš bivanjski, duhovni in kulturni prostor. Posebno veliko mi pomeni pravilen odnos do sebe in soljudi; svetost življenja, občestvena povezanost ljudi, solidarnost v težavah in to, da so različnosti priložnost za bogatitev in ne moteče dejstvo. Pri iskanju mi je v oporo branje Svetega pisma, še prav posebno Nova zaveza. Iz tega črпам moč za vsak dan že vse življenje.«

Dr. Peter Vencelj je bil velik znanstvenik, odličen pedagog, mislec in intelektualec, kristjan, ki ni zapravljal svojih talentov, ob tem pa je ostal preprost, dostopen in odprt človek. Človek z veliko začetnico.

Gradivo zbrala in povzela Erika Ašič.

Dr. Petru Venclju v slovo

Dr. Peter Vencelj je nedvomno človek, ki je zaznamoval pot in razvoj Društva katoliških pedagogov Slovenije. Kot univerzitetni profesor se je že leta 1989 priključil skupini pedagoških delavcev, ki se je pod duhovnim vodstvom p. Silva Šinkovca začela sestajati v Dravljah, in ostal aktiven član DKPS vse do konca svojega življenja. Že v samem začetku je razmišljal, kaj lahko naredimo za slovensko šolo, in začel pripravljati predloge za ministra za šolstvo v prvi slovenski vladi. Takrat še ni vedel, da je te predloge pisal za samega sebe. Čutil se je dolžnega aktivno soustvarjati slovensko pomlad, našo samostojnost, našo svobodo.

/.../ Pripravljen je bil sprejeti sleherno zadolžitev in jo tudi uspešno izpeljati. Za društvo je vrsto let pripravljaval in vodil pomladanske ekskurzije v slovensko zamejstvo, kjer so ga kot nekdanjega sekretarja za Slovence v zamejstvu vsi spoštovali in z veseljem sprejeli. Zelo dobro je poznal njihov položaj in nas seznanjal z vprašanji slovenstva. Nepozaben bo ostal njegov pečat v območni skupnosti Kranj.

Petrovo delo smo cenili ves čas, zato mu je društvo ob njegovi sedemdesetletnici podelilo Slomškovo priznanje. Bil je preprost, prijazen, dobrodušen, iskren prijatelj, poln znanja in živega duha. Tak nam bo ostal v lepem spominu.

Družil se je z nami na duhovnih vajah. Gojil živo osebnost v Kristusa. Bil je človek molitve. Tudi v zadnjih dneh v bolnišnici je z veseljem in hvaležnostjo sprejel zakramente. Verjamemo, da mu bo Bog za vse dobro, ki ga je storil, dober plačnik.

Dragemu Petru iskrena hvala za vse njegovo nesebično delo v društvu, hvala za vse, kar je storil za slovensko šolo, kar je storil za Slovence po svetu in na razne načine za Cerkev na Slovenskem. Še naprej bo živel v naših srcih.

Marija Žabjek, predsednica DKPS; iz nagovora ob pogrebu.

V spomin prof. Petru Venclju

Peter Vencelj je bil moj profesor na študiju matematike na ljubljanski univerzi. V tretjem letniku mi je predaval mehaniko. To je bilo v 80. letih. Preprosto, tako kot mi študentje, se je vozil z rednim avtobusom iz Kranja v Ljubljano in nazaj. Velikokrat sva se srečevala, govorila o strokovnih temah, razmišljala o študiju matematike in izmenjavala mnenja o aktualnih izobraževalnih temah. Do študentov je bil odprt in dostopen. /.../ Že takrat je deloval v raznih odborih in komisijah na univerzi.

Vidno je nastopil v devetdesetih letih, ko smo se izvijali iz jugoslovanskega socialističnega sistema in je Slovenija vse bolj stopala na pot samostojnosti. Z vsemi močmi, z veliko volje, s poštenostjo in delavnostjo ter navdušenjem je razdal svoje talente ter sprejel funkcijo ministra za šolstvo in šport v prvi slovenski demokratični vladi ter nato vodil in usmerjal še druge pomembne dejavnosti v vzgoji in izobraževanju.

V mojem vsakdanjiku gimnazijskega profesorja zaznavam dolgoročne sledi potez in odločitev dr. Petra Venclja. Tako je igral pomembno vlogo pri uvedbi splošne mature. S sistemom nazivov in razredov je izboljšal status zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Odpravil je številne nepravilnosti in nedemokratičnosti. Odprl je razpravo o nazivanju učiteljev in uporabi državnih simbolov v šoli. Kot velik domoljub je z večjimi in manjšimi premiki prispeval k temu, da postaja šolski prostor vse bolj mesto narodove kulture in omike.

mag. Janez Šparovec, prof. matematike; iz nagovora ob pogrebu.

Videti preko, videti onkraj

■ **Janez Poljanšek**, D.J., mag. teologije, deluje v Ignacijevem domu duhovnosti v Ljubljani. Je voditelj duhovnih vaj in podobnih programov, ki pomagajo udeležencem vstopati v lastno srce in odkrivati njegovo bogastvo.

Čez šest dni je Jezus vzela s seboj Petra, Jakoba in njegovega brata Janeza in jih peljal na visoko goro, na samo. Vpričo njih se je spremenil. Njegov obraz je zasijal kot sonce in njegova oblačila so postala bela kot luč. In glej, prikazala sta se jim Mojzes in Elija, ki sta govorila z njim. Oglasil pa se je Peter in rekel Jezusu: »Dobro je, da smo tukaj, Gospod! Če hočeš, postavim tu tri šotore; tebi enega, Mojzesu enega in Eliju enega.« Ko je še govoril, jih je obsenčil svetel oblak, in glej, glas iz oblaka je rekel: »Ta je moj ljubljeni Sin, nad katerim imam veselje; njega poslušajte!« Ko so učenci to zaslišali, so padli na obraz in se zelo prestrašili. In Jezus je pristopil, se jih dotaknil in rekel: »Vstanite in ne bojte se!« Ko pa so povzdignili oči, niso videli nikogar razen Jezusa samega. (Mt 17,1–8)

Kadar odpremo Sveto pismo in se sklonimo k Božji besedi, je prav, da se spomnimo besed svetega Pavla: »Neprenehoma se zahvaljujemo Bogu, da ste besedo, ki ste jo slišali in prejeli od nas, sprejeli ne kot človeško besedo, ampak, kar resnično je, kot Božjo besedo, ki tudi deluje v vas, kateri verujete« (1 Tes 2,13). Dobro se je zavedati, da Božja beseda deluje v nas. V sebi ima moč, da nas vodi v vedno zaupljivejši odnos z Bogom. Ta zavest o moči Božje besede nam je lahko v pomoč, da se ji približamo z večjim spoštovanjem in ljubeznijo. Če jo bomo pozorno varovali, ponavljali, potrpežljivo in vztrajno 'prežvekovali' v svojem srcu, bo počasi postajala temelj in dajala ton našemu čutenju in delovanju.

Strah, ker vidimo samo to, kar se vidi

Pred nami je evangelijski odlomek o Jezusovem spremenjenju na gori. Kakšen je pomen tega spremenjenja? Malo pred tem dogodkom je Jezus učencem napovedal svojo smrt in vstajenje. Dejal je, da »bo moral iti v Jeruzalem in veliko pretrpeti, da bo moral biti umorjen in biti tretji dan obujen«. Vemo, kako se je na te Jezusove besede odzval Peter: »Bog ne daj, Gospod! To se ti nikakor ne sme zgoditi!« Peter se je, podobno kot drugi apostoli, bal iti za Jezu-

som v Jeruzalem. Bali so se trpljenja, uprta se jim je preizkušnja. Dobro so slišali prvi del Jezusove napovedi, ko je govoril o svojem trpljenju in smrti, nekako pa jim je ušel drugi del Jezusovih besed, da bo namreč po treh dneh obujen. Niso mogli videti, da je to dvoje povezano. Mar ne velja to tudi za nas? Kadar smo v neki preizkušnji, bolečini, trpljenju, krizi, težko vidimo izhod, težko vidimo luč, tolažbo. Naš pogled sega le do groba, ne pa onkraj groba, do vstajanja.

Zato se tudi mi bojimo preizkušenj, bolečin in trpljenja.

Učenci so se torej bali iti za Jezusom, mu slediti na poti proti trpljenju in smrti. Da bi jih potolažil in opogumil, jim je Jezus na gori dal razodeti svojo slavo (sijaj, lepoto), tisto slavo, ki bo zasijala po njegovi smrti, ko bo vstal od mrtvih. Toda ali je to delovalo pri učencih? Zdi se, da ne. Jezusa so vsi zapustili, vsi so bili razočarani in so se spotikali, ko so videli njegovo poniža-

Foto: Petra Duhanny

nje in trpljenje. Po vsej verjetnosti smo tudi v tem podobni učencem. Nekako vemo, da po vsakem dežju posije sonce, da po vsaki potrtosti pride tolažba, da se vsaka preizkušnja po Božji previdnosti izteče v naše dobro, a še vedno nas je strah stvari, ki prinašajo trpljenje, konflikte, bolečino, negotovost in podobno. Zdi se, da moramo iti vedno znova skozi proces oziroma pot od strahu in negotovosti do miru in tolažbe. Če omenim svojo osebno izkušnjo. Velikokrat sem že imel duhovne vaje za različne skupine. Pred začetkom duhovnih vaj me vedno grabi strah, kako bo šlo, kako bodo ljudje sprejemali stvari, ali bodo zadovoljni itd. Potem se strah počasi izgublja, prihaja do miru in veselja. Zdi se, kot da gre vedno za izkustvo poroda – od stiske do olajšanja, od bolečine do radosti, ker je nastalo nekaj lepega. Vedno znova.

Tabor in Golgota

Evangelij govori zrcalno o dveh gorah, o Taboru in Golgoti, o gori spremenjenja in gori križanja. Kakšna je povezava med njima? Gospod se je na gori Tabor spremenil, na njegovem obrazu je bilo nekaj, kar je šlo preko tega, kar običajno vidimo s svojimi očmi: »Vpričo njih se je spremenil. Njegov obraz je zasijal kot sonce in njegova oblaci-la so postala bela kot luč.« Na Kalvariji pa je bil njegov obraz iznakažen, brez lepote, kakor beremo pri preroku Izaiju: »... številni so se zgražali nad njim, ker je bil njegov obraz tako nečloveško iznakažen in njegova postava ni bila več podobna človeški« (Iz 52,14). Ko so se Jezusovi učenci soočili z njegovim ponižanjem in zavrženostjo, so bili razočarani in tega niso mogli sprejeti. Zgražali so se nad njim, kakor pravi Izaija. Niso mogli videti preko, njihov pogled se je ustavil samo pri tem, kar se je videlo, pri tukajšnjosti Jezusove podobe. Kaj pa mi? Ali nam na obrazih ljudi, s katerimi živimo in jih srečujemo, uspeva videti nekaj tistega, česar se ne vidi na zunaj? Nekaj bogopodobnosti, ki je v vsakem človeku? Nekaj lepote in sijaja, ki se ne vidita, ker ju prekrivajo trpljenje, bolečina, preizkušnje, nerazumevanje, odtujenost in podobno? Pogosto se zgražamo, kadar se soočamo s trpljenjem, ker ne vidimo globlje, ne vidimo preko, ne vidimo onkraj.

Molitev pomaga videti globlje, onkraj

V spremenjenju na gori je Cerkev vedno videla podobo molitve. Najprej se vzpnemo na goro, kar ne gre brez napa. Podobno naporno je tudi vstopanje v molitev in vztrajanje v njej. Potem nas razsvetli tabor-ska luč. To razveseli, potolaži, daje mir. V tej luči moremo stvari, dogodke, osebe videti v drugačni luči, globlje. Po sestopu z gore, se pravi po molitvi, je torej naš pogled drugačen. Stvari, osebe, dogodki so na zunaj lahko še vedno isti, toda mi jih vidimo drugače, z bolj jasnim in čistim pogledom. Neko nesrečo, bolezen, konflikt npr. smo pred molitvijo videli le kot nesrečo, kot nebodigatreba dogodek, po molitvi pa isto stvar lahko vidimo kot milost, kot dar. To je sad molitve, ki nam more dati globlji pogled, da vidimo onkraj.

Na gori so učenci slišali Očetov glas: »Ta je moj ljubljeni Sin, nad katerim imam veselje;

njega poslušajte!« Iste besede je bilo slišati v trenutku Jezusovega krsta, a s tem dodatkom: »Poslušajte ga!« Se pravi, zaupajte, ne bojte se. Pogumno pojdite za njim, njegova beseda je vredna zaupanja. »Poslušajte ga!« je tudi vabilo k očiščenju, spreobrnjenju. Da bi mogli okušati slavo, sijaj, lepoto, ki jih je Jezus na gori dal videti trem učencem, moramo stopiti na pot Abrahama, našega očeta v veri. Če je on hotel okušati Božjo oblubo, je moral z zaupanjem zapustiti svojo deželo, hišo, premoženje, vse, kar mu je bilo drago. To velja tudi za nas, Jezusove učence. Iti za Jezusom v Jeruzalem, z zaupanjem in s predanostjo, za nas pomeni osvoboditi se različnih navezanosti, navad, shem, pretenzij. Tako bo mogla tudi nam zasijati lepota, ki so jo trije učenci zrlili na gori. Če želimo okušati to lepoto, se moramo izročiti Gospodu, zaupati njegovi besedi. K temu nas vabi glas Očeta, ki so ga učenci slišali na gori Tabor.

V zgodnjih jesenskih jutranjih urah smo se s prijatelji odpeljali na trgatve na Primorsko. Prišli smo na kmetijo, kjer se intenzivno ukvarjajo z vinogradništvom. Gostoljubno so nas sprejeli, nato smo se z gospodarjem odpeljali v vinograd. Dal nam je nekaj navodil in pričeli smo s trgatvijo. Čez nekaj časa je gospodar v vinograd pripeljal malico. Tam je vinogradnik blagoslovil jedi in trgače. Po malici se je znova zahvalil Bogu in šli smo med brajde na delo.

Prišel je čas kosila, v vinograd je kosilo pripeljala gospodinja. Z njo so prišli še njeni otroci. Zmolili smo molitev in nato je začela gospodinja deliti hrano, ki jo je hčerka pomagala nositi do trgačev. Po kosilu smo zmolili in odšli na delo, pridružili so se še gospodinja in otroci, ki so pridno trgali. Postalo je zelo veselo, naokrog sta se slišala smeh in pesem.

Po delovnem dnevu smo se vrnil na njihov dom. Tam nas je pričakala obilna večerja. Pri obedu so se poleg trgačev zbrali vsi domači – nono, nona, gospodar, gospodinja in njuni štirje otroci. Nono je začel z molitvijo, nato smo veselo segli po hrani in pijači. Po večerji smo zmolili, nato je mamica rekla otrokom: »Sedaj pa pojdite nonotu naredit križ.« Stekli so nonotu v naročje in naredili križ. Ko so ga vsi pokrižali, jih je pokrižal še nono. Zatem so veseli stekli k mamici in odšli v posteljo.

Mi smo še malo pokramljali, v večernih urah smo se odpeljali proti domu. Bil je zelo lep dan, poln novih doživetij in veselja. Gostitelje bom ohranila v lepem spominu kot krščansko družino, ki je zelo prijazna do tujih in do domačih.

Marija Janša

Razvijanje osebnosti v odnosih

■ **Lidija Golc**, mag., prof. slovenščine in ruščine, poučuje slovenščino na *Srednji šoli za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo*, in sicer tudi odrasle. Je soavtorica učbenikov za osnovno in srednjo šolo ter avtorica dveh pesniških zbirk.

Profesorji, ki skupaj s poučevanjem tudi 'razrednikujemo', se vedno bolj zavedamo, kako pomembno in istočasno podcenjeno je naše poslanstvo. Dragocenega prostora in razmisleka tule ne bom posvetila štetju ur in kritičnemu razmisleku o izvedbi razrednih ur, ampak refleksiji o tem, kaj je v razredu pomembno.

Razredne ure v srednji šoli

Gotovo je odgovorno slediti stroki in sveže znanje, prekvašeno s prejšnjim, prenašati mladim.

Vendar naj bi bil vsak pedagog sočasno celovita osebnost z vrednotami, ki tudi njemu osebno omogočajo psihološko blagostanje, ter odgovoren in dosleden strokovnjak. Za današnje čase naporen izziv, o katerem smo učitelji, tudi z dijaki, veliko razmišljali ravno v letu usmiljenja.

Izhodišče poslanstva profesorja, ki je tudi razrednik, je dejstvo, da nas ne vodita le razum in volja, ampak vedno tudi čustva. O svojem doživljanju in čustvovanju pa moramo prav tako razmišljati in govoriti, pa če se še tako spreminjata. Ali pa ravno zato, ker nihanja v čustvovanju lahko vsakega človeka vsaj vznemirijo, če ga ne celo zmedejo. Čustvovanje, ki ga priznamo in ustrezno izrazimo, nam pomaga razvijati odnose, v katere vsak trenutek vstopamo, in se razvija v intuicijo (Kompan Erzar, 2016: 10–11). Odnosi pa so edini prostor, v katerem se človek lahko razvija, preoblikuje in sprejme lastno resničnost.

V štirih letih se v srednji šoli zvrsti štirikrat osemnajst razrednih ur. V začetku šolskega leta naredimo razredniki in dijaki vsebinski in časovni načrt razrednih ur, v katerem je vsaj tretjina tematskih. Za zaupanje, odnos in sodelovanje je pomembno, da jih tudi izpeljemo (ne med odmori, ne le o finančah, organizacijskih zadevah in izostajanju). Najboljše razredne ure so tiste, ki jih dijaki pripravijo sami: predstavitev lastnih dejav-

nosti, doživetij, pa tudi skrbi in problemov. Taka odprtost razred poveže, saj so ostale ure res ciljno naravnane, včasih pa kaka situacija ali trenutno aktualna tema tudi med poukom prav kličeta po poglobitvi, podobni dikciji razredne ure.

O razvijanju osebnosti težko govorimo, če nimamo jasne predstave, čemu vsemu naj bi v življenju sledili. Zato eno prvih razrednih ur v prvem letniku posvetimo pogovoru o vrednotah v lastnem življenju. Za izhodišče lahko vzamemo nekaj vrstic nižje omenjeno preglednico iz knjige *Osebnost*

Najboljše razredne ure so tiste, ki jih dijaki pripravijo sami: predstavitev lastnih dejavnosti, doživetij, pa tudi skrbi in problemov.

in vrednote (Musek, 1993), vsebino vrednotnih kategorij (Musek, 2015: 30) ali *Razširjeni model vrednotnih kategorij* (n. d.: 33–35). Pri tem ne gre za kategoriziranje ali pomnjenje pojmov, ampak za ozaveščanje pomena vrednot v lastnem življenju. Šele ko vrednotenje z dijaki ozavestimo, jih lahko zase kategorizirajo, se do njih opredeljujemo/je in se sprašujemo/je, kako jih uresničujemo/je. Ko govorimo o vrednotah, dijaki svoj pogled nanje tudi zapišejo, dodajo pa tudi, kakšne cilje želijo doseči med obiskovanjem srednje šole. Zapise o lastnih ciljih jim vrnem ob koncu četrtega

letnika. Veliko jih že pozabi, da so to kdaj zapisali, a so zapisanega veseli, včasih tudi začudeni nad tem, kako so doživljali sebe in svoje cilje v prvem letniku.

Vrednote in psihično blagostanje

Oddelek dijakov Srednje šole za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo, ki je na razredni uri 6. 4. 2016 pisal o svoji izkušnji s sočutjem, je v prvem letniku spoznal Muskovo lestvico vrednot in razpravljal o njej (Musek, 1993: 218–223). Vrednote je ta oddelek poznal bolj temeljito in se do njih tudi bolj poglobljeno opredeljeval kot drugi oddelki, ki jih poučujem, čeprav ob predstavitvi spoznavnih, etičnih in estetskih vrednot, na katere moram dijake opozoriti, preden pišemo eseje, v vseh oddelkih eno uro posvetim tudi razlagi hedonskih, potenčnih, moralnih vrednot ter vrednot smisla in izpolnitve.

Dijaki so ob pripravi na razmislek in pisanje o sočutju poiskali svoje zapiske iz prvega letnika in preglednico iz prvega letnika, v eni uri ustno navajali svoje opredelitve in lastne primere, eno uro pa pisali o tem, kako sami razumejo sočutje in kako ga živijo v svojem vsakdanu (navajajo primere).

Zanimivo je, da jih je večina pisno navajala druge primere, kot so bili tisti, o katerih so govorili, kar pomeni, da se kljub temu, da se poznajo in po moji presoji niso bili zadržani drug pred drugim, s svojo intimnostjo še vedno ne želijo izpostavljati. Dovolili pa so mi (ko je po naključju sočasno prišlo vabilo v radijsko oddajo¹), da preberem kak njihov primer, a brez navajanja priimkov.

Vprašanja na poti iskanja

Na razredni uri pred 6. 4. 2016 nismo razlagali simbola leta usmiljenja ali razmišljali o usmiljenju kot vzgoji za življenje, tudi se nismo pogovarjali o razliki med usmiljenjem in sočutjem, saj je bil cilj ozaveščanje in motiviranje mladostnikov za osebno odločanje in obnašanje, ki temelji na vrednotah. Smo pa prebrali članek *Usmiljenje ali sočutje* Ranke Ivelja (2016: 6–8) in se spomnili vrednot. Pri tem sem se zavedala dejstva, da moram proti temu cilju hoditi tudi kot posameznica, saj se vsak trenutek zavedam tekmovalnostno in storilnostno naravnane

šole in se zato prav tako vsak trenutek zavedam odgovornosti, da vzporedno z znanjem dijakom podajam tudi empatičnost do sebe in okolja ter jim pomagam prepoznati in razvijati njihov odnos do sebe in sveta.

Primeri

Svoje razumevanje in primere sočutja iz lastnega življenja so pisali dijaki celega oddelka (2015/16) po prejšnji razredni uri pogovora. Na izdelke se niso podpisali. Večina je pisala o izkušnji v družini (bolezen starih staršev ali staršev) in v širšem okolju (prijatelji, sosedje, kralji ulice, begunci, mučenje živali). Dijaki se aktivno odzivajo na probleme in ne sprejemajo apatije okolice.

- *Moja mami je imela pred dvema mesecema hudo operacijo, zato z atijem skrbiva zanj. Sedaj si je malo opomogla, vendar še ni tako, kot mora biti. Ne sme vzdigovati niti lažjih predmetov in veliko mora počivati. Veliko se pogovarjava. Nočemo je izgubiti, zato ji v vsem pomagava, kolikor lahko.* (Tara)
- *Vsak mesec prispevam nekaj denarja za punčko iz Corumbe v Braziliji. Ime ji je Sara Stephani, stara je dvanajst let. Mama ji je umrla, ko je bila še dojenček, oče pa jo je zapustil. Živi pri starih starših, ki ji ne morejo omogočiti šolanja. Zato smo se s prijatelji odločili, da zanjo vsak mesec zberemo 30 evrov. Veseli smo, ko nam pošljejo njeno sliko, zahvalo in šolsko spričevalo. Ni treba imeti veliko, da deliš.* (Barbara)
- *Nazadnje sem bil sočuten pred dvema tednoma. Kot ponavadi sem šel po pouku na vlak, k meni je pristopil neznan mladenič. Prosil me je za drobiž. Žalostno je, da so nekateri v taki stiski, da prosijo, dal sem mu ga.* (Jan)
- *Na vlakcu sem z grozo ugotovila, da sem mesečno vozovnico pozabila doma, v denarnici pa nič denarja, da bi kupila karto. Zraven mene je sedel fant, ki je brez besed pomagal in mi plačal karto. Zelo sem bila vesela, ko sem ga naslednji teden srečala in sem mu denar lahko vrnila.* (Tjaša)
- *V osnovni šoli so se sošolci z besedami spravili na bolj ubogo sošolko, češ da je nesposobna in neumna in da ne bo v življenju nič dosegla. Najprej nisem vedel, kaj naj naredim, potem sem jim pa le rekel, da to ni res in naj se ne spravljajo nanjo. Še sam sem bil presenečen, da so res nehali in smo še prijatelji, ona pa je uspešna na eni drugi srednji šoli.* (Kristjan)
- *Prejšnji teden sem izvedela za izginitje dveh fantov. Enega od njiju poznam, Klemen je bil moj sošolec v osnovni šoli. Ne morem si predstavljati, kaj doživljajo starši, ko ti pridejo policaji povedat, da so tvojega otroka našli v Ljubljani. Z vsem srcem mislim na njih in mi je zanje hudo.* (Sara)
- *V osnovni šoli me je enkrat sošolka prosila, če lahko popoldne pride k meni. Zvečer pa ni želela iti domov in mi je tudi povedala, zakaj. Oče jo je pretepal in hladilnika ni smela odpreti, vsega pa raje ne napišem. Takrat je prespala pri nas in naša mami je vse povedala v šoli. Nekaj časa potem nisva imeli stikov, ker se je preselila k sorodnikom, sedaj pa si dopisujeva. Kot jaz končuje srednjo šolo, stanuje pa ne več v našem kraju.* (Nika)

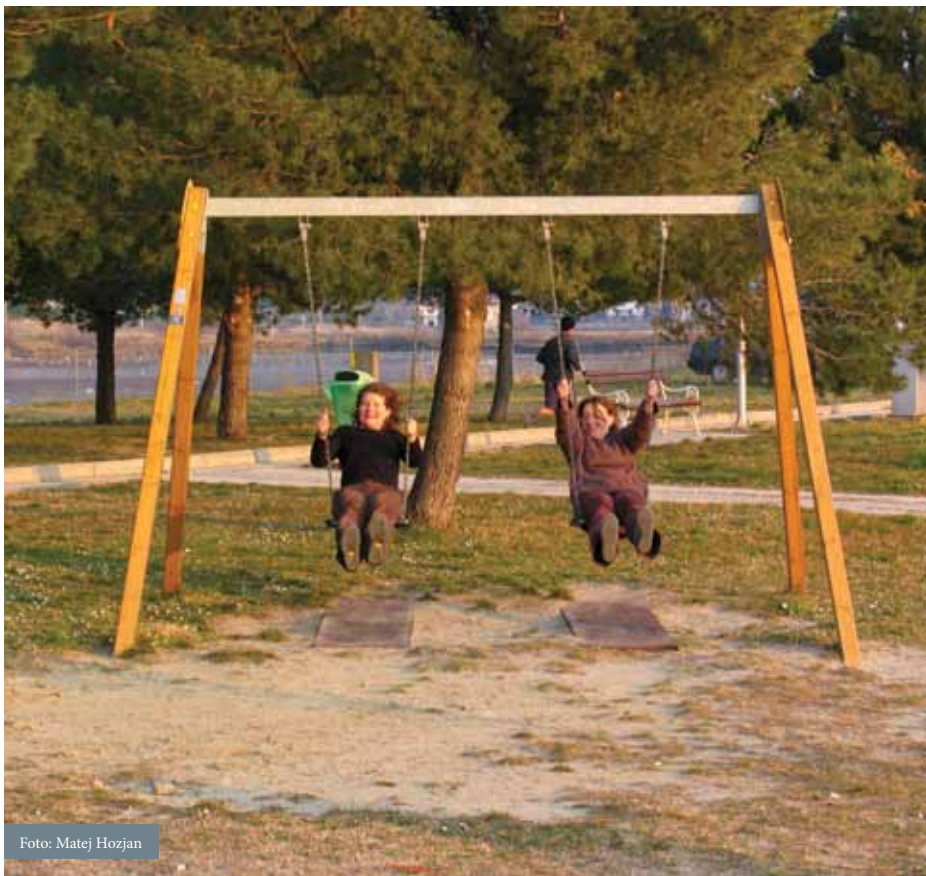

Foto: Matej Hozjan

Zaključek

Le čustveno pismen, kritičen mlad človek bo lahko kasneje tudi odgovorno in ustvarjalno razmišljal in deloval. Zato je prav, da ga vsak dan skušamo tudi čustveno in socialno odpirati, v kontekstu življenja in pri pouku obravnavane tematike. Želim, da ob koncu obiskovanja naše šole uspešno opravijo maturo tudi na tem področju: razvijejo občutek lastne vrednosti, pripadnosti, predvsem pa smiselnosti ter nujnosti trajnega iskanja smisla.

Literatura

- Ivelja, Ranka (2016): Usmiljenje ali sočutje. V: *Vzgoja*, leto 18, št. 69, str. 6–8.
- Kompan Erzar, Katarina (2016): Usmiljenje v življenju družine. V: *Vzgoja*, leto 18, št. 69, str. 10–11.
- Musek, Janek (1993): *Osebnost in vrednote*. Ljubljana: Educy.
- Musek, Janek (2015): *Osebnost, vrednote in psihično blagostanje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Opomba

- 1 *Sledi večnosti*, radio ARS, 17. april 2016, novinar Boštjan Debevec, odgovarjata Silvo Šinkovec in Lidija Golc.

Vzgoja osebnosti za vzdržni razvoj

■ **Bogomir Novak** je bil v letih 1985–2012 redno zaposleni raziskovalec vzgoje in izobraževanja na *Pedagoškem inštitutu* v Ljubljani. Je avtor 705 bibliografskih enot, od tega ene znanstvene in več strokovnih monografij. Po upokojitvi sodeluje s *Pedagoškim inštitutom* kot član raziskovalne skupine, na mednarodnih konferencah *Instituta Sorena Kierkegaarda* in s centri dnevnih dejavnosti za starejše v Ljubljani.

Vzdržnost je večpomenski izraz. Pomeni tudi odpornost, imunost, rezilientnost na zunanje in notranje pritiske. Vsak se rodi že z naravnimi življenjskimi potenciali za odpornost na zunanje pritiske okolja.

Moto

»Ko hodiš, pojdi zmeraj do konca. Spomladi do rožne cvetice, poleti do zrele pšenice, jeseni do polne police, pozimi do snežne kraljice, v knjigi do zadnje vrstice, v življenju do prave resnice, v sebi do rdečice čez eno in drugo lice. A če ne prideš ne prvič, ne drugič do krova in pravega kova, poskusi: vnovič in zopet in znova.« (Tone Pavček)

Vprašanje posameznikove vzdržnosti

Vzdržnost je večpomenski izraz. Pomeni tudi odpornost, imunost, rezilientnost na zunanje in notranje pritiske. Vsak se rodi že z naravnimi življenjskimi potenciali za odpornost na zunanje pritiske okolja. Po Längleju (navedeno po Waibel, 2013) gre za štiri stebre individualne osebnosti: 1. moči (können), 2. marati (mögen), 3. smeti (dürfen), 4. morati (müssen).

Za vzdržnost potrebujemo vse pogoje po celi antropološki vertikali. Biološka osnova dolgotrajne vzdržljivosti so aerobni energijski procesi, saj so ti edini zmožni dolgotrajne obnove energije. Pri aerobnih energijskih procesih so ključni elementi kisik in goriva: glikogen, kisik, glicerol in maščobne kisline. Količina goriv in intenzivnost aktivnosti sta ključna elementa, ki določata, koliko časa bo intenzivnost trajala. Vzdržnost sodi že v zmožnost individualnega bivanja – eksistence (1. steber), ki je pogoj za druge tri stebre. Vzdržljivost je sposobnost vzdrževanja dobrih in zdravih

življenjskih pogojev in jo ohranjamo z vajo, dejavnostjo, delom. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ, 1999: 572–573) najdemo številne pomenske razlage glagola, ki kažejo na Franklovo (Frankl, 2016) tematizacijo kljubovanja duha. Vsekakor je naša moralna dolžnost (Länglejev 4. steber je »morati«), da zunanje in notranje pritiske premagujemo.

Neoliberalni kapitalizem je krut. Vzdržljivost le predpostavlja, sistemsko pa je ne podpira. Čedalje več je žrtev prezahtevnih razmer, ker ne delujejo v skladu z naravnimi pogoji lastne eksistence. Rezilientnost, ki je od posameznika do posameznika različna, je sicer dinamičen, prožen in prilagodljiv proces, za katerega sta značilni splošna življenjska prilagodljivost in prožnost otroka, mladostnika in odraslega, ki kljub težavam do določene meje ohranja svoj zastavljeni razvoj. Ključno je, da se pri tem opira na zunanje in notranje dejavnike, ker se ne sme pustiti zapeljovati skušnjavam (Länglejev 3. steber) grehov, napak, slabim in zlim dejanjem.

Na tem mestu opisujemo le nekatere pozitivne in negativne zunanje in notranje dejavnike rezilientnosti. Drlić (2011) jo opredeli kot pozitiven odgovor na psihosocialni problem, konflikt, spor znotraj niza kognitivnih in emocionalnih odzivov. Oblikujemo ga na osnovi samozaupanja, občutka (samo)obvladovanja življenjskih situacij, odločnosti, samonadzora, iznajdljivosti in vztrajnosti. Zlasti etnično odtujen posameznik je ranljiv. Tudi problem zadnjih prise-

ljencev zadeva inkluzivno in integrativno pedagoško ravnanje.

Rezilientnost se zmanjšuje z distresi, izgovarjanjem (burning out), skrbmi, strahovi, pretiranimi športnimi treningi, poškodbami, stigmatizacijo s strani okolja, slabo samopodobo, zatrti etnično identiteto pri priseljencih, represivno kontrolo delavcev s strani delodajalcev in drugimi negativnimi dejavniki.

Rezilientnost je dinamičen, prožen in prilagodljiv proces, za katerega sta značilni splošna življenjska prilagodljivost in prožnost osebe, ki kljub težavam do določene meje ohranja svoj zastavljeni razvoj.

Strokovna literatura kot ključne dejavnike spodbujanja rezilientnosti oz. odpornosti na krizne dogodke izpostavlja: vključujoče, varno in skrbno učno okolje, ki postavlja realno visoka pričakovanja, zagotavlja ustrezno pomoč in podporo, razvija vseživljenjske kompetence ter omogoča samostojno in aktivno udeležbo (Kiswarday, 2015). Gre tudi za spodbujanje ustvarjalne klime npr. v šoli, osebne rasti, pozitivnega mišljenja, opolnomočenja, empatije. Te dejavnike poudarjajo tudi sodobna didaktično-metodična načela pouka. Šele dobra družina, vrtec in šola so varovalni dejavniki za otroka, če v njih vladata dobra klima in kultura, ki vključujeta strategije soočanja s problemi in konflikti.

Vzgojo za vzdržnost gojimo v smislu zdravega duha v zdravem telesu. Redna, zmerna športna vadba lahko pozitivno vpliva na vzdržljiv imunski sistem posameznika ter s tem na telo in njegovo delovanje. Treba

je živeti čim bolj celostno uravnoteženo, z usklajevanjem aktivnega in kontemplativnega stila življenja. Slednjega vsebujejo rekreativne dejavnosti, meditacija, molitev, joga ... Najbolj znani dejavniki nezdravega življenjskega sloga so: nezdrav način prehranjevanja, telesna nedejavnost, kajenje, droge, pitje alkoholnih pijač in stresen način življenja, izpostavljanje škodljivim vplivom in onesnaženosti okolja.

Rezilientnost v izobraževanju najbolj spodbujajo kakovosten pouk, inkluzivni pristop, izkustveno učenje v varnem okolju, sodelovalno učenje in podpora pri doseganju ciljev. Izven šole pa obstajajo različne svetovalne službe. Eden izmed načinov spodbujanja rezilientnosti je opolnomočenje, ki s pomočjo različnih tehnik posameznikom nudi podporo, da v sebi najdejo osebno moč, odgovornost in ljubezen. Svetovalec svojim strankam pomaga, da ugotovijo, kdo so, kaj zares želijo v življenju in kako se (še) lahko soočijo z nastalo težavo ali konfliktom, ki jih dela nemočne. Posameznik krepi dobro komunikacijo s samim seboj in z drugimi. Ko v sebi najde mir, da lahko živi v miru z drugimi. Metode celostne podpore posameznikom, da ponovno prebudijo

potenciale osebne moči in ljubezni, so: nepristransko in empatično poslušanje, postavljanje vprašanj, spodbujanje izražanja čustev, prepoznavanje preteklih ovirajočih vzorcev in iskanje novih perspektiv.

Svetopisemska osnova vzdržnega razvoja

Že stari Grki so vedeli, da osebni značaj pridobimo s stalno vajo. Današnja globalna projekcija trajnostnega razvoja je v bistvu vzdržna, kar pove angleška sintagma *sustainable development*. Tako individualna kot družbena raven zanj pa izhajata že iz svetopisemske zasnove ljubeče bližine Boga in bližnjega.

Za težke, krizne čase nam je Gospod poslal Duha Tolažnika, ki nam daje moč vztrajanja. Gospod pravi: »S svojo stanovitnostjo si boste pridobili svoje življenje« (Lk 21,49). »Omagojuočemu daje moč, onemoglemu povečuje vzdržljivost. Mladiči omagujejo in pešajo, mladci se spotikajo in padajo, tisti pa, ki zaupajo v Gospoda, obnavljajo svojo moč, vzdigujejo trup kakor orli, tekajo, pa ne opešajo, hodijo, pa ne omagajo« (Iz 40,29–31).

Sveto pismo nas uči, da je treba gledati naprej in ne nazaj, na to, kar je zgoraj, in ne na to, kar je spodaj. Bog uslišuje v nenehni molitvi, svetuje, naj trkamo in se nam bo odprlo, iščemo in nam bo dano. »Prosíte in vam bo dano! Išcite in boste našli! Trkajte in se vam bo odprlo! Kajti vsak, kdor prosí, prejme; in kdor išče, najde; in kdor trka, se mu bo odprlo« (Lk 11,9–13).

Vzgoja za vzdržnost gojimo v smislu zdravega duha v zdravem telesu.

Bog nam ne nalaga večjih bremen, kot jih lahko nosimo. Tistim, ki so danes še posebej prepričani, da je vzgoja najtežji poklic, in obupavajo zaradi občutka nemoči, je Jezus rekel: »Pridite k meni vsi, ki ste utrujeni in obteženi, in jaz vam bom dal počitek. Vzemite nase moj jarem in učite se od mene, ker sem krotak in v srcu ponižen, in našli boste počitek svojim dušam; kajti moj jarem je prijeten in moje breme je lahko« (Mt 11,25–30).

Jezus jasno pove: »Kdor ostane v meni in jaz v njem, ta rodi obilo sadu. Kajti brez mene ne morete ničesar storiti« (Jn 15,5). Osnova za Pavčkovo pesem, ki smo jo kot moto navedli na začetku, je v Jezusovi zagotovitvi: »Jaz sem z vami do konca sveta« (Mt 28,20). V pismu Hebrejcem (Heb 3,12–14) pa piše: »Obstoj, ki smo ga prejeli, ohranimo neomajnega do konca.« Iz teh svetopisemskih odlomkov (lahko bi jih navedli še več) izvemo, kakšna sta prava pot in ustrezen način vzgajanja za prihodnost. Gospod je naš vodnik in naš vzgojitelj.

Literatura

- Drljič, Karmen (2011): *Vpliv etnične identitete na razvoj rezilientnosti vzorcev vedenja iz priseljenih družin*. Magistrsko delo. Koper: Pedagoška fakulteta.
- Frankl, Viktor E. (2016): *Kljub vsemu reči življenju 'da': psiholog v koncentracijskem taborišču*. 2. prenovljena izdaja. Celje: Društvo Mohorjeva družba.
- Kiswarday, Vanja Riccarda; Valenčič Zuljan, Milena (2015): *Paradigmatski premik sodobne šole od usmerjenosti v primanjkljaje k rezilientnosti*. V: *Obzorja učenja: vzgojno-izobraževalne perspektive*, str. 179–194, 483–484.
- Längle, Alfred (1991): *Osmišljeno živjeti: primijenjena egzistencijska analiza: putokaz za život (orig. Sinnvoll leben)*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ)* (1999). Peta knjiga. Ljubljana: SAZU.
- Waibel, Eva Maria (2013): *Erziehung zum Sinn – Sinn der Erziehung: Grundlagen einer Existenzialen Pädagogik*. 2. izdaja. Augsburg: BRIGG Pädagogik Verlag.

Foto: Matej Hozjan

Internet v našem življenju

■ **Neža Miklič**, univ. dipl. soc. del., univ. dipl. sociologinja; dolgoletna kriminalistka, ki se je aktivno ukvarjala s preiskovanjem najrazličnejših oblik zlorab in nasilja v družini. Je avtorica preventivnega projekta *Policist Beno, kaj pa zdaj?*. Sedaj je predavateljica kriminalistike na *Višji policijski šoli* na *Policijski akademiji*.

Svetovni splet je sestavni del življenja otrok in mladostnikov. Mladi na internetu preživijo vse več časa. Uporabljajo ga za različne dejavnosti, med katerimi so na vrhu seznama: 'druženje', klepetanje in igranje različnih iger. Omogoča jim tudi dostop do glasbe in filmov. Z vidika staršev naj bi splet mladim omogočal predvsem dostop do informacij in učenje.

Razlike med generacijami

Vsaka generacija odrasča v različnih okoliščinah. Vrnite se v čase, ko ste bili vi mladi, ali še bolje, v čase, ko ste bili najstniki. S kakšnimi spremembami se vaši starši tedaj niso strinjali? Z oblaci? Glasbo ali gledanjem televizije? Je bilo morda preveč telefoniranja, tistega klasičnega, s stacionarnega telefona in z razpotegnjenim kablom v drug prostor? Bili so res drugi časi. Tako kot so bili povsem drugi časi, ko so odraščali in bili mladi naši starši, stari starši sedanje generacije.

Mladi tega tisočletja si ne morejo predstavljati, da je pravzaprav še nedolgo nazaj obstajal svet brez spletnih povezav in prenosnih telefonov.

Površna ocena izkazuje, da gre za nepremostljive razlike med generacijami. Stališče, da je tehnologije odločno preveč, deluje kot dejstvo. Ne vzbujata niti pomislekov niti kritike. Odrasle, predvsem starše, skrbi, da otroci in mladi nimajo več brezskrbnega otroštva ter da jih tehnologija ropa pomembnih življenjskih izkušenj in odno-

sov. Odrasli ocenjujejo s svojega vidika in individualnega zgodovinskega spomina ali obdobja – sami so se kot otroci od jutra do noči igrali zunaj. Pri tem zelo radi pozablja-jo na to, kakšni so oni sami danes, kakšen je njihov odnos do tehnologije 'tu in zdaj'. Se odrasli res tako zelo razlikujejo od svojih otrok, ko gre za uporabo spleta? Poleti leta 2016 se je norveška konservativna premierka Erna Solberg zaradi (takrat) napovedanega izstopa Velike Britanije iz EU na Slovaškem udeležila uradnega obiska. Med sestanki si je vzela odmor in v starem delu Bratislave skupaj s telesnimi stražarji, nekaterimi funkcionarji in televizijsko ekipo z mobilno igro Pokemon GO 'lovila' Pokemone. Mediji niso podrobno poročali o delu uradnega obiska, večjo težo so usmerili v podrobnosti igranja mobilne igre. Norveška premierka ni izjema. Različne raziskave navajajo, da odrasli svoje telefone preverjajo do 200-krat na dan ali na vsake 4 minute! Odrasli prav tako kot mladi avtomatsko pregledujejo družabna omrežja in elektronsko pošto, četudi je že vnaprej povsem jasno, da ne bodo videli ničesar pomembnega, še manj zanimivega. Sodobni čas nam potrošniško narekuje, da

Ključen je odnos odraslih. Otrokovi starši lahko s svojimi nepremišljenimi objavami spravijo svojega otroka v položaj žrtve.

je življenje brez pametnih telefonov nemogoče, prepričuje nas, da bomo s pomočjo pametnih telefonov bistveno bolj povezani, da se bomo manj dolgočasili in da bomo celo bolj svobodni ali varni. Realnost kaže tudi drugačno plat, in sicer da veliko ljudi uporablja telefon z namenom, da se izogne stikom z drugimi.

Biti v stiku z resnično osebo

Ameriška sociologinja Sherry Turkle ugotavlja, da pametni telefoni spreminjajo dinamiko odnosov v družinah, prijateljstvih in seveda tudi ljubezenskih odnosih. Behavioristi in psihologi so se v povezavi z naraščanjem uporabe svetovnega spleta in spletnih družabnih omrežij ukvarjali večinoma z vprašanjem njihovega vpliva na mlade.

Foto: Matej Hozjan

Ugotovili so, da razširjena uporaba spleta in z njim povezanih tehnologij močno vpliva na razvoj človeškega uma tako s stališča njegovih kognitivnih sposobnosti kot tudi vedenjskih vzorcev.

Prenehati moramo otrokom predstavljati današnji svet tako, da si bodo mislili, da je vse, kar je potrebno, računalnik. Računalnik je dobra stvar, toda le kot orodje.

Nikoli ne more nadomestiti človeka, človeškega odnosa, topline, matrine nežne roke.

(Federico Mayor, bivši generalni direktor Unesca)

Pogovori z drugimi so namreč prava eksplozija čustev in pozornosti. Otroci radi delijo mnenja in fotografije na družabnih omrežjih, konkretnih stvari in čustev pa žal ne delijo več. Neposrednega pogovora se otroci vedno bolj bojijo. Raje 'tekstajo', kot govorijo. Sherry Turkle je v pogovorih z učitelji ugotovila, da otroci ne prepoznajo več neposrednih čustev na sogovorniku. Učitelji so sociologinji povedali, da otroci vedno manj razumejo druge otroke; niti ne vedo več, kdaj druge otroke prizadenejo. Otroci drug drugemu ne znajo več zaupati, ker namesto v oči gledajo v svoje elektronske naprave. Ne zgolj prepoznati čustvo, zelo težavno in naporno se je namreč na čustvo tudi primerno odzvati; telefon pa omogoča 'instant' pobeg.

Ameriška sociologinja Nancy Jo Sales v svoji knjigi Ameriška dekleta, družabna omrežja in skrivno življenje najstnikov (Social Media and the Secret Lines of Teenagers) navaja, da ima v Ameriki kar 73 % najstnikov svoj pametni telefon. Najstniki so po njenih ocenah tudi po 11 ur dnevno 'priklopljeni' na elektronske naprave in otroci, mlajši od šest let, so že bili soočeni s spletno pornografijo. 92 % ameriških otrok je 'online', še preden so stari dve leti.

Slovenski prostor ni oaza. Že dve- ali triletniki znajo poiskati risanko na tabličnem računalniku, ki vedno bolj postaja 'varuška', medtem ko starši brskajo po svojem pametnem telefonu ali tabličnem računalniku. Otroci prve triade osnovne šole v šolo nosijo svoje mobilne telefone in se s sošolci

pogovarjajo o tem, katere igrice igrajo. Za najstnike je pametni telefon statusni simbol in neredke so situacije, ko najstniki v krogu nemo strmijo v prazno, vse dokler v roke ne vzamejo vsak svoje pametne naprave. Potem za isto mizo 'navidezno' komunicirajo preko naprav.

Nevarne posledice

Ključen je odnos odraslih. Otrokovi starši so lahko tisti, ki s svojimi nepremišljenimi objavami spravijo svojega otroka v položaj žrtve. Novopečeni starši so izjemno veseli in mnogi si želijo svoje srečne trenutke deliti tudi na spletu. Vse več je staršev, ki se jim zdi prav, da še tako intimne podrobnosti sporočijo širnemu svetu že pred otrokovim rojstvom. Začnejo z objavami slik zarodka in otroku v njegovem imenu že ustvarijo profil na Twitterju ali Facebooku. Ne razmišljajo o posledicah svojih dejanj, ko objavljajo slike in posnetke svojih otrok, ko le-ti npr. sedijo na kahljici, ne pomislijo na počutje osnovnošolca, ko mu bodo njegovi sošolci in vrstniki, katerih mnenje je ključno, predložili tovrstne zadetke na svetovnem

spletu. Za 'piko na i' posnetkov zagotovo ne bodo obdržali zase, delili jih bodo naprej, zgolj za trenutek zadovoljstva, zabave ali naslade. Tudi oni se ne bodo zavedali posledic svojih ravnanj.

Ameriški raziskovalci so se usmerili še na ugotavljanje posledic tehnologije pri odraslih oz. starših in na to, kako njihove vedenjske spremembe vplivajo na odraščanje otrok oziroma njihovo vzgojo. Tehnološki pripomočki, predvsem telefoni, ki jih uporabljajo starši, so pri večini otrok povzročili močne negativne občutke. Prizadeti otroci so navedli tri najbolj kritične primere zemanjaranja s strani staršev, ko so ti bili zatopljeni v svoje naprave: med skupnimi obroki, med prevozom v šolo ali iz nje in med obiskom športnih prireditev ali aktivnosti. In otroci? Ti so prosili svoje starše, naj prenehajo z brkljanjem po svojih mobilnih telefonih. Starši so se odzvali klišejsko: »Samo še to in končam.« Zveni znano?

Res je, moderen način življenja človeka sili v stalen stik z delom, a skrb in vzgoja otrok sta prednostni nalogi odraslih. Tudi zato bo tej tematiki posvečen prispevek v naslednji številki revije Vzgoja. ◀

Foto: Nataša Pezdur

Samopoškodbeno in samomorilno vedenje

Povzetek predavanja Matica Munca v Izoli

■ **Špela Pahor** je diplomirala in magistrirala na *Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete* v Ljubljani. Zaposlena je kot bibliotekarka in pravljničarka v *Mestni knjižnici Izola*. V župniji Piran poučuje verouk. Zbira življenjske zgodbe, ljudsko pripovedno izročilo, piše, prevaja in pripoveduje.

Pred časom je bil gost v Mestni knjižnici Izola psiholog Matic Munc. Širši javnosti je postal znan zaradi primera »koroška deklica«. Tema njegovega predavanja je bila samomorilno in samopoškodbeno vedenje. Povabili smo ga na željo nekaterih uporabnikov knjižnice.

Matic Munc je študij psihologije uspešno zaključil leta 1998. Izobraževal se je tudi za vodenje edukativnih skupin za depresijo in anksioznost, za kognitivno-vedenjskega terapevta ter naredil strokovni izpit iz socialnega varstva. Kot samostojni svetovalec se posveča posameznikom, parom in družinam. Je član Društva Brez limita – skupine strokovnjakov, ki nudijo celostno podporo ljudem z različnimi težavami, kot so zasvojenost, motnje hranjenja, samopoškodbeno in samomorilno vedenje. Leta 2015 je bil imenovan v Svet za mlade Mestne občine Ljubljana.

Če vidimo človeka, ki je zamorjen, začne z obredi poslavljanja ali govori o samomorilnih načrtih, mu moramo pomagati. Takrat moramo biti pogumni in ga vprašati, ali razmišlja o samomoru. Če imamo nekoga radi, to naredimo.

S temnimi platmi človeškega bivanja se je Matic Munc začel soočati nekako pred 12 leti, ko se je na CSD Ljubljana Moste - Polje ukvarjal z delinkventnimi mladimi, storilci kaznivih dejanj in odvisniki. Nadaljeval je na oddelku za zaščito otrok, delal je s spolno zlorabljenimi otroki, zasvojenici, žrtvami nasilja v družini. Bil je tudi psiholog v zaporih v Ljubljani. »Zaporniki so še posebej

rizična skupina. Zelo sem vesel, da mi v zaporu ni nihče umrl, čeprav je tam visoka stopnja samomorov. Ker sem trmast, sem vsak dan hodil tja in se z njimi pogovarjal in bil ob njih, tudi če se niso želeli pogovarjati. Ampak bil sem tam in sem rekel, *ne boš se mi ubil.*«

O samomorilnem vedenju

Poznamo štiri vrste samomorov: iz hude notranje stiske, iz afekta (brez načrta, impulzivno), zaradi duševnih težav (shizofrenija, bipolarna motnja), kot posledica spodrsrljaja (recimo pri nekaterih oblikah spolnega izživljanja, ki vključujejo dušenje). V zadnjo skupino sodijo filozofski samomori iz trdnega prepričanja, »da je vse skupaj brez zveze, življenje je treba čim prej končati, ker je nesmiselno. Umrl bom mlad in bom lepo truplo.« Ta vrsta samomorov je velik izziv, ker je v ozadju zelo močan etično-filozofski konstrukt, ki se mu težko oporeka.

Tvegana vedenja – samomorilno, samopoškodbeno vedenje in odvisnost – so zunanji izraz zelo hude notranje stiske. Če želimo pomagati ljudem v stiski, potrebujemo veliko empatije, časa, energije, zavzetosti. Njihove težke zgodbe nas čustveno zaznamujejo, zato je velikokrat lažje predpisati zdravila ali druge ukrepe, ki blažijo posledice. Človek, ki se odloči za samomor, občuti tako hudo notranjo stisko, da ne želi več

živeti. Skoraj vsaka slovenska družina je zaznamovana s samomorom, a o tem neradi in premalo govorimo. V naši dvolični družbi precej problemov prikrivamo in samomor je ena od tabu tem. V Sloveniji kljub visoki stopnji samomorilnosti še nimamo nacionalnega programa za preprečevanje samomorov.

Na kaj moramo biti pozorni

Znakov, da nekdo razmišlja o samomoru, je več. Če nam nekdo pove, da bi si rad vzel življenje, je treba to jemati zelo resno. O tem je veliko stereotipov. Prvi je, da »ljudje, ki govorijo o samomoru, tega ne bodo storili«. To je laž. Retrogradne raziskave odkrivajo, da je večina ljudi, ki so naredili samomor, o tem govorila. Njihovo sporočilo je lahko posredno ali neposredno in je v bistvu klic na pomoč. Rezanje vezi z življenjem in obredi poslavljanja nam povedo, da nekdo razmišlja o samomoru. Morda nam omeni: »Mogoče se pa ne bova več videla.« Začne urejati zemeljske stvari, vračati dolgove, želi se znebiti stvari, ki jih ne potrebuje več, in jih podarja naprej. To kaže na to, da človek dela svoj samomorilni načrt, da ga želi izvršiti. Drugi stereotip pravi, da »če nekdo poskuša storiti samomor, je to samo iskanje pozornosti«. Tudi to ni res. Ljudje, ki so naredili samomor, so imeli pred tem poskuse samomorov. Poskusi samomora so resni poskusi in zahtevajo našo zaskrbljenost, sočutje, naš angažma, in to ne glede na to, ali je ta poskus narejen na način, da bi lahko to osebo nekdo našel. Tretji stereotip je, da se »človeku ne da pomagati; če hoče narediti samomor, ga bo naredil«. Vedeti moramo, da človek

v taki stiski ni popolnoma v posesti svoje volje. Preprečevati samomore in reševati življenja se vedno splašča.

»Nekaj si bom naredil,« to nam je že skoraj vsem padlo na misel. Izdelava načrta, torej razmišljanje o načinu samomora, pa pomeni, da se je stvar že začela konkretizirati. Sledi namen, nato pa izvedba. Te štiri faze se lahko včasih dogodijo izjemno hitro, tudi v pol ure, lahko pa trajajo dolgo časa.

Kako ravnamo ali o pomenu zdravih odnosov

Če imamo dovolj zdrave medosebne odnose, lahko opazimo, da je sorodnik, prijatelj ali sodelavec v stiski. Takrat lahko pristopimo in vprašamo, kaj se z njim dogaja. Pomembno je biti prisoten, biti ob njem, ostati v stiku z njim. Opazovati moramo, kaj počnejo ljudje v naši bližini. Če vidimo človeka, ki je zamorjen, začne z obredi poslavljanja ali govori o samomorilnih načrtih, mu moramo pomagati. Takrat moramo biti pogumni in ga vprašati, ali razmišlja o samomoru. Če imamo nekoga radi, to naredimo. Če se začne izogibati odgovoru, je treba narediti korak naprej, imeti več stikov, poiskati strokovno pomoč in človeka tudi zaščititi. Skupaj s prizadetim človekom je treba odkrivati, kaj bi mu pomagalo. Ljudje smo zelo različni in vsak človek na svoj način išče srečo in smisel svojega življenja. Pri tem mu lahko stojimo ob strani in mu pomagamo, nikakor pa mu ne vsiljujemo svojih pogledov in 'receptov'. Nekaterim pomaga vera, drugim morda šport ali ustvarjalnost. Možnosti je nešteto, odkrivajmo jih skupaj s prizadetim človekom.

Depresivnemu človeku ne pomagamo s humorjem ali z nasvetom, naj razmišlja pozitivno. To je kuhinjska psihologija! S humorjem lahko gledamo na svoje pretekle stiske šele veliko let kasneje. Človeku v stanju akutne depresije življenje ni smešno niti lepo, ampak črno, tragično in boleče. Depresija je zelo boleča. Takrat človek ne vidi nič pozitivnega. Kdor je kdaj doživel podobna depresivna stanja, to lažje razume, kdor pa tega še ni doživel, ne razume. Zato moramo biti previdni in tudi dovolj pogumni, da stopimo v stik s takim človekom. Takega človeka je treba zaščititi, sprejeti, ga stisniti k sebi. Besedna zveza »jaz te razumem« je

zelo prevzetna. Nikar ne govorimo ljudem v stiski, da jih razumemo, ker jih ne. Poslušajmo zgodbe ljudi, sprejmemo jih, bodimo tolerantni, potem pa iščimo rešitev. Če tega ne dovolijo, se umaknimo, spoštujemo njihovo mejo. Živeti s partnerjem, ki je v depresiji, zna biti težko, a če ga imamo radi, mu damo vedeti: »Glej, tukaj sem zate.«

Grožnjo s samomorom lahko kdo uporabi tudi kot orodje za čustveno izsiljevanje: »Če ne boš z menoj, se bom vrgel s stolpa.« Čeprav taka grožnja vsebuje elemente izsiljevanja, se je vedno dobro vprašati, kaj stoji za tem. Takemu človeku lahko odkrito povemo, kako se zaradi tega počutimo. Če smo v takem odnosu, ne moremo biti mi tisti, ki pomagamo. Vedno pa lahko poiščemo pomoč, na primer pokličemo reševalce, policijo. Tudi mimo nekoga, ki leži na ulici, ne bomo šli. Vendar pa odnos, v katerem nekdo partnerja izsiljuje na tak način, ni ljubezenski odnos. Tak odnos moramo prekiniti, osebi pa poiskati pomoč. Ob vsaki smrti imamo ljudje navadno občutek krivde. Samomor nam pušča več vprašanj kot

odgovorov. Če vemo, da smo naredili vse, kar se je dalo narediti v tistem trenutku, npr. poiskali pomoč za tega človeka, nam to zelo pomaga.

Izkušnje iz tujine kažejo, da probleme pri ljudeh s kompleksnimi težavami (večkratnimi diagnozami, v težkem socialnem položaju itd.) uspešno rešujejo timi strokovnjakov različnih smeri, ki med seboj enakovredno sodelujejo. Skupaj oblikujejo cilje pomoči in naredijo varnostno mrežo okoli ogroženega ali prizadetega človeka. V Sloveniji je to zelo drugače – psihiatri se včasih ne želijo pogovarjati, socialni delavci so taki in drugačni ... V takih primerih moramo vedno pomagati – tudi če so potem ljudje, ki smo jih rešili, jezni na nas. Saj ne pomagamo s predpostavko, da nam bo kdo hvaležen!

O samopoškodbenem vedenju

Tudi pri samopoškodbenem vedenju je notranja stiska zelo huda in telesna bolečina je eden izmed možnih ventilov. Samopoško-

Foto: Peter Prebil

dovanje je v Sloveniji razširjeno predvsem med mladimi. Sem sodi rezanje po različnih delih telesa, npr. po notranji strani rok, trebuhu, dimljah, nogah, prsih, ugašanje cigaretnih ogorkov na koži, tolčenje v zid, dokler členki niso krvavi. Rane so lahko zelo globoke in lahko prekrivajo celo telo. Gre za trenutno sprostitev notranje bolečine. Če se nekdo poreže po vratu, kjer so močne žile, pa je to poskus samomora. Starši, svetovalni delavci in učitelji, ki so v stiku z mladimi, morajo biti pozorni na njihovo vedenje: dolgi rokavi poleti, skrivanje ali varovanje samopoškodovane roke so znaki, da je nekaj narobe. Rezanje pogosto preide v neke vrste odvisniško vedenje. Starši so pogosto zadnji, ki to opazijo, vrstniki pa vedo vse. To vedenje je huda nevarnost in k temu nekaj prispeva tudi internet. To ni moda, ampak zelo rizično vedenje med mladimi. V šolah naj učitelji vzpostavijo zaupen odnos z mladimi in naj preučujejo vzroke, zakaj se to dogaja – sprašujejo učence, zakaj ... Če nas nekdo prosi, naj tega ne povemo naprej, moramo to upoštevati. Ohraniti moramo zaupen odnos in skupaj z otrokom razmišljati, kaj narediti. Vzrok je vedno neka osebna stiska: morda pritisk v šoli, bojazen zaradi šolskega neuspeha, lahko pa tudi

nasilje ali spolne zlorabe doma. Treba se je pogovarjati in odkriti vzrok. Lahko se obrnemo na strokovnjake, a to naredimo tako, da spoštujemo željo po zaupnosti, sicer tvegamo, da pride otrok v še hujšo stisko in naredi samomor.

Pomanjkanje ljubezni in topline v najbolj osnovnih, temeljnih medsebojnih odnosih v družini v zgodnjem obdobju otroštva

Depresivnemu človeku ne pomagamo s humorjem ali z nasvetom, naj razmislija pozitivno. Človeku v stanju akutne depresije življenje ni smešno niti lepo, ampak črno, tragično in boleče.

lahko privede do marsičesa. Ni nujno, da nam na zunaj kaj manjka, družina je lahko finančno preskrbljena, a ni topline, bližine pomembnih ljudi, ni varnosti. Tudi v naših medsebojnih odnosih v odraslosti je premalo bližine in topline. Univerzalno zdravilo je, da vzpostavljamo bližino, tudi z objemom, dotikom, stiskom roke. V vsaki situaciji lahko pristopimo k človeku, mu damo toplo besedo, ga pobožamo, se ga

dotaknemo, pogledamo v oči in vprašamo, ali je v redu. Žal pa izgubljam to kulturo medčloveških odnosov.

Zaključek

»Tudi sam sem bil v zgodnjem otroštvu spolno zlorabljen s strani staršev. Tega sem se zavedel pri sedemindvajsetih letih. To je bila moja temeljna bolečina. Bil sem v globoki depresiji. Zdaj, po šestnajstih letih, je bolje. Človek prenese ogromno trpljenja, je zelo prilagodljivo bitje. Je pa tudi ranljiv in so trenutki, ko se zlomi. Takrat je treba človeka zaščititi,« je povedal Matic Munc, tudi bloger in žvižgač, velik ljubitelj morja in strasten potapljač.

Predavatelj je sledil rdeči niti obravnavane teme, obiskovalce pa je povabil, naj sodelujejo z vprašanji. Njegova strokovnost, empatija, toplina in iskrenost sta nekatere spodbudila, da so se počutili dovolj varne podeliti tudi svoje izkušnje odvisnosti, socialne stiske, depresije ali poskusa samomora. Veliko obiskovalcev, predvsem pedagoških in socialnih delavcev, pa je ob koncu večera izrazilo svojo hvaležnost, saj so pridobili veliko dragocenih podatkov in izkušenj za poklicno in osebno delo. ◀

Foto: Nataša Pezdir

Družim se, torej sem – toda s kom in kako?

- **Helena Jeriček Klanšček**, dr. soc. ped., je raziskovalka in znanstvena sodelavka na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje. Je avtorica številnih člankov in knjig s področja duševnega zdravja ter zdravja otrok in mladih ter predavateljica na različnih fakultetah.
- **Jasmina Krajnc** je univ. dipl. psih. z izkušnjami v raziskovalnem delu na področju (javnega) duševnega zdravja. V preteklosti je delala tako z otroki in mladostniki kot tudi z odraslimi ter z osebami s težavami v duševnem zdravju.
- **Karmen Britovšek**, univ. dipl. psih., je karierna svetovalka za brezposelne in iskalce zaposlitve na Zavodu za zaposlovanje.

Ljudje smo socialna bitja, kar med drugim pomeni, da številne potrebe zadovoljujemo v odnosih z drugimi ljudmi. Že pri dojenčkih lahko opazujemo zametke socialnega vedenja, kot je npr. socialni nasmeh (nasmeh, ki se pri dojenčku pojavi, ko zazna človeški obraz) (Zupančič, 2009), v mladostništvu pa se razvijajo nove oblike socialnih interakcij, postopno oblikovanje koncepta prijateljstva, razvoj empatije, samorazumevanja itd. Sodobne tehnologije so tudi na področju druženja prinesle nove možnosti, ki so še posebej popularne med mladostniki. Toda ali je 'virtualno' prijateljstvo enako kot običajno?

Vrstniški odnosi v obdobju mladostništva

V obdobju mladostništva postanejo socialni stiki (predvsem druženje z vrstniki) osrednjega pomena. Med druženjem s prijatelji in vrstniki mladostniki pridobivajo socialne spretnosti in veščine, preizkušajo različne vloge, opredeljujejo svoje življenjske cilje, prepričanja in vrednote ter s tem postopno izoblikujejo identiteto. Vrstniški odnosi so mladostniku v pomoč pri osamosvajanju od staršev ter pri navezovanju stikov z nasprotnim spolom. V obdobju mladostništva pride do sprememb tudi na področju oblikovanja prijateljstev, ki postanejo čustveno intenzivna in bolj intimna. V primerjavi z otroštvom prijateljstvo mladostnikov temelji na večji medsebojni odprtosti, odkritosti, zaupanju in vzajemnosti (Zupančič, Svetina, 2009).

V okviru raziskave *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju mladostnikov v Sloveniji*, HBSC, 2014 so mladostnikom, stari 11, 13 in 15 let, zastavili nekaj vprašanj v zvezi z njihovimi prijateljstvi. Ugotovili so, da ima vsaj enega dobrega prijatelja 80 % mladostnikov, izven šole se s prijatelji vsaj enkrat tedensko srečuje: pred 8. uro zvečer 35,4 % mladostnikov, po 8. uri zvečer

pa 16,2 % mladostnikov (Jeriček Klanšček idr., 2015). Na lestvici od 1 do 7 (najvišja ocena je 7) so mladostniki podpora prijateljev ocenili s povprečno oceno 5,3. Dekleta podpora prijateljev ocenjujejo višje kot fantje (Pucelj, 2015).

Nove oblike prijateljstev

Mladi uporabljajo svetovni splet, da ostanejo v stiku s prijatelji, ki so jih spoznali v 'realnem' prostoru, včasih pa na spletu tvorijo nova, t. i. 'virtualna' prijateljstva. Čeprav lahko 'virtualna' prijateljstva odraslim nudijo čustveno podporo in znižajo občutje osamljenosti, na populaciji mladostnikov še ni bilo narejenih dovolj vzdolžnih raziskav, da bi lahko ustrezno sklepali o vplivu 'virtualnih' prijateljstev in spletnih komunikacijskih orodij na duševno zdravje mladostnikov (Amichai-Hamburger, Kingsbury, Schneider, 2013).

Ugotovljeno je bilo, da se pretirano druženje na spletu povezuje z zasvojenostjo z internetom (Smahel, Brown, Blinka, 2012) ter da so tisti mladostniki, ki bi se v stiski obrnili na 'virtualne' prijatelje, bolj osamljeni kot tisti, ki se ne bi obrnili na 'virtualne' prijatelje (Subrahmanyam, Lin, 2007). Hkrati pa lahko uporaba takoj-

šnjega sporočanja (orodja, ki omogočajo prenos sporočila v realnem času) pri mladostnikih vpliva na izboljšanje kakovosti prijateljstev, ki so sicer nastala v 'realnem' prostoru. Mladostniki so namreč bolj nagnjeni k razkrivanju svojih občutij, razmišljanja, skrivnosti, izkušenj ... preko spleta kot pri komunikaciji v živo (Valkenburg, Peter, 2009).

Veliko socialnih spretnosti otroci res lahko usvojijo spontano, pri določenih veščinah pa vseeno potrebujejo podporo in sistematično učenje oz. trening veščin. Zato je pomembno, da starši in predvsem učitelji spodbujajo razvoj socialnih spretnosti in druženje z vrstniki.

V že omenjeni raziskavi HBSC, 2014 (Jeriček Klanšček idr., 2015) se je pokazalo, da 35,2 % slovenskih mladostnikov s prijatelji klepeta s pomočjo takojšnjega sporočanja, preko socialnih omrežij pa se s prijatelji povezuje 19,3 % mladostnikov in le 4,1 % preko elektronske pošte. Dekleta pogosteje kot fantje uporabljajo elektronske medije (razen e-pošte) za povezovanje s prijatelji

(Pucelj, 2015). Glede na to, da se na spletu ohrani vsa komunikacija, uporabnik pa ima le malo nadzora nad tem, kaj se bo dogajalo z njegovo vsebino, je razkrivanje osebnih podatkov na spletu lahko tvegano.

Na spletu se pojavlja tudi spletno trpinčenje, ki lahko vpliva na poglobljanje (samoporočane) depresije (Gámez-Guadix, Orue, Smith, Calvete, 2013) ter se povezuje s samomorilnimi mislimi in vedenjem (Hinduja, Patchin, 2010). Dogodke na spletu moramo torej jemati enako resno kot dogodke izven spleta, jih ustrezno obravnavati ter se o tem pogovarjati z mladostniki.

Zaradi opisanega menimo, da je mladostnike bolje spodbujati k druženju v realnem okolju in jim pomagati pri razvoju socialnih veščin. Slednje jim bodo v pomoč pri tvorjenju dobrih prijateljstev.

Kako lahko spodbujamo druženje med vrstniki v realnem okolju?

Pogostost vrstniških stikov ter kakovost le-teh je odvisna od številnih dejavnikov: otrokovih/mladostnikovih značilnosti, vzgojnega stila, družbenih dejavnikov itd. Pogoj za druženje z vrstniki oziroma za to, da je otrok ali mladostnik sposoben ustvariti in nato tudi ohranjati prijateljske odnose z vrstniki, so usvojene določene socialne spretnosti (Ajdišek, 2009). Otroci in mladostniki te spretnosti najpogosteje pridobijo in razvijajo v odnosih z vrstniki in včasih se zdi, da se teh veščin naučijo mimogrede. Veliko socialnih spretnosti otroci res lahko usvojijo spontano, pri določenih veščinah pa vseeno potrebujejo podporo in sistematično učenje oz. trening veščin. Zato je pomembno, da starši in predvsem učitelji spodbujajo razvoj socialnih spretnosti in druženje z vrstniki. Učitelji lahko poskušajo v pouk vključevati različne načine skupinskega dela, pri čemer morajo učenci za rešitev neke naloge ali pripravo izdelka sodelovati in si med seboj pomagati. Po opravljeni nalogi se z učenci pogovorijo, kako so se počutili pri takšni obliki dela, katere so prednosti, slabosti itd. Poleg tega je pomembno, da učitelji spodbujajo sodelovanje med starejšimi in mlajšimi učenci. Eden izmed načinov je lahko ta, da starejši učenci ob dogovorjenem dnevu eno šolsko uro pomagajo

Foto: Nataša Pezdir

mlajšim vrstnikom pri razlagi snovi, pisanju domačih nalog ... Pomembne veščine, ki jih je treba pri učencih sistematično razvijati, so tudi spretnosti pristopanja – kako pristopiti in navezati prvi stik, kako sporočati svoje ideje, misli, želje in potrebe, kako ustrezno reševati spore itd. Predvsem pa je pomembna vloga učiteljev in staršev, da otrokom in mladostnikom pomagajo razumeti povezanost med njihovim vedenjem in socialnimi posledicami. To lahko krepijo s pogovorom z učenci o tem, kaj menijo, kako se počutijo vrstniki ob njihovem določenem vedenju, katera čustva ob tem doživljajo itd. (Resiliency Resource Centre, 2015). ◀

Literatura

- Ajdišek, Neža (2009): Socialne spretnosti – kaj so in zakaj so pomembne? V: *Didakta*. Letnik 18–19, št. 132, str. 28–30.
- Amichai-Hamburger, Yair; Kingsbury, Mila; Schneider, Barry H. (2013): Friendship: An old concept with a new meaning? V: *Computers in Human Behavior*. Letnik 29, št. 1, str. 33–39.
- Gámez-Guadix, Manuel; Orue, Izaskun; Smith, Peter K.; Calvete, Esther (2013): Longitudinal and Reciprocal Relations of Cyberbullying With Depression, Substance Use, and Problematic Internet Use Among Adolescents. V: *Journal of Adolescent Health*. Letnik 30, str. 1–7.

- Hinduja, Sameer; Patchin, Justin W. (2010): Bullying, Cyberbullying and Suicide. V: *Archives of Suicide Research*. Letnik 14, str. 206–221.
- Jeriček Klanšček, Helena; Bajt, Maja; Drev, Andreja; Koprivnikar, Helena; Zupanič, Tina; Pucelj, Vesna (ur.) (2015): *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji. Izsledki mednarodne raziskave HBSC*, 2014. Ljubljana: NIJZ.
- Pucelj, Vesna (2015): Družina, šola, prijatelji. V: Jeriček Klanšček, Helena idr. (ur.): *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji. Izsledki mednarodne raziskave HBSC*, 2014. Ljubljana: NIJZ, str. 19–28.
- Resiliency Resource Centre, Mental Health Foundation of Australia (2015): *Socialne veščine*. Pridobljeno 23. 12. 2015 s spletne strani: <http://www.embracefuture.org.au/resiliency/index.htm>.
- Smahel, David; Brown, B. Bradford; Blinka, Lukas (2012): Associations between Online Friendship and Internet Addiction among Adolescents and Emerging Adults. V: *Developmental Psychology*. Letnik 48, št. 2, str. 381–288.
- Subrahmanyam, Kaveri; Lin, Gloria (2007): Adolescents on the net: Internet use and well-being. V: *Adolescence*. Letnik 42, št. 168, str. 659–677.
- Valkenburg, Patti M.; Peter, Jochen (2009): The Effects of Instant Messaging on the Quality of Adolescents' Existing Friendships: A Longitudinal Study. V: *Journal of Communication*. Letnik 59, str. 79–97.
- Zupanič, Maja; Svetina, Matija (2009): Socialni razvoj v mladostništvu. V: Marjanovič Umek, Ljubica; Zupanič, Maja (ur.): *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 589–611.
- Zupanič, Maja (2009): Socialni razvoj dojenčka in malčka. V: Marjanovič Umek, Ljubica; Zupanič, Maja (ur.): *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 255–289.

Otroci in njihovi skrivnostni usmerjevalci

Tinca Stegovec: Gugalnica, 1975

■ **Milček Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve (2011) predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je izredni član SAZU, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

Izhodiščni motiv grafike Gugalnica je vsakdanji prizor z igrišča, kjer se otroci (v duhu slovenske ljudske pesmi jih je sedem) predajajo skupinskemu guganju na gugalnici, ki jo na obeh straneh poganjata stoječa odrasla. Vendar je umetnica celo v takem nedolžno igrivem in brezskrbnem dogajanju s svojim značilnim globinskim dojemanjem sveta ugledala skrit pomen oziroma širše pomenljiv življenjski položaj.

Bistveno zanjo je, da se v ugledane prizore vselej zastrmi neposredno in hkrati z miselne distance ter da v njih dojema zamejnja ali uvide, vedno z veliko odgovornostjo, tehtnostjo in zavzetostjo za ljudi, kot bi v njej odzvanjal starokrščanski izrek, da je temelj strahospoštovanja do Boga človekoljubnost. S tem pa je povezana tudi skrb za ljudi, še posebno za otroke, ki se brezskrbno igrajo – v varstvu in pod strogim nadzorstvom odraslih. Umetnica je po svoji življenjski poklicanosti tudi vzgojiteljica, dolgoletna pedagoginja, občutljiva tako za človeško intimo kot za človekovo vpetost, če že ne večkrat usodno ujetost v zgodovinski prostor ter v življenjske položaje, v katerih je človek utesnjen, a iz njih išče največkrat počitniško sprostitev – tako kot otroci na gugalnici – kot zanj pogosto edini dosegljiv način za vsaj začasno doseganje svobode.

Tako naravnana ustvarjalka je tudi v navidezni enovitosti in sproščenosti prizora ob različni usmerjenosti na gugalnici sedečih otrok ugledala očitno dvojnost oziroma dvopolnost. Po trije zaporedno nameščeni otroci so obrnjeni vsak na svojo stran, desna skupina k rjavordeči figuri in leva k črni postavi, le deklica na sredini je usmerjena proti gledalcu. Postavi odraslih pa sta kot celoti nerazvidni, saj vidimo le njuna spodnja segmenta z nogami na gugalnici, zato

ostajata kot neznana velikana nad otroki močno skrivnostni. Otroci na igralu se trdno držijo za ročaje, a njihovo zaganjanje iz ene smeri v drugo je odvisno od obeh enigmatičnih poganjalcev. Če bi v njem razbirali guganje skozi življenje, ga ne bi mogli doumeti kot usmeritev k jasnemu cilju, do katerega bi vodila premočrna življenjska pot s pogledom naprej in nazaj, ampak le nihanje v eno in drugo smer.

Umetničina ustvarjalna pot skozi življenje je dosledno usmerjena v nenehno meditacijo, saj slikarka človeške poti ali brezpotja in vsakršne življenjske postaje s svojim delom ustvarjalno komentira, malone pedagoško pa pojasnjuje tudi svoja vanje zazrta dela. V monografiji *Človek in njegovo okolje* je ob grafiki *Gugalnica* zapisala: »Grafika je nastala v času, ko je bila v svetovnem dogajanju najbolj izrazita borba med dvema blokoma – zahodnim in vzhodnim.« V smeri takega simbolnega dojemanja, ki ni nikoli samo enoznačno zamejeno, pa lahko v luči nakazanega dualizma vidimo v poganjalcih ali nadzornikih gugalnice tudi vzgojitelja mladih generacij kot predstavnika različnih, tudi s pojmovanji razdeljenega Vzhoda in Zahoda povezanih vzgojnih in pedagoških principov: tistih, ki v učencih spodbujajo razvoj kreativne individualnosti, in onih, ki jim je na prvem mestu kolektivizem (kakršen je pri nas veljal v desetletjih

po drugi svetovni vojni celo že v otroških vrtcih, ob tem ko so dobri vzgojitelji vendar spodbujali tudi nadarjene, tako da je uradno doktrino presegal njihov osebni uvid). Negovanje individualnosti in za življenje potrebna socializacija pa se najbrž zlivata v težnje po osebni celovitosti, ki naj bi otroku omogočala harmoničen razvoj, varnost in svobodo, kar morda nakazuje 'neuvrščena' deklica na sredini, ki edina ne jezdi gugalnice, ampak sedi na njej sproščeno, a zato morda manj zavarovano.

Negovanje individualnosti in za življenje potrebna socializacija pa se najbrž zlivata v težnje po osebni celovitosti, ki naj bi otroku omogočala harmoničen razvoj, varnost in svobodo, kar morda nakazuje 'neuvrščena' deklica na sredini.

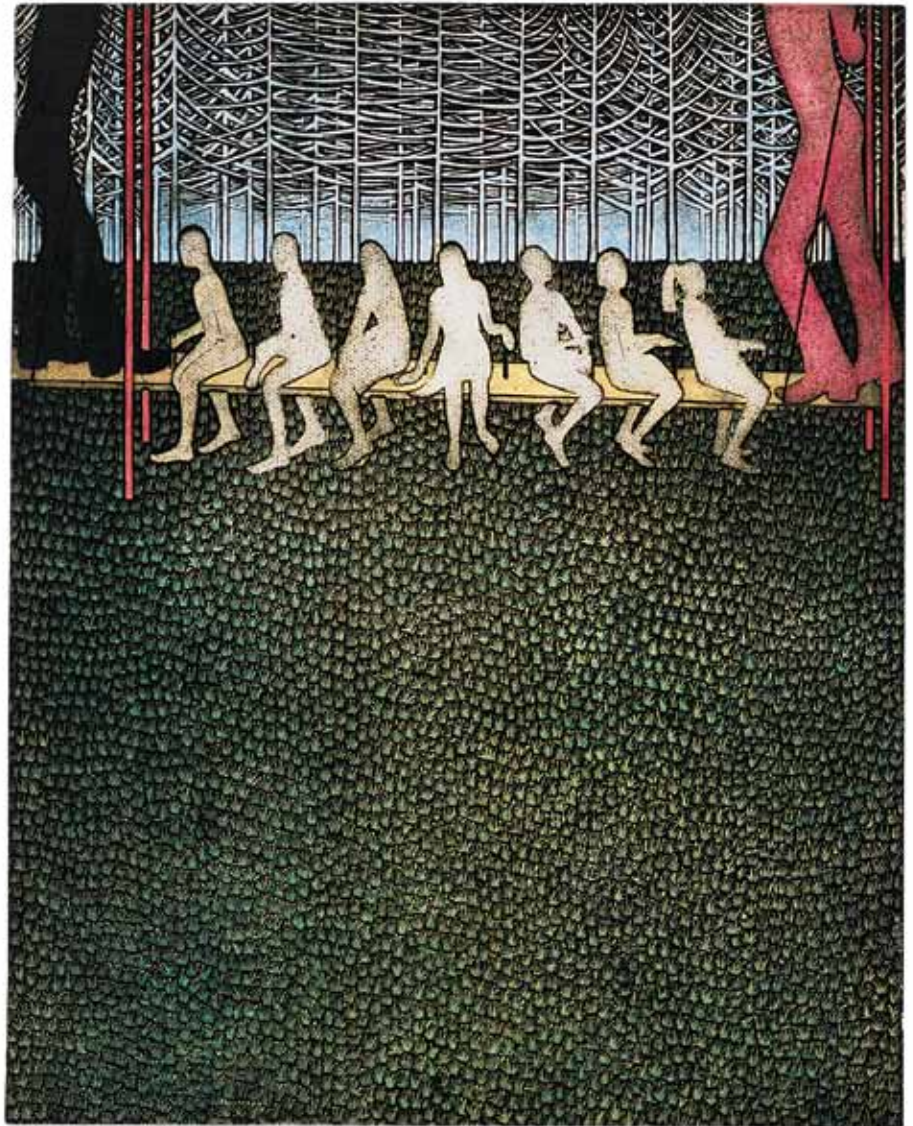
Tako dojeta, četudi v osnovi preprosta grafika je lahko pravcata spodbuda tudi za tovrstna razmišljanja; prav taka sporočila so za dela Tinca Stegovec nasploh značilna, na primer za njeno grafiko prav tako neposredno uzrtega prizora s tremi galebi, ki medse ne pustijo črne ptice, v katerem je umetnica dojela človekov odpor do drugačnosti. V njeni umetnosti tako odkrijemo še vrsto tovrstnih družbenih aluzij, predvsem pa človekovo iskanje smisla in prikaze njegove odtujenosti ter hrepenenja po sreči.

Zaradi takega gledanja, ki v konkretnosti dojema splošnost, je umetnica v dobi najznačilnejše zrele ustvarjalnosti svoje figure dosledno shematično stilizirala. Na *Gugal-*

nici jih je reducirala le na silhete, v kompozicijski celoti pa je izražen predvsem njen smisel za ritem in ravnotežje, pri čemer slikarka enoličnost popolne simetrije rahlja in poživlja vsaj z drobcenimi raznolikostmi. V znamenju tako posplošenega gledanja na konkretnost zveni tudi celotna likovna zasnova slike, ob kateri izstopajo umetnica strogotna doslednost, tehnična dodelanost, potrpežljivost in natančnost, kar kaže na njeno vsestransko prizadevanje po popolnosti.

Večino pokončnega grafičnega lista zajema dominantno ploskovno prizorišče. Nosilni travnik oziroma površina zelenega parka se kot vzorčasta bršljanasta preproga dviga kvišku in v premišljeno ustaljenem razmerju v duhu zlatega reza zaključuje z vodoravnim horizontom, ki ga predirajo obrisi otroških glav, medtem ko sta 'brezglavi' figuri na robovih slike zaradi le delne razvidnosti ter predimenzioniranosti videti toliko bolj skrivnostni. Travnati predel slike je izrisan z neverjetno preciznostjo, kot na kaki starodavni miniaturi in kot bi se umetnica držala starodavnega modrečevega nasveta, naj živi (in torej tudi deluje) »natančno vse do najneznatnejših stvari«. Enako preprežena in čipkasto prefinjena so tudi drevesa, ki kot v zimski pravljici enakomerno rastejo s horizonta nad zeleno preprogo, prepredena v enakomerno, a ne do potankosti simetrično mrežo prostorsko prepletenih linij. Sama gugalnica, na kateri so otroci usklajeni z vertikalami dreves, pa je kot ritmična vzporednica horizonta vpepa v brezprostorno ploskovno prizorišče iz drugega očišča, kar je razvidno že iz njenih rdečkastih nosilnih stebrov, ki so postavljeni na travnik perspektivno, kot bi se zasedrali v tridimenzionalni prostor. Tako je že v sami likovni zasnovi slike zajeta neka pritajena napetost, dosledno temelječa le na drobnih spremembah oziroma odstopanjih od osnovne sheme, ki jo označujejo uravnotežena preglednost, kristalna jasnost in nosilna ploskovitost.

Celota slike je v vsej ornamentalni nasičenosti krhka in zračna, malone srednjeveško pravljicična, če že ne orientalsko magična, in z vsem tem za čas, ki je na novo prerajal figuralno ustvarjalnost, hkrati moderna. Bele figure deklic in dečkov, raznolike v obrisih, so diferencirane tudi v subtilni grafični obdelavi ploskovnih površin, ki s pikčasto

strukturo nežnih odtenkov bogati njihovo belino; bela pa so tudi drevesa in svetloba belo izrisanih listov s travnika, ki s svojo minuciozno ornamentalnostjo razčlenjuje nosilno zelenino. Vse je hkrati skrajno preprosto in skrajno rafinirano ter prečiščeno, tako kot slikarkin pogled, ki v ugledanih dogajanjih razbira sporočila o življenju. Ta pa se ji z likovnim preurejanjem in usmeritvijo na bistveno največkrat reducirajo na sentenčno izrečen pomen, ki zveni kot najsplošnejše, že kar pregovorno veljavno spoznanje.

Vse take lastnosti je umetnica vcepljala tudi svojim učencem in je v prepričanju o nujnosti likovne in najširše kulturne vzgoje rada pisala, ilustrirala pa je tudi osnovnošolski učbenik. V vsakomer je ugledala njegov osebni potencial in ga skušala razumeti,

v skladu s svojim ustvarjalnim načelom in izkušnjo, da o vsem videnem in doživetem tudi premišlja ter iz vsega povzema življenjska spoznanja, in to z veliko modrostjo počne prav danes, ko se ji z letošnjim 8. aprilom približuje častitljiva 90-letnica plodnega življenja. V njem se je vselej zavzemala za humane vrednote, ki jih je dojemala in živela z ustvarjalno lucidnostjo in srčno občutljivostjo, svetovljansko izobraženostjo, dosledno zvestobo svojemu narodu, privrženostjo demokratičnim idejam ter zasidranostjo v etiko, ki jo utemeljuje na zaupanju v Boga. Če v kateri, potem v njeni umetnosti »Bog prebiva v razbirajočem uvidevanju modreca«, kot je že pred skoraj 2000 leti o bivališču krščanskega Boga v človeku v *Sekstovih izrekih* razmišljal neznan alexandrijski modrijan. ◀

Biti čuječ prostovoljec

■ **Tina Klinkon**, dipl. soc. pedagoginja (UN), zaključuje magistrski študij socialne pedagogike. V programu *Človek za druge* je bila dve leti prostovoljka, v letošnjem letu je mentorica prostovoljcem.

Kakšni dve leti nazaj sem ob zaključku prostovoljskega leta razmišljala o opravljenem prostovoljnem delu in si odgovarjala na vprašanje, zakaj biti prostovoljka. Moj odgovor se je glasil nekako tako: »Ker me prostovoljno delo bogati, tako osebnostno kot tudi strokovno. Lep je občutek, ko nekomu posvetiš svoj čas in energijo. Dobiš pa pravzaprav veliko več, kot daš.«

Še vedno se popolnoma strinjam z zapisanim. Morda bi dodala misel, da moraš znotraj odnosa z uporabnikom znati poiskati, kaj je tisto dobro, ki ga nosi človek v sebi; kaj je pripomoglo k oblikovanju zaupnega odnosa; kaj si ti kot prostovoljec dobil zase; kaj bi v odnosu lahko še izboljšal ipd. Če želim to doseči, se moram znati umiriti, biti celostno prisotna in se vprašati, kaj pravzaprav doživljam, kaj čutim v odnosu do človeka, s katerim se srečujem. Če bom v stiku s sabo, bom lahko začutila in spoštovala tudi edinstvenost vsakega posameznika. To je ključni vidik, ki me spodbuja, da pobrskam, kaj se dogaja z menoj v odnosu, in si to dovolim tudi občutiti.

Kaj pomeni biti čuječ?

Beseda čuječnost je v zadnjem času velikokrat uporabljena in slišana. Zagotovo ste jo tudi vi že kje zasledili in je v vas zbudila nekaj radovednosti. Naj jo za začetek razložimo s pomočjo definicije, ki jo je opredelil Kabat-Zinn v Poštuvan in Tančič Grum (1994): »Čuječnost pomeni usmerjanje pozornosti na poseben način: z namenom, v sedanjem trenutku, neobsojajoče.« Sliši se zelo preprosto, a če se vprašam, ali znam biti v sedanjem trenutku pozorna na dogajanje v sebi in okrog sebe ter ob tem brez predsodkov sprejemati čisto vse, ugotovim, da to ni tako enostavno. Če izhajam iz lastne izkušnje – hitro se mi zgodi, da v naglem življenjskem tempu ne znam živeti v tem trenutku. Misli mi bežijo k vsem mogočim obveznostim; že sem pri jutrišnjem dnevu ali pa se oziram v preteklost.

Kaj pa misel na to, kar počnem sedaj? Ali znam začutiti tipke, s katerimi zapisujem te besede? Malo za šalo, malo zares – ker ravno pišem o tem, se tega skušam zavedati v polni meri in se trudim biti prav tukaj. Še vedno mi misli seveda uidejo drugam, a pomembno je, da jih mirno in prijazno pospremem nazaj k bistvu in se ne obsojam, kako mi že spet ni uspelo. Biti čuječa tudi ne pomeni, da moram biti sedaj popolna oziroma naj v celoti spremenim življenjski stil. Gre bolj za to, da življenje živim z zavedanjem, da sprejemem, kar čutim, in se učim umirjenosti, saj bom le tako bolj dozvetna za izbiro in odziv v skladu s seboj. Morda si moram le dovoliti in prebuditi v sebi nekaj, kar že imam. Naj se poskušam vživeti v misel Marcela Prousta, ki je bila izpostavljena v enem izmed prispevkov na konferenci MINDfulness 2016: »Pravo odkrivanje se ne začne z iskanjem novih pokrajin, ampak z gledanjem z novimi očmi.« Mogoče je le čas, da si nadenem očala in skušam pogledati s perspektive notranjega doživljanja. To lahko prenesem v marsikatero situacijo v vsakdanjem življenju.

Kako čuječnost izgrajuje prostovoljca?

Povedali smo, da čuječ človek (prostovoljec) posluša sebe in je v stiku z notranjim dogajanjem. To pomeni, da se zaveda svojih misli, čustev in občutkov. Samo zavedanje pa ni dovolj, saj lahko pripelje tudi v začaran krog. Za prostovoljca je pomembno, da si dovoli sprejeti vse, kar se v odnosu z uporabnikom izrazi. Ko si dopusti z rado-

vednostjo občutiti prav vse, pa naj bo prijetno ali neprijetno, bo lahko tudi bolj v stiku s sočlovekom. Poudariti želim, da ne iščemo popolnega prostovoljca, saj vemo, da je popolnost pravzaprav le iluzija. Potrebna je odprtost, da zmorem občutiti in sprejeti tudi svojo šibkost v neznani situaciji ali dnevu, ki mi ni ravno pisan na kožo. Še več – da svoje negotovosti ne skrivam, pač pa jo iskreno izrazim. S tem se tudi približam uporabniku in mu ne dajem občutka nadrejenosti, ampak pokažem enakovrednost – svojo človeškost. Ravno to pa je tisto, kar najbolj šteje in nas še bolj zbliža z uporabnikom.

Letos smo se v okviru uvodnega izobraževalnega srečanja programa prostovoljnega dela *Človek za druge* pogovarjali o tem, kakšne lastnosti naj bi imeli kot prostovoljci. Ena izmed največkrat izpostavljenih je bila potrpežljivost. Ne gre le za potrpežljivost z našimi uporabniki, ampak tudi za potrpežljivost z nami samimi. Če se navežem na razmišljanje o čuječnosti, to pomeni, da moram biti v prvi vrsti potrpežljiva s seboj. To pomeni, da od sebe ne zahtevam preveč, ampak sem prizanesljiva, si dam novo priložnost in vztrajam ob padcu.

Na to se navezuje še ena pogosto izpostavljena lastnost prostovoljca, to je sočutje – do sebe in drugega. Del tega je tudi, da si dovolim delati napake in nanje pogledam kot na priložnost, da naredim korak naprej. Ne smem namreč pozabiti na gotovo že kdaj slišani rek, ki pravi, da se človek ravno iz lastnih napak lahko veliko nauči.

Izpostavila bi tudi lastnost zaupanja, to pomeni, da kot prostovoljec zaupam v svoje sposobnosti in sebe kot neponovljivega posameznika. Še več, da zaupam vase in v to, da v danem trenutku delam najboljše, kar glede na dane okoliščine zmorem. Še enkrat, ne stremimo k idealni podobi prostovoljca, pomemben je trud in prizadevanje za delanje dobrega.

Kot prostovoljec moram marsikdaj znati tudi opustiti kakšno idejo oziroma prič-

Foto: Urška Ivančič

kovanje. Pri prostovoljnem delu se hitro lahko zgodi, da imam lastne ideje, želje, misli in pričakovanja o samem delu, pa tudi o uporabniku. Pomembno je, da sem pri delu čim bolj fleksibilen in se znam prilagoditi tudi takrat, kadar kaj ne gre po mojih pričakovanjih. Pričakovanja in strahovi me pogosto le ukalupijo v določen okvir razmišljanja in vzamejo svobodo odločanja.

Zakaj vnašati čuječnost v prostovoljno delo?

Prostovoljstvo ti da priložnost, da v odnosu z uporabnikom spoznaš tako sebe kot sočloveka. V življenju se večkrat spomnimo sebi in ljudem okrog sebe izkazati ljubečo naklonjenost. Bodimo izvirni in uporabimo za to ustvarjalne načine, ki izhajajo iz nas samih. Lepo je, če srečo delimo s svojimi bližnjimi, poudariti pa

hočem, da je marsikje še kdo, ki se v tem svetu počuti nemočnega ali osamljenega. Naj bo to vsem nam v razmislek, ali imamo morda kanček prostega časa, ki bi ga lahko delili s soljudmi in jih osrečili. Odločimo se za prostovoljno delo in pripravimo z drugimi koktajl za srečo. To nam bo pomagalo pri osebni rasti, še natančneje, pri celostnem razvijanju naše osebnosti. Drugače rečeno, prostovoljno delo nam daje priložnost, da odkrivamo svoj notranji svet in doživimo delček lastne svobode. Tako postajamo bolj avtonomni, odkrivamo občutek lastne vrednosti in cenimo tudi resnično vrednost vsakega človeka. ◀

Literatura

- Poštuvan, Vita; Tančič Grum, Alenka (2015): *Program NARA – MOČ strokovnjakom skozi čuječnost: 6-tedenska oblika: priročnik za izvajanje vaj čuječnosti v okviru programa MOČ*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.

Še veš, da si sol zemlje

Še veš, da si sol zemlje,
da si njena luč?

Ko daruješ samega sebe,
tega ne delaš,
da se postaviš,
da si boljši od drugih,
da si odličen,
da si v tekmi prvi
in da te drugi pohvalijo.

Soli se ne vidi, se jo pa čuti.
Luč kar je, sama od sebe.
Težko je ponoči brez nje.

Lidija Golc

Delo krepi telo in značaj

Preko razvijanja vrednote dela v predšolskem obdobju do celostnega razvoja otroka

■ Ester Pečarič je dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok v vrtcu *Radovednež Škocjan*.

Znan slovenski pregovor pravi, da brez dela ni jela. Delo je vrednota, ki se preko marljivih Slovencev prenaša iz generacije v generacijo. Pa vendar se ta počasi izgublja v zameno za lažnejše življenje, ki ga ponuja potrošniško naravnana sistem. Pa je temu res tako, da delo krepi telo in značaj, kot pravi slovenski kantavtor in pesnik Adi Smolar? In ali to velja že za predšolske otroke?

V slovenski spremembi zakonika o družinski zvezi sicer še nič ne diši po spremembi v smeri določanja otrokovih dolžnosti. Vseeno pa so se ponekod po Evropi vsaj simbolno opredelili tudi glede tega področja. Tako naša sosednja Hrvaška v svojem 89. členu

Otrokova dolžnost je dejavno sodelovati pri vseh družinskih opravilih, povezanih z družinskim življenjem, dokler živi znotraj primarne družine, pa tudi to, da skozi igro, vajo in delo izuri svoje spretnosti.

istoimenskega zakonika, ki je v veljavi od 1. 9. 2014, navaja: »Otrok je dolžan spoštovati svoje starše in jim pomagati pri opravilih v družinski skupnosti skladno s svojo starostjo in zrelostjo ter biti spoštljiv do družinskih članov« (Zakon Hr., Pročišćeni tekstovi zakona, 2014). Zakonik ob tem ne predvideva kazni v primeru nespoštovanja člana, vseeno pa ima pomembno simbolno vrednost, ki sporoča otrokom, da jih v življenju poleg pravic spremljajo tudi dolžnosti in odgovornost do sebe, drugih in okolja. V vrstah zagovornikov dolžnosti otrok je tudi specialni pedagog g. Marko Juhant, ki je soavtor knjige z naslovom *Varuh otrokovih dolžnosti*. V njej z go. Levč med drugim navajata spisec otroških in starševskih

dolžnosti. Med njimi je moč najti dolžnosti, ki so po vsebini identične zgoraj opisane-mu zakoniku. G. Juhant namreč pravi, da je otrokova dolžnost dejavno sodelovati pri vseh družinskih opravilih, povezanih z družinskim življenjem, dokler živi znotraj primarne družine, pa tudi to, da je ena izmed otrokovih dolžnosti, da skozi igro, vajo in delo izuri svoje spretnosti (Juhant in Levč, 2011). Delo predšolskih otrok je v družbi sicer tema, ki spodbudi mnoga nasprotujoča si mnenja. Moderni človek se namreč vse bolj nagiba k permisivnemu vzgojnemu stilu in prepričanju, da delo ni nekaj, kar je za otroke. Sama se najdem v vrstah tistih, ki zagovarjajo, da je sodelovanje otrok pri vsakodnevnih opravilih za otroka koristno oziroma celo nujno za njegov zdrav razvoj.

Vrednoto dela je treba privzgajati že zelo zgodaj

»Otroci ljubijo delo,« pravi M. Montessori. Pa je temu res tako? Mnogi med nami bi podvomili v ta rek, a je to verjetno zato, ker otroke v opravila začnemo vključevati, ko je to že veliko prepozno. Kritično obdobje za ponotranjenje vrednote dela je že zelo zgodaj. Otroci imajo namreč prirojeno željo po razvoju, po 'sinhroniziranju' s svojim modelom, torej z odraslim. Pogosto se zgodi, da otroke 'odslavimo', rekoč, naj počakajo, da dokončamo svoje delo, in naj nas ne motijo. Otroci s tem dobijo občutek, da

niso sposobni, da so zgolj v napoto in niso enakopravni del skupnosti, bodisi da gre za družino ali vrtčevsko skupino.

Pri opravih z otroki tkemo trdne vezi in vrednote

Kaj pa, če bi poskusili z drugim pristopom in otroku za spremembo ponudili krpo, metlo, ga povabili, da z nami pomije posodo ali pomaga pri vrtnih opravilih? Dejstvo je, da bo otrok delo opravil počasneje in morda ne tako temeljito, kakor to storimo odrasli, vendar pa bo zadovoljen s tem, da je enakovreden del skupnosti, da je pripomogel k njeni dobrobiti. Posledično bo izoblikoval trdnejšo samopodobo, sočasno pa bomo z otrokom vzpostavili poseben pozitiven odnos. Ta bo temelj za vrednoto dela in tega, da je vsak posameznik pomemben član družbe in lahko v njej veliko prispeva.

Kako vpeljati vrednoto dela v vrtčevsko skupino?

V nadaljevanju predstavljam primer aktivnega udejstvovanja otrok z delom v vrtcu. Gre za projekt obdelovanja zelenjavnega vrta, cvetlične gredice in sadnega drevja v Vrtcu *Radovednež Škocjan*, v podružnici na Bučki. V minulem šolskem letu smo namreč v skupini otrok, starih od 4 do 6 let, naredili korak v smeri udejanjanja vrednote dela. Z delom otroških ročic smo krepili telo in duha, pa tudi socialne veščine. Cilj projekta je bil pri otrocih spodbuditi zavedanje, da je vsak od članov skupine potreben in lahko dela za dobrobit skupnosti. Otroci so bili aktivni na vseh stopnjah uresničevanja projekta. V jesenskih mesecih so skrbeli za vrtna opravila. Prelopatali so vrtniček, ki smo ga pripravili tik ob vrtcu. Da bi zelenjava na njem dobro uspevala, smo s samokolnicami

odšli k prvi kmetiji, tam naložili gnoj in vrt pognojili. Otroci so pograbili odpadno jesensko listje in pobirali kamenje po trati. V zimskih mesecih so pod mentorstvom vzgojiteljic izdelovali didaktične igrače, ki smo jih kasneje uporabljali na prostem. Za eno od njih smo prejeli tudi prvo nagrado med 91 udeleženci na natečaju Moja ideja – nova igrača. Igrače, ki so jih izdelali sami, so bile deležne bistveno večje senzibilnosti pri uporabi in večjega zanimanja, saj so jih otroci doživljali kot svoj ponos, nekaj, na kar je treba še posebej paziti. Začelo pa se je tudi že prvo sejanje v lončke za naš zelenjavni vrt. Spomladi smo na vrt posadili raznovrstne sadike zelenjave in rož, ki so jih otroci prinesli od doma. Pri tem so imeli glavno vlogo otroci, ki so sejali, kopali luknje, gnojili, sadili, zalivali ter negovali rastočo zelenjavo. Tudi pri ostalih delovnih akcijah so sodelovali po svojih zmožnostih, vihteli so otroške lopate, vozili samokolnice, nosili manjše veje obžaganega sadnega drevja, vozili kamenje, torej sodelovali pri čisto vseh opravilih, kjer je to omogočala varnost, ki je pogoj za delo otrok. Tudi v poznih spomladanskih mesecih in poleti so otroci izkoristili vrt ter zanj skrbeli vse do jeseni. Pobirali smo sezonsko zelenjavo in sadje ter ju uporabili v različnih obrokih, spekli smo jabolčno pito, s starimi starši smo strli orehe in iz njih spekli piškote, naredili smo krompirjeve njoke s korenčkom, bučkino omako, jabolčne krljce in celo izdelali lastno kakijevo marmelado, ki smo jo ponudili na novoletnem bazarju. Pri vseh dejavnostih so otroci opravljali delo v skladu s svojimi razvojnimi zmožnostmi in sposobnostmi.

Torej delo res krepi telo in značaj predšolskega otroka?

Najprej se obrnimo na krepitev telesa oziroma na vse pozitivne vplive dela na otrokov motorični razvoj. Tu govorimo o grobi in fini motoriki. Če se najprej ozremo na slednjo, lahko ugotovimo, da so otroci med sajenjem, rokovanjem s semeni in nežnimi rastlinami krepili moč prstov in natančnost pri njihovi zavestni rabi. Pri tem so razvijali koordinacijo med očesom in roko. Tudi pri trenju orehov, luščenju lešnikov in koruznih zrn so krepili t. i. pincetni prijem. Če se ozremo na grobo motoriko, lahko že v običajni vožnji samokolnice opazimo,

da se razvijajo: koordinacija v prostoru, natančnost pri stresanju tovora, moč rok pri nalaganju in vožnji samokolnice. Seveda pa je bilo vključenih še veliko drugih, že prej naštetih dejavnosti, ki so krepile tudi razteznost, hitrost in gibljivost ...

Kaj pa trditev, da delo krepi značaj? Otroci so med fizičnim delom pri obdelovanju vrta razvijali ne zgolj motorične, temveč tudi socialne spretnosti. Tako je vsak otrok našel svoje mesto v skupini. Prepoznali smo močna področja posameznikov in čisto vsak je v dejavnostih našel nekaj, kar ga je izpopolnjevalo. Tako smo sočasno izvajali več del na vrtu in v okolici. Zanimivo je bilo opazovati, da se prav nihče od otrok ne dolgočasi ali izogiba delu. Zakaj bi se igrali simbolno igro poklicev in vlog v družini, če jo lahko aktivno izvajajo med delom na prostem? Otroci so bili radostni, kazali so interes za delo. Ob tem so razvijali tudi svoje kognitivne sposobnosti in logično-matematične načine mišljenja, saj so med delom naleteli na mnogo problemov, ki so jih sami

reševali in iskali enostavnejšo pot za izpeljavo zadane naloge. Poleg tega pa so pridobili tudi veliko praktičnega in teoretičnega znanja o naravi, družbi in svoji vlogi v svetu. Tudi komunikacijske veščine in predopismenjevalne spretnosti so bile močno aktivirane med dogovarjanjem o poteku dela, o označitvi posameznih vrst sadja in zelenjave. Dotaknili pa smo se tudi prostorske predstavljivosti in estetske zaznave narave. Ne pozabimo, da otrok drugače dojema delo kakor odrasel človek. Slednji bo neko opravilo izvedel zaradi želje po doseganju končnega cilja, medtem ko bo otrok to opravil zaradi procesa samega. Dovolimo torej otroški radovednosti in njegovi notranji želji po učenju, da se udejanjita. Tako bo otrok nekoč odrasel v samostojno in družbeno odgovorno osebo. ◀

Literatura

- Juhant, Marko; Levč, Simona (2011): *Varuh otrokovih dolžnosti*. Mavčiče: Čmrlj, komuniciranje in ustvarjalnost.
- Zakon Hr., Pročiščeni tekstovi zakona (2014): *Obiteljski zakon*. Pridobljeno 30. 7. 2016 s: <http://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>.

Foto: Luka Esenko

Mirijam Slakan

Vpliv zavedanja dvojne izjemnosti na poklicno orientacijo mladih z disleksijo

Magistrsko delo

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, 2016

Mnoge osebe, ki imajo disleksijo, so lahko nadpovprečno inteligentne in imajo močna interesna področja, na katerih lahko s svojimi talenti in zmožnostmi dosegajo zelo dobre rezultate in uspehe. Za to populacijo uporabljamo pojem dvojno izjemni. Močna področja pri dvojno izjemnih so lahko zelo pomembna pri prihodnjem šolanju in zaposlitvi teh oseb. Žal je pozornost še vedno preveč usmerjena v korekcijo primanjkljajev, premalo pa se poudarja odkrivanje in razvijanje močnih področij. V raziskavi, ki smo jo izvedli, smo pozornost namenili zaznavanju in zavedanju močnih področij anketirancev ter opazovali, v kolikšni meri ta vplivajo na njihovo karierno orientacijo. Anketirali smo 81 oseb z disleksijo in ugotovili, da jih ima 91 % močna interesna področja, na katerih uresničujejo svoje talente. Njihove talente so v slabi polovici primerov odkrili starši, v 22 % pa so jih odkrili udeleženci raziskave sami. Na odločitve o njihovi nadaljnji poklicni poti pomembno vpliva ukvarjanje z interesnimi dejavnostmi, kjer pride do izraza nadarjenost oz. talent. Izvedli smo tudi, v katerem poklicu želijo delati v prihodnosti in da se jim te želje ne glede na njihove primanjkljaje in težave v 80 % zdijo uresničljive. ◀

Andreja Jereb

Oblikovanje modela učiteljeve pomoči učencem z učnimi težavami v delovnem odnosu soustvarjanja

Doktorsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2016

V doktorskem delu smo potrdili temeljno učiteljevo vlogo v projektu pomoči tako pri pouku kot pri vodenju delovnega odnosa soustvarjanja, kar predstavlja tudi največji izziv v vsakodnevem učiteljevem delu pri pouku. Ob tem smo model vsebinsko obogatili z upoštevanjem izbranih varovalnih dejavnikov učne uspešnosti (učno okolje, medvrstniška pomoč, poučevanje fantov, partnersko sodelovanje s starši) ter predlaganimi načini učne pomoči na prvi stopnji kontinuuma pomoči (splošne prilagoditve, učna diferenciacija). Po pomembnem zmanjšanju obsega učnih težav, mnogih izboljšavah na področju učenja učencev ter višjih učnih dosežkih učencev lahko trdimo, da se je preizkušeni model učiteljeve pomoči izkazal za učinkovitega. To smo preverjali z mesečnimi evalvacijami ter potrdili ob letni evalvaciji z vsemi udeleženci raziskave. Spodbudni rezultati nas zavezujejo, da bomo model ustrezno nadgradili, da bo primeren za uporabo v redni pedagoški praksi in bo s tem pripomogel k sistemsko hitrejši in celovitejši pomoči učencem z učnimi težavami. ◀

Branka Kavaš

Dejavniki učinkovitega sodelovanja med učitelji in starši

Magistrsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2016

Čeprav se vlogi staršev in učiteljev v zgodovini spreminjata glede na spremembe v družbi, pa se ne spreminja njun skupni imenovalec – otrok oziroma učenec. Sodelovanje učiteljev in staršev je pomemben dejavnik njegovega šolanja, njegove uspešnosti na učnem in vzgojnem področju. Starši in učitelji v želji in upanju, da bodo v medsebojnem sodelovanju čim bolj uspešni, vstopajo na pot medsebojnega sodelovanja, na kateri pa nemalokrat naletijo tudi na ovire, ki jih postavljajo različni izzivi in dejavniki. V magistrski nalogi ugotavljamo, kako dejavniki, kot so razpoložljiv čas za sodelovanje učiteljev in staršev, pogostost in oblike sodelovanja, značilnost komunikacije ter zaupanje, vplivajo na učinkovito sodelovanje med njimi. Naštete dejavnike predstavimo v teoretičnem delu, v empiričnem pa predstavimo rezultate analize anketnih vprašalnikov, v katerih smo starše in učitelje slovenskih šol spraševali, kako posamezni dejavniki vplivajo na učinkovito sodelovanje med njimi.

Tako po mnenju staršev kot učiteljev na medsebojno sodelovanje najbolj vpliva medsebojno zaupanje. ◀

Foto: Petra Duhanny

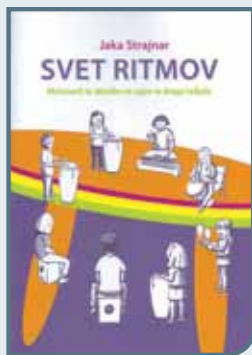
Jaka Strajnar

Svet ritmov

Aktivnosti in skladbe za cajon in druga tolkala

Škofja Loka: Strajnar Publishing, 2017

51 strani, cena: 20,00 €

Knjiga je namenjena vzgojiteljem, učiteljem, glasbenim pedagogom in vsem ostalim, ki bi želeli cajon in druga tolkala uporabiti pri pouku, ansambelski igri, v komorni zasedbi s tolkali in pri drugih dejavnostih. Na začetku so opisane osnovne tehnike igranja na cajon in druga tolkala, sledi predstavitev osnovnih ritmov. V nadaljevanju najdete šest osnovnih glasbenih dejavnosti, ki so jim dodane številne nadgradnje, ki omogočajo razširitev in stopnjevanje težavnosti osnovnih dejavnosti. Sledi še enajst skladb za skupinsko muziciranje ter izvajalsko prakso. Pisane so v dveh glasovih, v različnih ritmih, vsebujejo pa tudi dele, ki so namenjeni improvizaciji. Poleg cajona lahko uporabite tudi druga tolkala.

Jesper Juul

Agresivnost: nov in nevaren tabu

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2017

251 strani, cena: 24,94 €

Jesper Juul je danski družinski terapevt, predavatelj in avtor, pa tudi oče in dedek ter avtor številnih knjig s področja družinskega življenja. V tej knjigi nas opozori na nov in nevaren tabu, ki ga je ustvarila sodobna družba; to je agresivnost. Vse več otrok doleti kazni, ker izražajo svojo jezo, frustracijo oziroma so 'nasilni'. Avtor je prepričan, da s tem ogrožamo njihovo samospoštovanje in samozavest. Agresija je namreč nujna. Svoje prepričanje utemeljuje z eksistencialnimi in družbenimi vzroki za agresivna čustva, obenem pa nam pojasni, kako naj jih razumemo in obvladujemo. To je nujno ne le za zdrav razvoj otroka, temveč tudi za samopodobo v odrasli dobi.

Anna in Alberto Friso

Ločiti se ... in potem?

Boleče okoliščine ločitve

Ljubljana: Novi svet, 2016

86 strani, cena: 8,80 €

Avtorja se s knjigo želita dotakniti vseh vpletenih v ločitev in vseh, ki se jih ločitev dotakne (osebno ali pa jo doživljajo bližnji). Pišeta o ozadju ločitve in opozarjata na zgodbe, ki se ponavljajo. Posvetita se partnerju, ki ostane sam, njegovemu nadaljevanju življenja po ločitvi.

Posebno poglavje posvetita odnosu ločencev do otrok; poudarita, kako pomembno je, da se ločeni starši zavedajo, da so starši za vedno.

Bruno Šimleša

Umetnost življenja

Naučite se ljubiti – sebe in druge

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2017

278 strani, cena: 22,95 €

Avtor v knjigi podaja roko svoji hčeri in jo vodi skozi poglavja o umetnosti življenja, da bi spoznala, kaj vse je ljubezen, in tako iz svojega življenja ustvarila umetnino. Kljub temu da je njegov nagovor namenjen deklici, se lahko iz spoznanj v knjigi vsi nečesa naučimo.

V osmih poglavjih nas skuša peljati do razumevanja, kako že v tem trenutku živeti polno, pristno, modro in odgovorno, da bi iz življenja ustvarili mojstrovino, prežeto z ljubeznijo do sebe, do drugih, do partnerja, do narave. Méni, da če dobro razumemo ljubezen, se zavedamo tudi lastne vrednosti. Če pa imamo to, bo naše življenje neprecenljiva umetnina.

Mayumi Jezewski

100% iz papirja

80 ustvarjalnih idej za izdelke iz papirja

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2016

127 strani, cena: 19,95 €

Bruno Šimleša

Šola življenja

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2013

210 strani, cena: 22,95 €

Elisabeth Lukas

Na sledi veselju

Sedem korakov, da bo naša duša vedno čila

Ljubljana: Novi svet, 2016

166 strani, cena: 14,90 €

Najlepši Slomškov večer v letu

V četrtek, 8. decembra 2016, smo imeli zaključno pedagoško sveto mašo, po njej pa Slomškov večer z dobitniki Slomškovih priznanj in novoletno pogostitvijo.

S. Brigita Zelič, ki je bila na podelitvi Slomškovih priznanj septembra na Ponikvi odsotna zaradi romanja v Rim, je z velikim žarom poročala, kako je bilo na srečanju s papežem Frančiškom. Povedala nam je, da je papež Frančišek velik samotar. Kadar je v stiku z ljudmi, jim je popolnoma predan, drugače pa je neprestano v samotni, v navezi z Bogom.

Foto: Janko Jarc

S svojim obiskom sta nas počastila dr. Hubert Požarnik in njegova družica, dr. Barica Marentič Požarnik, ki sta poročena že 51 let. Dr. Požarnik pričuje s svojo osebnostjo. Mnogo moči mu dajeta obisk gora in slovenska pesem. Dotaknil se je prve Demosove vlade in stikov z znamenito četverico. Nada Žgur je razkrila umetnino svojega življenja, polno Božjih dotikov, glasbe, zakonske sreče in podarjanja svojega bogastva mladim.

Večer je bil še bolj dragocen, ker je prav na praznik Brezmadežne prejel doktorsko listino naš duhovni asistent, p. Silvo Šinkovec. »Pri Bogu ni nič nemogoče,« je bil angelov stavek Mariji, ki smo ga slišali pri pedagoški sveti maši. P. Silvo, teolog, defektolog, psiholog in doktor znanosti, pričuje zanj.

Magdalena Jarc

OS Kranj

Na začetku leta, 3. 1. 2017, smo imeli v OS Kranj spoznavni sestanek. Predstavila se nam je nova v. d. predsednica Ula Hribar Babinski. Na srečanje so prišli 3 člani. Pri-

pravili smo načrt dela za tekoče leto. Zaključili smo z malim banketom.

Ula Hribar Babinski

Skromnemu mojstru zahvala Cerkve

Januarska sveta maša za domovino je sovpadla s 60-letnico smrti velikega Slovenca, arhitekta Jožeta Plečnika. Sv. maša je 7. 1. 2017 daroval nadškof Stanislav Zore ob somaševanju in asistenci bogoslovcev. Poudaril je, da gre skromnemu mojstru velika zahvala Cerkve.

Zahvalil se je za njegove darove Duha. Povedal je, da ker je bil Plečnik velik kot človek, je bil velik tudi v umetnosti. Nikoli ni zatajil Boga in ni zapustil niti enega pohujšljivega dela. Njegova umetnost je bila podvržena lepoti. Umetnosti je služil tako, da je druge vodil k lepoti. Plečnikovo življenje je bilo vzorno, ker se je tako odločil. Ob 60-letnici se zahvaljujemo za njegovo Bogu dopadljivo življenje.

Pri sveti maši je pel Mešani pevski zbor pediatrične klinike dr. Bogdan Derč pod vodstvom Venčeslava Zadravca, ki je povzdignil bogoslužje z ubranim petjem. Še vedno mi v srcu prepeva uvodna Försterjeva pesem: »Čvrst Slovencev rod vam prebiva tod. Oj, prijaznost čista tu cvete.« Nadškof je povedal tudi, da se je Jože Plečnik trudil za veselje, ki ni bilo del njegovega značaja. Po maši smo se zadržali na klepetu ob odličnem Plečnikovem čaju, ki ga pripravljajo podjetje Herba Gallus iz Šentjerneja.

Magdalena Jarc

Ponovno srčen večer za druge

Odlični glasbeni gostje in prijetno vzdušje so zaznamovali 2. dobrodelni koncert Človek za druge. Srčna hvala vsem, ki ste se velikodušno odzvali našemu vabilu in na svoj način podprli dobrodelni koncert, ki je potekal 24. 1. 2017 v Antonovem domu na Viču v Ljubljani. Večer so glasbeno obarvali skupina Čedahuči, Luka Sešek s skupino Proper, Orkester Mandolina Ljubljana in Gal Gjurin. Koncert je na sproščen način povezoval Jure Sešek, radijski voditelj na Radiu Ognjišče. Izvedbo kon-

Foto: Žiga Lovšin

certa so podprli tudi AV Progres, Pečarstvo Hrovat, Grafis Trade, Hiša vizij d.o.o., Sputnik Svetovna kavarna, Mlinotest, Pekarna Janez dela Centra Janeza Levca, Naturart.si, Združenje SAZAS, Matej Kržišnik, Jan Gerl, Peter Stavanja, Žiga Lovšin, Gregor Bucik, Boris Alejandro Mehle, Gregor Smolič, prostovoljci, mentorji ter celotno občinstvo.

Veseli smo bili skupnega soustvarjanja večera za druge, predvsem zato, ker bo naše delo z zbranimi sredstvi pripomoglo k boljšemu in lažjemu življenju mnogih. Utrinke, ki smo jih ujeli v fotografije, si lahko ogledate na našem blogu: <http://clovekzadruga.blogspot.si>.

Kristina Lepen

Svetopisemski maraton

Učitelji, člani DKPS smo že 9. sodelovali pri pripravi svetopisemskega maratona, ki je letos potekal od 25. do 29. januarja 2017 z naslovom: Spregovorim vam na srce. Mini svetopisemski maratoni so potekali v sledečih območnih skupnostih: OS Zahodna Dolenjska, OS Novo mesto, OS Trebnje, OS Ljubljana, OS Mozirje, OS Kranj, OS Tolmin, OS Ljutomer in na Krki.

Magdalena Jarc

O starših in vzgoji v Kranju

So današnji otroci res razvajeni, neodgovorni in nemotivirani? Mnogi starši in učitelji bi pritrdili temu vprašanju. Kje so vzroki za takšno stanje? Kje smo odrasli pogrešili pri vzgoji? Česa smo jih oropali v prepričanju, da jim mora biti ves čas lepo in se jim ni treba za nič potruditi? Kako jih opremiti za življenje, da bodo pogumno »zapluli iz varnega pristana«?

O starših – roparjih izkušenj svojih otrok – smo se v sredo, 15. 2. 2017, zvečer pogovarjali z Alešem Čerinom.

Na pobudo DKPS, območne skupnosti Kranj, se je v župnijski dvorani zbralo okrog 50 staršev, učiteljev in vzgojiteljev, ki jim je mar za otroke in bi jim radi vrnili pravo otroštvo, voljo do dela in napora, hrepenenje in samostojnost, izkušnjo izbire in prevzemanja odgovornosti, pa tudi izziv reševanja problemov in postavljanja meja. ◀

Vlasta Sagadin

SIESC

Naslednje mednarodno srečanje katoliških pedagogov z naslovom Bratstvo – izziv našega časa bo od 24. do 30. julija 2017 v Franciji (Vichy). O bratstvu bomo razpravljali z vidika teologa, sociologa in pedagoga. Zanima nas, kako naj princip bratstva zaživi v našem mučnem času. S sociološkega in (v plemenitem smislu) političnega vidika bratstvo zarisuje odnose, ki povezujejo človeška bitja. S pedagoškega vidika se sprašujemo o posledicah v šoli in izobraževanju. Kako živeti skupaj v tem vznemirjajočem času? Kako naj ta princip živi in kako je povezan s principom solidarnosti? Kako prenesti ta krščanski princip in v širšem smislu humanistične vrednote v sekularizirano družbo? Ali je bratstvo domišljajska ali simbolna dimenzija solidarnosti?

Dobrodošli na 62. SIESC-u, kjer bomo izmenjavali misli in teme ter bratsko molili! ◀

Magdalena Jarc

Skupščina OS Ljubljana

V četrtek, 16. februarja 2017, je pri Sv. Jakobu v Ljubljani potekal lep društveni večer. Začeli smo ga s pedagoško sveto mašo in nadaljevali v dvorani, s pogovorom na temo življenja iz vere v pedagoškem poklicu, ki ga je pripravil in vodil p. Silvo Šinkovec. Zadnji del večera smo posvetili letni skupščini OS Ljubljana, na kateri smo pregledali svoje delo v minulem letu, potrdili nekaj sprememb v organizaciji in članstvu odbora ter razmišljali o tem, kaj bi bilo smiselno in potrebno narediti za člane in za društvo v letu, ki je pred nami. ◀

Helena Kregar

The *Focus Theme* of 73rd issue of the *Vzgoja* magazine is the development of an integrated personality. Silvo Šinkovec writes about the decision for an integrated approach in Slovenian primary schools. He justifies the basis and accentuates the importance of an integrated approach to the development of personality, which contributes to a harmonious personality. On the basis of theoretical principles, Stanko Gerjolj justifies the need for a new philosophy of education, for an integrated approach to education in the context of the school system. Jerneja Žnidaršič writes about how values have penetrated into public schooling. She also highlights the values that should represent the guideline for Slovenian schools. As the headmistress of a primary school, Marijana Kolenko writes about the experience of preparing the educational plan and how the educational plan represents the basis for the daily work and implementation of various activities during the school year. Jože Ramovš has recorded the experience and a way of collective social learning; this is an activity where individuals recover their positive and negative experience through discussion within a group, transform them and learn from them. Barica Marentič Požanik writes about authentic dialogic teaching, which contributes to the integrated development of personality. She also lists suggestions for the course of such teaching. Alenka Škrubej writes about the social development of children in the kindergarten and about the integrated development as a therapeutic pedagogy. Irena Zupančič writes about activities which contribute to the development of the emotional world of children at the pre-school age. Andreja Kosirnik and Bernarda Mal have recorded the experience of encouraging children to nice writing with the help of a competition held in their primary school.

In *Our Interview* Silvo Šinkovec has talked to dr. Matej Tušak, a sports psychologist. They discussed the importance of perseverance, work habits and personality, which are necessary in order to succeed in elite sport.

In the rubric *Ethics in School* Klavdija Paldauf writes about an integrated approach and learning for life with children who have problems in their emotional and behavioural development. Further on, Vida Žontar writes about the experience of working in accordance to the programme *Ethics and Values* in the kindergarten Litija.

In the section *Mission of an Educator* we are publishing an article about dr. Peter Vencelj,

who passed away on the New Year's Day. He was a professor and Minister of Education and Sport in the first Slovenian government. He was full of knowledge, wise, yet modest and always ready to help.

Under the heading *Spiritual Experience* Janez Poljanšek SJ writes about how important it is to see whether the now palpable is visible to us. Marija Janša has recorded her experience of a wine harvest; she was surprised how work, mutual love and faith are intertwined and alive in her host family.

In *Class Teachers and the Educational Plan* Lidija Golc writes about the importance of personality development and suggests a way how to encourage it with secondary school students as part of their school work. Bogomir Novak writes about the education of personality for sustainable development; he presents the concept and substantiates the importance of perseverance and resilience.

In the rubrics *Parents* Neža Miklič writes about the Internet, which is constantly present in our lives. It is important to be aware of the benefits and also risks of the Internet. She draws attention in particular to the publication of images and data, especially of children. Špela Pahor has summarized a lecture by Matic Munc about suicide and self-destructive behaviour. She points out that any sign or hint in this direction should be taken seriously. Helena Jeriček Klanšček, Jasmina Kranjc and Karmen Britovšek write about the importance of socializing for young people, but also how important it is with whom and how they socialize. Parents should pay attention to this aspect, too.

In *Fields of Education* Milček Komelj presents the life and work of Tinca Stegovec. He has chosen his painting *Gugalnica* (A Swing, 1975) for the cover of the current issue.

In the rubric *Voluntary Work* Tina Klinkon emphasizes the importance of mindfulness in voluntary work and advocates that it is welcome in everyone's daily life.

In the *Experience* section you can read a record by Ester Pečarič about the importance of education for work from an early age on. She presents a project of this kind, which was carried out in a kindergarten.

The rubric *New Insights* traditionally brings some abstracts from the final (bachelor, master, doctor) theses.

Written by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk

Molitev za domovino

Vsako prvo soboto v mesecu poteka na grobu Alojzija Šuštarja v ljubljanski stolnici molitev za domovino. Začnemo s sv. mašo ob 16.00, ki jo daruje p. Silvo Šinkovec. Prihodnji datumi: **1. april, 6. maj, 3. junij 2017. Vabljeni.**

Letna skupščina DKPS

Letna skupščina *Društva katoliških pedagogov Slovenije* bo v soboto, **18. marca 2017**, v Ljubljani. Letošnja skupščina bo volilna. Vabljeni delegati in člani. Dodatne informacije so objavljene na spletni strani <http://www.dkps.si>.

Dan za spremembe

V soboto, **8. aprila 2017**, se lahko pridružite prostovoljcem iz programa *Človek za druge* pri njihovi enodnevni prostovoljski akciji. Pri spomladanskem čiščenju bodo pomagali paraplegikom in slepim osebam. Akcija bo potekala v okviru vseslovenskega Dneva za spremembe. Prijave do 30. 3. 2017 na tel. 01/43 83 987, clovekdruge@gmail.com.

Duhovne vaje

Duhovne vaje za učitelje, vzgojitelje in druge bodo letos v dveh terminih: **od 25. do 30. julija 2017** v Nazarjah in **od 1. do 6. avgusta 2017** v Ilirski Bistrici. Vodil jih bo p. Silvo Šinkovec s sodelavci. Prijave: jerneja.burja@rkc.si.

Čarobni dan v parku Tivoli

11. 6. 2017 vas vabimo na Čarobni dan v park Tivoli v Ljubljani. Na prireditvi za družine bomo na stojnici DKPS in revije *Vzgoja* predstavljali tudi naše dejavnosti.

Obiščite nas!

Seminar 2016/17 za osebno in strokovno rast

Učinkovito nastopanje v javnosti, nadaljevalni seminar

Za vse, ki želijo usvojiti osnovna načela učinkovitega govornega nastopanja, oblikovati živ, prepričljiv in učinkovit stil govorjenja, vzpostaviti stik s skupino in pritegniti pozornost poslušalcev.

Obseg: 8 ur; do 15 udeležencev

Nadaljevalni seminar: Ljubljana, 8. 4. 2017, prijave: do 29. 3. 2017

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Kratke delavnice

Delavnice so dolge 2, 4 ali 6 pedagoških ur. O lokaciji, terminu in ceni se dogovorimo.

Biologija nasilja

Učence moramo vzgajati h krotanju in ne k sproščanju napetosti in jeze, ki se lahko sprevržeta v nasilje. Nasilja v nobenem primeru ne moremo opravičiti z naravno danostjo človeka.

Vodi: Jože Mlakar

Ko se pedagog sreča s teorijo spola

Spoznali bomo nevarno neznanstvenost teorije spola in njeno pronicanje v šolski sistem. S pomočjo primerov dobrih praks iz tujine se bomo seznanili, kako kot pedagog delovati ob soočenju s teorijo oz. z 'novimi človekovimi pravicami' znotraj razreda ali šole. **Vodi:** mag. Mojca Belcl Magdič

Logos – lepota besede in moč argumenta

Razmišljali bomo o lepoti, nujnosti in tudi odsotnosti razuma v človeškem delovanju. Preko preprostih logičnih in tudi življenjskih izzivov bomo opazovali našo prirojeno strast po razumevanju.

Vodi: dr. Damjan Kobal

Poganjki projektov

Učitelj spozna in usvoji učni pripomoček 'Poganjki projektov', ki vsebuje celovit skupek metod in orodij za izpeljavo projektov z učenci. Gre za korake od oblikovanja ideje do načrtovanja, spremljanja in končanja projekta.

Vodi: certificirani projektni menedžer iz Združenja PMI Slovenija

Z otroki varno po internetu

Kaj bi starši in učitelji morali vedeti in kaj lahko naredijo za varno uporabo interneta? Česa si ne upajo oz. ne znajo vprašati o socialnih omrežjih? Ali veste, da otroci internet nosijo ves čas s seboj?

Vodi: Klemen Jevnikar

S čim videoigre 'zagrabijo' otroka?

Za lažje razumevanje sveta videoiger bodo predstavljeni razvoj igralca in prakse igranja videoiger. Pogledamo tudi, s čim videoigre 'zagrabijo' igralca in kako ta 'načela' uporabiti pri učenju.

Vodi: Barbara Kavčnik

Pedagogika igre

Udeleženci dobijo globlji vpogled v igro, njene značilnosti, kako jo najbolje uporabljati kot vzgojno, motivacijsko in učno orodje. Nekatere preizkusijo tudi v praksi.

Vodi: Barbara Kavčnik

Slomšek in naravoslovje

Anton Martin Slomšek se je zavedal, da je teoretično poznavanje fizikalnih zakonitosti pomembno za oblikovanje človeka. To je spodbuda, da mladim približamo naravoslovje in jih vzgajamo za razmišljanje z lastno glavo.

Vodi: Boris Kham

Vesolje – uganka ali skrivnost?

Na delavnici bo predstavljeno, kako lahko pri poučevanju naravoslovja spodbujamo odkrivanje presežnega, kar pri učencih spodbuja opazovanje, čudenje in razmišljanje o Življenju.

Vodi: Boris Kham

Informacije in prijave:

DKPS

Ulica Janeza Pavla II. 13

1000 Ljubljana

01/43 83 987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Cene seminarjev so objavljene na naši spletni strani. 10% popust imajo člani DKPS in tisti, ki pridobijo dodatnega udeleženca. Posebni popusti veljajo za študente.

LJUBLJANA Park Tivoli

NEDELJA
11.6.
2017

ČAROBNI DAN

POŽIVETJE ZA VSO PRUŽINO

1 VSTOPNICA

=

1 PRUŽINA

program na
čarobnem odru

kreativne in športne
delavnice za otroke

ZAVOD ZA UPANJE

www.carobnidan.si

Radio Ognjišče d.o.o., Trg Brolo 11, Koper, Foto: ARO

Poslal me je, da oznamim blagovest ubogim

12. radijski misijon od 2. do 8. aprila

Vodili ga bodo lazaristi ob 400. letnici vincencijanske karizme.

Glavni misijonski govor bo vsak dan ob 17.00.

**GRA
ZIF**

GRAFIS TRADE

podjetje za trženje, založništvo
in grafično dejavnost, d.o.o.

Spodnje Blato 29, 1290 Grosuplje

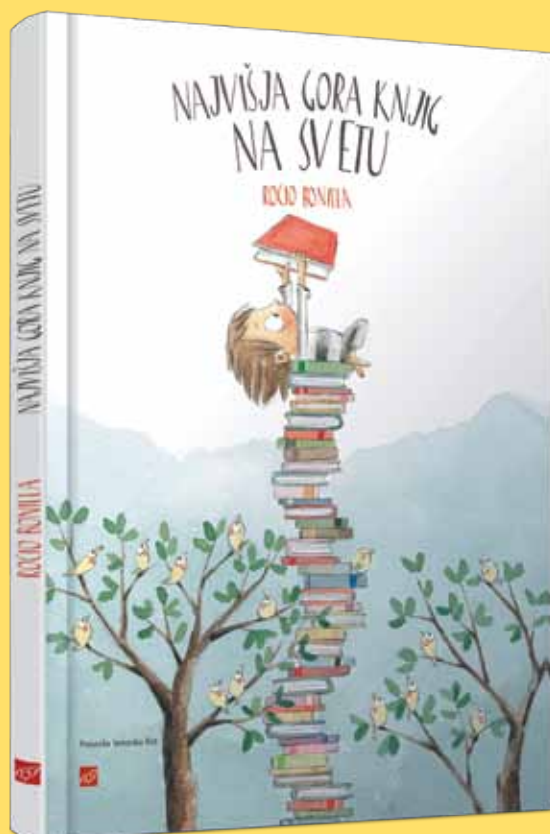
PE LJUBLJANA
Likozarjeva cesta 3
1000 Ljubljana

Tel. + 386 (0) 1 42 32 340, 78 65 409

Fax 01/78-62-405

E-pošta info@grafis-trade.si

Spletna stran: www.grafis-trade.si

(46 strani, 19,50 €)

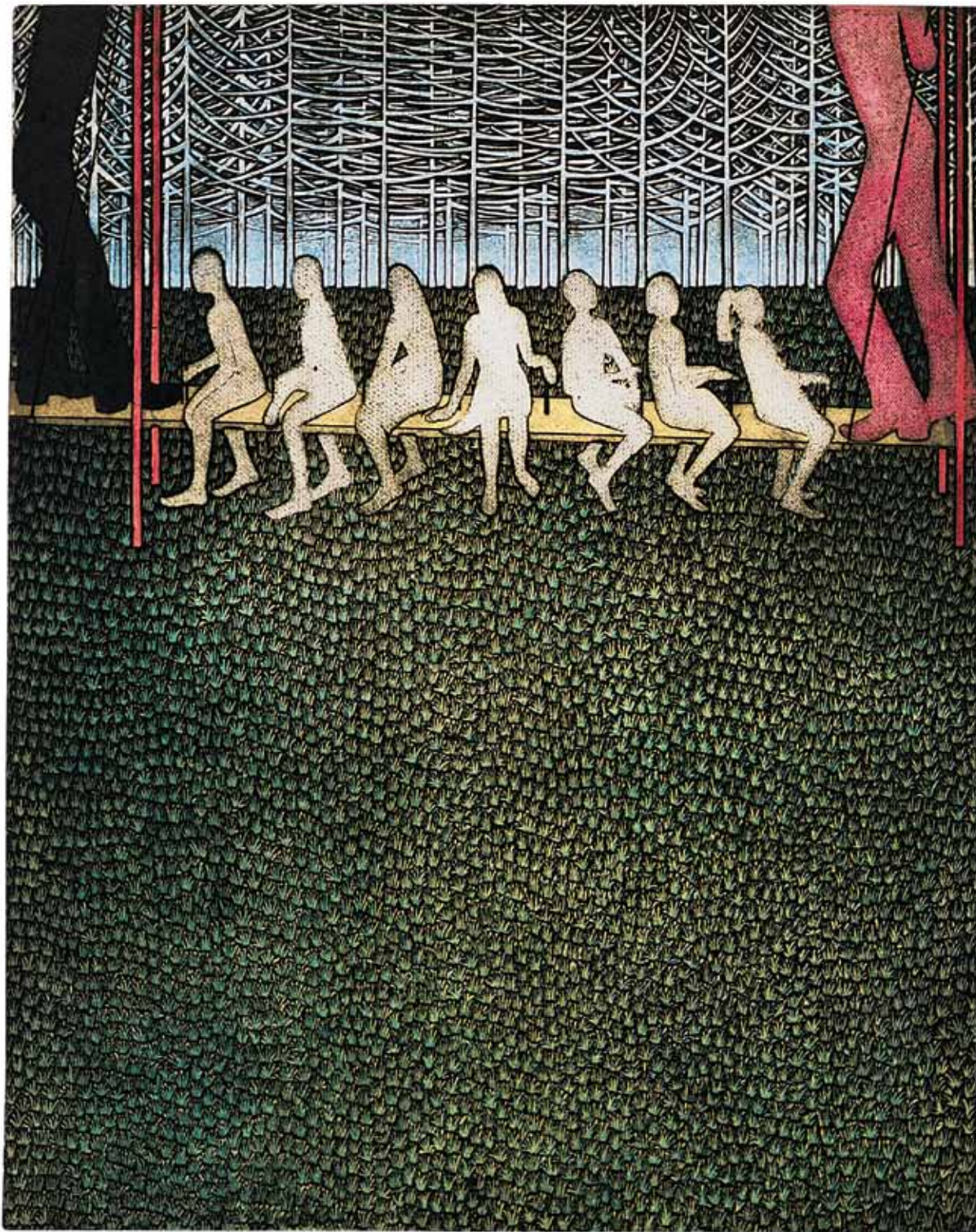
(38 strani, 19,50 €)

1857

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
— Prva slovenska založba —

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50
Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20

www.mohorjeva.org

Tinca Stegovec: Gugalnica

reliefna jedkanica, akvatinta in vernis-mou, 1975, 49,3 cm x 39,3 cm

foto: arhiv Družina